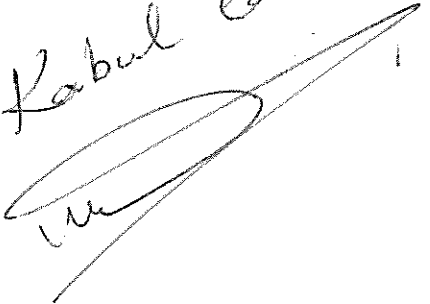

HİCRİ VI ve VII. (501 - 700) ASIRLARDA
DİL ÇALIŞMALARI VE BELLİ BAŞLI
NAHİVCİLER

H a z ı r l a y a n

M. Sadi ÇÖĞENLİ

Kabul edilmiştir

ERZURUM - 1981

Ö N S Ö Z

Arap dilinin kuruluşu ve bu arada gramer ve lugat çalışmaları hicrî birinci yüzyılın başlarında kurulan iki yeni şehirde, önce Basra'da sonra da Kûfe'de gerçekleşmiş ve bu iki şehirdeki dil ve edebiyat çalışmaları farklı prensipleri ve meseleleri, kendilerine has bir görüşle ele alış ve inceleyiş tarzları dolayısıyla iki dil mektebinin doğmasına sebep olmuştur.

Daha sonra hicrî IV. asırda Bağdad'ta teşekkül eden ve az-Zaccaci(ö. 337/949), Abu Ali al-Farisi (ö.377/987) ve İbn al-Cinni (ö.392/1001) gibi alimlerin temsil ettikleri yeni bir mektep, Basra ve Kûfe'deki çalışmalara uzlaştıracı bir yön vermiştir.

Konumuzu teşkil eden VI. ve VII. asırlardaki dil çalışmalarına gelince çalışmamızın teferruatlı tetkikinden de anlaşılacağı gibi bu asırlar nahiv tarihi bakımından çok önemli olmuştur. Böyle ki, adı geçen asırlarda Endülüs ve Mısır'da teşekkül eden mekteplerdeki dil alimleri, hicrî IV. yüz yılın sonuna kadar ve daha ziyade Bağdad mektebi mümessilleri tarafından yazılmış olan al-Luma , al-İzah ve al-Cumal adlı üç eseri tetkik etmişler ve netice olarak:

a) Kurtubalı İbn al-Maza (ö.592/1196)'nın yaptığı gibi modern bir dil anlayışı içinde eski dilcilerin nahiv meselelerinin izahına temel olan görüşlerini reddetmişler⁽¹⁾,

b) Endülüs mektebi mensuplarından İbn Malik (ö.672/1274) ve Mısır mektebine bağlı meşhur İbn Hacıb (ö.646/1249)'in yaptıkları gibi eski dilcilerin bazı görüşlerini reddedip yeni tasniflerle tekrar ele almışlar,

c) Bu çalışmaları hulasa veya şerhetmişlerdir.

Kısaca belirtilecek olursa, nahvin kendilerine çok şey borçlu olduğu ve olmaya da devam edeceği alimler yani: al-Batalyavsi(ö.521/1127), az-Zamahşeri(538/1144), İbn al-Hağşab (ö.567/1172), İbn al-Anbari (ö.577/1181), as-Suhayli (ö.581/1185), al-Mutarrizi (ö.610/1213), ad-Dakiki (ö.614/1216), Abu al-Bakka (ö.616/1219), as-Sakkaki (ö.626/1229), İbn Ya'îş (ö.643/1245), İbn üsfur (ö. 663?/1371), Abu Şame (ö.665/1267), al-Bayzavi (ö.685/1286), as-Razi (ö.686/1287) ve al-Kifti (ö.697/1298) gibi zatlar bu asırlarda yaşamış büyük nahivcilerdir.

(1) Bu sahada yazmış olduğu eserinin adı "ar-Rad ala an-Nahviyyin"dir. Eser matbudur.

Hususî sahalarda yazılmış tabakat kitaplarından Arap dili tarihi için rinci derecede kaynak olma ehemmiyetini taşıyan bir gurup eser de dil alimlerinin ayrılmıştır. Bunların başlıcalarını yukarıda bir nebze bahsetmiş olduk. Bu eserlerden mevcut en eskileri Abu at-Tayyib al-Lugavi(ö.361/962)'nin Ahbar an-Nahviyyir dir.Sonra az-Zubaydi(ö.379/989) ilk filoloji mektepleriyle birlikte Mısır ve Endülüste teşekkül eden merkezlerdeki dil çalışmalarını anlatan "Tabakat an-Nahviyyi adlı eserini yazmıştır. Daha sonra al-Marzubani(ö.384/994) bu sahada al-Muktabas adıyla bir eser vücuda getirmiştir. Bu müelliflerden çok sonra yaşayan al-Anbari (ö.577/1181) ise bu dilcilerle edipleri de katarak Kuzhat al-Alibba'sını te'lif e miştir. Bunu takiben Yakut al-Hamavi(ö.626/1229) bunlara şairleri de ilâve ederek meşhur İrşad al-Arib'ini yazmıştır. Bu sahada yazılmış en derli toplu çalışma iç al-Kifti (ö.646/1248)'nin İnbah ar-Ruvat adlı eserini zikredebiliriz.

Çok tafsilatlı olmakla beraber ancak çok az sayıda hal tercümesini içi ne alan ve henüz neşredilmemiş bulunan Suyuti'nin Tuhfat al-Arib fi Muhat Mugni al-Labib adlı eseri⁽¹⁾ bir yana bırakılırsa Bugyat al- Vu at adlı eseri, bize da ha yakın bir zamana kadar gelen klasik devrenin dilcileri hakkında kısa olmakla beraber bu sahada yazılmış emsalsiz bir biyografi lugatıdır. Fakat şunu belirtel ki, Suyuti'den sonra nahiv tarihi hakkında müstefrikler de dahil olmak üzere hem hemen ciddi bir çalışma yapılmamıştır.

Bu çalışma ise muhtevanın genişliği nedeniyle hicrî VI ve VII. asırlar ki nahiv faaliyetleri ve nahiv otoritelerlerini tetkike münhasır kalmıştır. Ölümü 501-700/1107-1300 yılları arasındaki nahivciler mevzuaya dahil edilmiştir.Ancak bi yıllar arasında geçen -tebbit edilebildiği kadarıyla- 474 nahivci üç bölümde ele alınmıştır.

Birinci Bölüm: Bu bölümde nahiv ile ilgili eser yazmış olanların-ki- tesbitimize göre bunlar 107 kişidir- tam adlarını, hocalarını, varsa talebele- rini kaydettik. Hakkında, alimler tarafından söylenmiş bir kısım sözlerle ilmî şahsiyetlerini ortaya koyan sözleri kısaca yazmaya çalıştık. Yazmış oldukları eserlerin adlarını, bibliyografya kısmında verdiğimiz eserlerden tesbit ettik. Bu eserlerden günümüze kadar gelenleri varsa - her müellife ait verilen kaynak- lar kısmında- Brockelmann'ın GAL ve Suplement'teki yerlerini gösterdik. Bu eser- lerden tab edilenlerini göstermek için de Yusuf İlyas Sarkis'in "Mucam al-Mahtu- tat al-Matbu at" adlı eserini taradık ve bunları, hemen eserin adını yazdıktan sonra () işaretini koymakla yetinmeyip dip notlarda bu eserlerden geçen yerle- rin cilt ve sayfa numaralarını da kaydettik. Paydalı olur kanaatiyle, çok tafsi-

(1) Eserin müellif hattı ile olan nüshasının birinci cildi Şehid Ali Paşa No:2352 de, ikinci cildi ise Peyzullah Efendi 1414 numarasında kayıtlıdır.

latlı fakat az sayıda hal tercümesini içine alan ve maalesof henüz neşredilmemiş bulunan "Tuhfat al-Arib fi Nuhati Mugni al-Labib" adlı eserinde tercüme-i hali geçenlerin cilt ve varak numaralarını da kaydettik.

İkinci Bölüm: Bu bölümde Tabakat kitaplarında nahivci olarak kaydedilen ve geçitli konularda eseri bulunan, ancak nahivle ilgili eserine rastlayamadığımız müelliflerin - ki bunlar tesbitimize göre 67 nahivcidir- tam adlarına kaydettik. Ve yine faydalı olur düşüncesiyle sadece Suyuti'nin "Bugyat al- Vu at" adlı eserinde geçen tercüme-i hallerine ait cilt ve sayfa numaralarını yazarak müracaatı kolaylaştırmayı sağlamaya çalıştık.

Üçüncü Bölüm: Bu bölümde de Tabakat kitaplarında nahivci olarak geçen fakat eserine rastlayamadıklarımızın sadece - ki bunlar tesbitimize göre 300 kadardır- adlarını yazdık ve bunun müteakiben yine Suyuti'nin Bugya'sında geçen tercüme-i hallerine ait cilt ve sayfa numaralarını kaydettik.

Elbette bu çalışmamızın eksik tarafları ve bazı hatalı kısımları mevcuttur. Yegane tesellimiz ehli tarafından tesbit edilecek bu noksan ve hataların tarafımıza bildirileceği umidedir.

Bu çalışmanın yürütülmesi esnasında kıymetli vakitlerini ayırarak yardımını esirgemeyen muhterem hocam Doç. Dr. M. Nazif ŞAHİNOĞLU Bey'e, bizzat şahsî kütüphanesinden eser vermek suretiyle yakın alakasını esirgemeyen değerli ilim adamı Prof. Dr. M. Nihat ÇETİN Bey'e, kıymetli arkadaşlarım Ali BAYRAM ve Adnan KARAIŞMAILOĞLU Beylere teğekkürü bir borç bilirim.

M. Sadi ÇŞenli

Istanbul - 1981

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

Bu çalışmamızda, İslâm Ansiklopedisi'nin uyguladığı bu transkripsiyon alfabesi kullanılmıştır:

ا : ʾ	ص : ṣ
ب : b	ط : ṭ
ت : t	ظ : ẓ
ث : ṯ	ع : ʿ
ج : ğ	غ : ğ
ح : ḥ	ف : f
خ : ḫ	ق : q
د : d	ك : k
ذ : ḏ	ل : l
ر : r	م : m
ز : z	ن : n
س : s	و : w
ش : š	ه : h
ص : ṣ	ی : y

Yukarda adı geçen eserdeki transkripsiyon sisteminden farklı olarak, harf-i tarif ile gelen kelimelerin başındaki şemsî ve kameri harflerin okunuşu belirtilmiştir. Mesela el-Kitap, al- Abbas gibi. Ayrıca " Abd" kelimesi ile sonu "din" ile biten kelimeler cüzleriyle ayrı değil, bitişik yazılmıştır Abdullah , Abdulhalim, Hayruddin gibi.

B I R İ N C İ B Ö L Ü M

NAHİV İLE İLGİLİ ESERİ BULUNAN NAHİVCİLER

1- İbn 'Atāyā (612/1215)

Tam adı: 'Abdulkarīm b. 'Atāyā, b. 'Abdulkarīm b. 'Alī b. Muhammed Künyesi, Abū al-Fa'z al-Amīnuddīn b. 'Atāyā al-Kuraşī olup İbn Atāyā diye şöhret yapmıştır.

Abū al-'Abbās b. al-Huṭayya'dan hadis dinlemiş ve rivāyet etmiştir. Hicrî 612 yılının Ramazan ayında ölmüştür.

Suyûtî, edebiyat, lügat ve şiire vakıf bir alim olduğunu söylemiştir.

Eserleri⁽²⁾:

۱- شرح ابیات الجمل

۲- کتاب فی زیارت قبود الصالحین بقرافتی مصر

۳- مختصر المفصل للزمخشری

۴- البیان التهذیب فی شرح التهذیب

۵- مختصر التهذیب للزهری

(1) Buğya, II, 107, Kaḥḥolā, V, 319, al-'Alām, IV, 177.

(2) Eserleri için bk. Kaşf, 515, 1776 ve not 1 deki kaynaklar.

2- İbn al-Haṣṣāb (567/1172)

Tam adı: 'Abdullah b. Ahmed b. Ahmed b. 'Abdullah b. Naṣr Abū Maḥammed an-Nahvi, Künyesi ise: Abū Muḥammed'dir. İbn al-Haṣṣāb diye şöhret bulmuştur.

Edebiyatı, Abu Maṣṣur al-Cavālīkī'den, hesap ve hendesoyı, Abū Bakr b. 'Abdulbākī al-Anṣārī, fereizi, Abū Bakr al-mazrakī, hadisi ise Abū'l-Ḡanım an-Narsiy ve Abū'l-Kasim b. al-Musayn gibi zevattan okumuştur.

Kendisinden de Abu Sa'ad as-Sam'ānī ve Abū Ahmed Sakīne gibi zevat hadis dinlemiştir. Hadiste şika olduğu söylenmektedir.

al-Kiftī onun, nahivde asrının en büyük bilgini olduğunu hatta bu ilimde al-Farisi derecesinde bulunduğunu söyler. Aynı zamanda bu alim, tefsir, hadis, lugat, mantık, felsefe, hesap ve hendese gibi ilim dallarında da bilgi sahibidir.

Pojmurde bir giyim ve yaşantıya sahip, çok şakacı ve aynı zamanda köşe başlarında halka satmaç oynayan bu zat Bağdat'da doğup yine orada ölmüştür⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

۱- شرح الجمل

۲- شرح اللمع

۳- الرد على ابن بابشاذ في شرح الجمل

۴- شرح مقدمة الوزير ابن هبيرة في النحو

۵- الرد على التبريزي في تهذيب الاصلاح

۶- الرد على الحريري في مقاماته (نقد المقامات الحريية) (م)

۷- حاشية على درة الفواص في اوهام الخواص

۸- المرتجل في شرح الجمل

۹- الرد على تهذيب الخطيب لاصلاح المنطق

۱۰- اللامع في النحو (م)

۱۱- مواليد اهل البيت

۱۲- نقد الفقه (2)

(1) Buḡya, II, 29-30, Fozla bilgi için bk: İnbāh, II, 99-103, al-Udabā', XII, 47-53, Sa-
zarāt, IV, 221; al-A'lām, IV, 191, Kaḥḥāla, VI, 20-21, Hadiyya, I, 456, Sarkis I, 93,
Tuḥfa, I, 239a-244b.

(2) Eserleri için bk. Suppl, I, 493-494, Kaṣf, 108, 602, 604, 741, 1536, 1563, 1791, 1795,
1894, 1973. Ayrıca not 1'deki kaynaklar.

3- al-İsbilî (688/1289)

Tam adı^cAbdullah b. Ahmed b. Ubaydullah b. Muhammed b. Ubaydullah, Künyesi ise Abû al-Husayn İbn Abî er-Rabî^c al-Kuraşî'dir.

Nahvi, ad-Dibâc ve aş-Şalavbîn'den, kıraatı ise Muhammed b. Abû Hârûn at-Taymî'den, okudu. al-Kâsım b. Bakıy gibi zevattan sama da bulundu. Kendisinden ise Muhammed b. Ubaydat al-İsbilî ve İbrâhîm al-Ğafikî gibi zevat ilim okudu. Kendisinden izah alan meşhur alim Abû Hayyân rivayette bulundu.

Hicrî 599 yılında dünyaya gelen bu nahivci 688 yılında öldü. Süyûtî, bu alimin nahivde asrının imamı olduğunu söyler⁽¹⁾.

Eserleri(2):

۱	شرح الايضاح للفارسی
۲	الملخص فی النحو
۳	القوانين فی النحو
۴	شرح کتاب سیبویه
۵	شرح الجمل

(1) Buğya, II, 125, Fazla bilgi için bk. Kaḥḥāla, VI, 27, Tuhfa, I, 290a-290b.

(2) Eserleri için bk. GAL, I, 313, Kaşf, 212, 1428, 1819, İzah, I, 368.

4- İbn Barri (582/1187)

Tam adı: 'Abdullah b. Barri b. 'Abdulcabbâr Abû Muhammed al-Makdîsî'dir.

Muhammed İbn 'Abdumalik aş-Şantarî'nî'den Sıbavayh'ın al-Kitab'ı okudu. Daha sonra bu eseri Umar Camiinde okutmaya başladı ve kendisinden okuyan asrının alimlerine icazet verdi.

Hicrî 499 senesinin receb ayının 5. günü Mısır'da doğan bu nahiçi, 582 yılında vefat etmiştir.

Sıka olan bu alim, Suyuti'nin ifadesine göre Mısır'da bir benzeri görülmemiştir⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١- الباب في الرد على ابن الخشاب في ردّة على الحريري في درّة الفواص (م)

٢- الرد على الحريري في درّة الفواص

٣- التبنيّة والايضاح عما وقع في كتاب الصحاح لا سيما في الألف

٤- عظم الضغفاء سن اهل الفقه (م)

٥- حواشي على درّة الفواص في اوهاح الخواص

٦- شرح شواهد الايضاح

٧- حاشية على المعرب للجوالقي

(1) Buğya, II,34, Fazla bilgi için bk. İnbāh, II,110-111, Şazarāt, IV,273-274, an-Nucūm, VI, 103-104, Hediyya, I,457, Kaḥḥāla, VI,37, el-A'lām, IV,200.

(2) Eserleri için bk. GAL, I,301-302, Suppl, I,529,530-İzah, I,49 ve not 1 deki kaynaklar.

5-^eAbū'l-Bakā' (616/1219)

Tam adı: 'Abdullah b. al-Husayn b. 'Abdullāh b. al-Husayn al-İmā Muhibbuddīn Abū al-Bakā' al-Ukbārī'dir.

Rivayet ilimlerini, Abū'l-Hasan al-Batāihīy'den; Fıkı, Abū Ya'ī al-Ferrā'dan; edebiyatı, Yahyā b. Necāh ve İbn al-Haṣṣāb'dan okudu. Abū al-Fath b. al-Battī ve Abī Zur'ā al-Makdīsī'den hadis dinledi.

Hicrî 538 tarihinde Bağdat'da doğan bu meşhur alim, 616 senesi- nin Rabi'ü'l-ahır ayının 8. pazar gecesi hayata gözlerini kapadı.

Sika, doğru, faziletli, olgun, ezeberi çok, dindar, güzel ahlak lı ve mütevazı olan bu zat, hanefi mezhebine salikti⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

۱- اعراب الحديث	۲- اعراب الشواذ
۳- الناهض البلغة التلخيص	۴- التعليق في الخلاف
۵- الملاح في الجدل	۶- التفسير
۷- الثلاثة في الفرائض	۸- شرح الفصح
۹- شرح الحماسة	۱۰- شرح المقامات
۱۱- شرح خطب ابن نباتة	۱۲- شرح الايضاح والتكملة
۱۳- المحصل في شرح المفصل	۱۴- شرح اللمع
۱۵- شرح ابیات الكتاب	۱۶- لباب الكتاب
۱۷- الترصيف في التعريف	۱۸- الاشارة
۱۹- التلخيص في الفرائض	۲۰- التلقين في النحو
۲۱- التهذيب	۲۲- الاربعة في النحو
۲۳- الاستعاب في الحساب	۲۴- شرح المقامات الحربية
۲۵- التبيان في شرح الديوان (م)	۲۶- الموجز في ايضاح الشعر الطغز
۲۷- اعراب القرآن (املاء ما من به الرحمن)	
۲۸- الباب في علل البناء والاعراب	
۲۹- ترتيب اصلاح المنطق على حروف المعجم	

(1) Buḡya, II, 38, Bazla bilgi için bk. İnbāh, II, 116-118, Şezārāt, I, 67-68, Hadiyya, 459, Kaḥḥāla, VI, 46-47, al-A'lam, IV, 209, Sarkīs, I, 294-295, Tuḥfa, I, 93a-94b.

(2) Eserleri için bk. GAL, I, 282, Kaşf, 81, 98, 108, 122-124, 212, 214, 253, 341, 399, 424, 440, 480, 482, 516, 692, 714, 811, 1273, 1428, 1537, 1543, 1563, 1695, 1774, 1789, 1820, İzāh I, 127, II, 399, 443, 604, 616, ve not 1 deki kaynaklar.

6- al-Baṭalyavsi (521/1127)

Tam adı: 'Abdullah b. Muhammed b. as-Sayyid Abū Muhammed al-Baṭalyavsi'dir.

Hicrî 444 tarihinde doğan bu meşhur alim, 521 senesinin Receb ayının içinde ölmüştür.

Lugat ve edebiyatta büyük bir ustad olan bu alimimiz, nahiv okutmak için hoca tayin edilmiştir⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾.

۱- شرح ادب الكاتب (الاقتطاب في شرح ادب الكاتب) (م)

۲- شرح الموطأ

۳- شرح سقط الزند

۴- شرح ديوان المتنبي

۵- اصلاح الخلل الواقع في الجمل

۶- الحل في شرح ابيات الجمل

۷- المثلث في اللغة

۸- المسائل المنثورة في النحو

۹- كتاب سبب اختلاف الفقهاء

۱۰- الانصاف في التبنية على الاسباب التي اوجبت الاختلاف بين المسلمين في آرائهم

۱۱- الحدائق (م)

۱۲- الحل في اغاليط الجمل

۱۳- المسائل و الاجوبة

۱۴- شرح المختار من الزوميات ابي العلا (م)

(1) Buḡya, II, 55, Fazla bilgi için bk. Inbāh, II, 141-143, Sazarāt, IV, 64-65, Hadiyya, I, 454, Kahhāla, VI, 121-122, al-Aṣlām, IV, 268, Sarkīs, I, 569-570, al-Munaccid, I, 23, II, 59, III, 59, Tuhfa, II, 35a-40b.

(2) GAL, I, 427, Suppl. I, 758, Kaşf, 48, 75, 180, 488, 602, 603, 812, 992, 1293, 1411, 1587, 1907 ve not 1 deki kaynaklar.

7-al-Bayzāwī (685?/1286)

Tam adı: ʿAbdullah b. ʿUmar b. Muḥammed b. Ali Abū'l-Ḥayr Naş-ruddīn al-Bayzāwī'dir.

Şafadī'nin ifadesine göre 685 de, Subkī'nin ifadesine göre d 691de ölen bu alim, fıkıh, tefsir, usul, edebiyat, mantık ve kelam gibi ilimlerde imam sayılır⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

- ۱- انوار التنزيل و اسرار التأويل فى التفسير (م)
- ۲- منهاج الوصول الى علم الاصول
- ۳- شرح مختصر ابن حاجب
- ۴- شرح المنتخب فى الاصول
- ۵- شرح المطالع
- ۶- الايضاح فى اصول الدين
- ۷- الغاية القصوى فى دراية الفتوى فى فروع الفقه
- ۸- طوابع الانوار (م)
- ۹- لب الالباب فى علم الاعراب (م)
- ۱۰- شرح مصابيح السنة للبيضاوى
- ۱۱- نظام التواريخ
- ۱۲- موضوعات العلوم و تعاديفها (م)

(1) Buğya, II, 50, Fazla bilgi için bk. Hadiyya, I, 462, 463, Kaḥḥāla, VI, 98, al- Aʿlām, V, 248, Sarıks, I, 615-618.

(2) GĀL, I, 416-418, Suppl. II, 738-743, Kaşf, 186, 1032, 1116, 1192, 1372, 1546, 1698, 1704, 1705, 1854, 1858, 1878, İzah, II, 569 ve not 1 deki kaynaklar.

8- az-Zancanî (660/1262)

Tam adı: 'Abdolvahhâb b. İbrâhîm b. 'Abdolvahhâb İbn Abî al-Ma'âli'dir.

"Şarḥ al-Hādî" sahibi diye şöhret yapan bu nahivcimizden meşhur Şāfiye şāriḥi al-Carburdî çokca nakillerde bulunmuştur⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١- الهادى

٢- شرح الهادى

٣- تصريف العزى (م)

٤- المغرب عما فى الصحاح والمغرب فى اللغة

٥- فتح الفتاح فى شرح المرام

٦- تصحيح المقياس فى تفسير القسطاس فى العروض

٧- معيار النظر فى علوم الاشعار

٨- المظنون به على غير اهله (م)

(1) Buḡya, II, 122, Fazla bilgi için bk. Kaḥḥāla, VI, 216, al- A'ḷām, IV, 330, Hadiyya, I, 638, Sarkīs I, 977-978.

(2) Eserleri için bk. GAL, I, 283. Kaşf, 1326, 1578, 1650, 1738, 1869, 2027, İzāḥ, II, 517 ve not 1 deki kaynaklar.

9- as-Suhaylî (581/1185)

İsm adı: Âbdurrahman b. Âbdullah b. Ahmed b. Aşbağ b. Hubayş İbn Sa'dûn b. Rızvân b. Fettûh'dur. As-Suhaylî diye şöhret kazanmıştır.

İbn al-Ârabî, İbn Fâhir ve İbn at-Te'rave'dan rivayette bulunmuştur. Kendisinden ise ar-Rundî, İbnâ Havtullah ve Abu'l-Hasan al-Gafikî gibi zevat rivayette bulunmuşlardır.

Hicrî 581 senesinin Şevval ayının 15. perşembe gecesi vefat etmiştir.

Onyedî yaşında gözleri kör olan bu alimimiz, edebiyat, lugat, kıraat, nahiv, tefsir, hadis, ansab, kelam ve usulda mütchassıstır⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١- الروض الانف

٢- شرح الجمل

٣- التعريف والاعلام فيما ابهم فى القرآن من الاسماء والاعلام

٤- مسألة الر فى عود الرجال

٥- مسألة رؤية الله والنبي فى المنام

٦- القصيدة العينية

٧- نتائج النظر و مسألة رؤية الله عز وجل فى المنام و رؤية النبي

٨- الامالى فى النحو واللغة والحديث والفقه (م)

(1) Buğya, II, 81, İnbâh, II, 162-164, Şazarât, IV, 271-272, Sarkis I, 1061-1062, Kaḥḥāla, V, 147, al-A'lām, IV, 86, al-Munaccid III, 99, Tuhfa, II, 42b-49a.

(2) Eserleri için bk. GAL, I, 413, Suppl, II, 141, Kaşf, 421, 604, 869, 917, 1012, 1341, 1662, 1924, İzah, II, 451 ve not 1'deki kaynaklar.

10- Abū Şāma(665/1267)

Tam adı: Abdurrahman b. İsmâ'il b. İbrâhîm b. 'Usmân'dır. Abū Şāma diye şöhret bulmuştur.
as-Sahavî'den kıraat okudu. 'İsâ b. Abdulaziz'den hadis dinledi
Kendisinden ise aş-Şeraf al-Fizārî ilim tahsil etmiştir.

Hicrî 599 yılında Şam'da doğan bu meşhur alim, 695 senesinin ramazan ayının 19. günü vefat etmiştir.

Daru'l-Hadîsi'l-Aşrafiyya'ya şeyh(dekan) olarak tayin edilen Abū Şāma, hadis, fıkah ve edebiyatta mütahassısı⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

۱- المرشد الوجيز (م)	۲- نظم المفصل
۳- مقدمة في النحو	۴- مفردات القراء
۵- كتاب السطوة الا صغر	۶- الباعث على انكار الحوادث (م)
۷- مختصر تاريخ ابن عساكر	۸- ابراز المعاني في جزر الاماني
۹- المحقق من علم الاصول	۱۰- شيخ البيهقي
۱۱- كشف حال بنى عبيد	۱۲- ذيل الروضتين (م)
۱۳- المقاصد السنية في شرح الشيبانية في علم الكلام	
۱۴- كتاب الروضتين في اخبار الروائتين (م)	
۱۵- اقامة دليل الناسخ لجز الفاسخ	
۱۶- الكراسة الجامعة لمسائل النافعة	
۱۷- كتاب السواك وما اشبه الحق	
۱۸- الواضح الحلى في الرد على الحنبلى	
۱۹- مختصر كتاب المؤمل للرد الى الامر الاول (م)	
۲۰- كتاب المؤمل للرد الى الامر الاول (م)	

(1) Buğya, II, 77. Fazla bilgi için bk. Tabakāt, I 366, Şözerāt, V, 318-319, Kəhhāla, V, 125-126, al-A'lām, IV, 70, Sarkis I, 317-318, al-Munaccid, I, 38.

(2) Eserleri için bk. GAL, I, 317, Kaşf, 72, 218, 294, 647, 918, 1088, 1327, 1334, 1402, 1610, 1655, 1776, 1794, 1804, 1982, 3177, İzah, I, 93, II, 231, 304 ve not 1'deki kaynaklar

11- al-Anbari (577/1181)

Tam adı: 'Abdurrahmān b. Muḥammed b. 'Ubaydullāh b. Abū Sa'īd al-Imām Abū al-Barakāt Kamaluddīn al-Anbārī'dir.

Sa'īd b. ar-Razzāz'dan fıkha, Abū Mansūr al-Cavālīkī'den edebiyatı okuyan bu meşhur nahivci bir müddet de İbn aş-Şacārī'nin derslerine devam etmiş ve nahivde parmakla gösterilenler arasına girmiştir. Ayrıca Anbārī'da babasından, Bağdād'ta ise 'Abdolvahhāb al-Aḥmedī'den hadis dinleyen bu alimimiz bira da hadis rivayet etmiştir.

İmam, sika, saduk, fakih ve çok takva sahibi olan bu nahivcimiz hicrî 577 yılının şa'bân ayının dokuzuncu cuma gecesi ölmüş ve Abraz kapısında bulunan aş-Şayḥ Abū Ishāk aş-Şīrāzī türbesine defnedilmiştir⁽¹⁾.

۱- لمع الادلة في اصول النجوم (م)	۲- اسرار العربية (م)
۳- ديوان اللغة	۴- ميزان العربية
۵- الاغراب في جدل الاعراب (م)	۶- حواشي الايضاح
۷- اللمعة في صنعة الشعر (م)	۸- حلية العربية
۹- الموجز في علم القوافي (م)	۱۰- الاضداد
۱۱- البيان في غريب اعراب القرآن (م)	۱۲- عقود الاعراب
۱۳- كتاب كلا وكتا	۱۴- كتاب كيف
۱۵- كتاب الف واللام	۱۶- الوجيز في التصريف
۱۷- الزهرة في اللغة	۱۸- شرح الحماسة
۱۹- غريب اعراب القرآن	۲۰- شرح سبع الطوال
۲۱- شرح مقصورة ابن دريد	۲۲- المقبوض في العروض
۲۳- البلغة في اساليب اللغة	۲۴- شرح ديوان المتنبي
۲۵- الانصاف في مسائل الخلاف بين البصريين والكوفيين (م)	
۲۶- البلغة في الفرق بين المذكر والمؤنث (م)	
۲۷- نزهة الباء في طبقات الادباء (م)	
۲۸- مسألة دخول الشرط على الشرط	
۲۹- شفاء السائل في بيان رتبة الفاعل	
۳۰- المرتجل في ابطال تعريف الجمل	
۳۱- تفسير غريب المقامات الحريرية	
۳۲- قلة الطالب في شرح خطبة ادب الكاتب	

(1) Buğya, II, 86, Fazla bilgi için bk. İnbāh, 169-171 (II), Şazārāt, IV, 259, al-Udabā', I, 48, al-A'clām, IV, 104, an-Nucūm, IV, 90, Hadyya, I, 519-520, Kaḥḥāla, V, 183-184, al-A'clām, IV, 104, Sarkīs I, 479-480, al-Munaccid, I, 5-6, III, 10-11.
(2) Burada sadece Ulūm-i 'arābiyye ile ilgili eserlerin adları yazılmış diğerleri yazılmamıştır. Diğer eserleri için bk. GAL, I, 281-282, Kaşf, 83, 123, 130, 182, 212, 228, 285, 621, 670, 690, 728, 972, 1095, 1096, 1165, 1271, 1457, 1540, 1564, 1565, 1731, 1789, 1858, 1899, 1918, 1940, 1983, 2002, 2030, İzāh, I, 47, 92, 118, 191, 193, 206, 224, 301, 362, 420, 527, 548, II, 50, 52, 112, 146, 154, 220, 231, 320, 324, 464, 528, 539, 574, 624, 645, 675, 677.

12- Abū Muhammed az-Zarīr (649/1251)

Tam adı: ʿAbduzzāhir b. Naşvān b. ʿAbduzzāhir b. Nacda as-Saʿīdī'dir..

Abū al-Cūd'dan kıraat okudu. Al-Artāhī ve al-Buşīrī gibi zevattan Samaʿda bulundu. Kendisinden ise ad-Dimyātī rivayette bulundu.

Hicrî 649 senesinin Cumādâ'l- Ūlâ ayının 17. çarşamba günü ölmüştür.

Havas ve avamın iltifatına mazhar olan bu zat Mısır'ın mukri sayılmaktadır⁽¹⁾

Eserleri⁽²⁾:

۲	شرح	كتاب العنوان
۲	شرح	بعضی المفصل

(1) Buğya, II, 97, Fazla bilgi için, bk. Tabakāt, I. 391-392, Kaḥḥāla, V, 238.

(2) Eserleri için bk. Kaşf, 1176 ve not 1 deki kıynaklar.

13- al-Ḥarfāf (657/1259)

Tam adı: Abū Bakr b. Yahya b. ‘Abdullah al-Cūzāmī al-Malikī an-Nahvī'dir. al-Ḥarfāf diye şöhret bulmuştur.

Nahvī, aş-Şalavbīn'den okumuştur.

Hicrî, 657 senesi Ramazan ayının ikinci cumartesi günü Kahirde ölmüştür.

Suyûtî, Bu alimin otoriter bir nahivci ve salih bir kişi olduğunu söyler⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

1	شرح	كتاب سيويه
2	شرح	ايضاح
3	شرح	لمع

(1) Buğya, I, 473, Fazla bilgi için bk. Kahhā, III, 77.

(2) Eserleri için bk. Kaşî, 212, 1428 ve not 1 deki kaynaklar.

14- al-Fihri (553/1158 de hayatta)

Tam adı: Ahmed b. 'Abdufaziiz Hişam b. 'Ahmed b. Halaf ibn Gazvân al-Fihri aş-Şantamâri'dir.

Kendisi Halaf b. al-Abrâş, Abû 'Alî al-Gassânî ve Muhammed b. Süleymân'dan kendisinden ise oğlu 'Abdul'azîz ve Ibn az-Zirkala rivaye te bulunmuştur.

Ibn 'Abdulmalik onun hakkında: Mukriplerin ulularından nahivciler zincirinin büyüklerinden ve aynı zamanda iyi bir şair belig bir yazar ve aruz ve mu'amma (bilmece) çözmede ileri gelenlerden birisi olduğunu söyler⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١	شرح	حوامد الايضاح
٢	ارجوزة	في النحو
٣	"	في الغريب
٤	"	في القرائات
٥	"	في الخط

))))

(1) Buğya, I, 325, Fazla bilgi için bk. Kahhala, I, 277, 278.

(2) Kaşî, 213 ve not 1 deki kaynaklar.

15- Ahmed aṣ-Ṣarīṣī (619/1222)

Tam adı: Ahmed b. 'Abdumu'min b. Musā b. 'Isā b. 'Abdumu'min al-Kaysī aṣ-Ṣarīṣī'dir.

Kendisi, Abū al-Ḥasan Macaba, Muṣ'ab İbn Abī Rukab ve İbn Harūl dan, kendisinden ise İbn al-Abbār, İbn Bartun ve Abū al-Ḥasan ar-Ru'aynī rivayet te bulunmuştur.

Hicrî 619 senesinin Zilhicca ayında Sarıṣ'de vefat etmiştir.

İbn Abdülmelik onun hakkında: Mahir bilgisinin üstün, luget hafızı, iyi bir edebiyatçı, belîğ bir kâtip sâika ve ilim öğrenmek için uzak bölgelerden yanına bir çok kişilerin rihlat ettiklerini söyler⁽¹⁾

Eserleri⁽²⁾:

١- ثلاثة شروح على المقامات (كبير، وسيط، صغير) (م)

٢- شرح الايضاح

٣- شرح عروض الشعر

٤- علل القوافي

٥- شرح الجمل

٦- مختصر نوادر أبي علي القالي (٢)

(1) Buḡya, I, 331, Fazla bilgi için bk. Kaḥḥāla, I, 304-305, Sarkis I, 1121-1122.

(2) Eserleri için bk. Suppl, I, 544, Kaḡf, 212, 603, 1790, 1980 ve not 1 deki kaynaklar.

16- Ibn Maẓā' (592/1196)

Tam adı: Ahmed b. Abdurrahmān b. Muhammed b. Sa'īd b. Hureys
Ibn 'Āsım b. Maẓā' al-Laḥmī'dir.

Kendisi, 'Abdulhak b. Atıyya ve Kāzı 'Iyāz'dan rivayetle bulu kendisinden de İbnā Havtullah ve Abū al-Hasan al-Gāfiki rivayette bulunmuştur. Fas ve d iğır bazı şehirlerde kadılık yapmış adalet ve güzel ahlakı sayesinde kadri yücelmiştir.

Hicrî 513 senesinde Kurtuba'da doğmuş, 592 senesinin anyedin ci Cumādelülā'da İsbiliyye'de vefat etmiştir.

Onun hakkında İbn az-Zubayr: Bilginler arasında altıncı asrın kendisiyle hitama erenlerden ve İbn ar-Rammāk'tan Sibavayh'ın al-Kitâb'ını anlayarak okuyanlardan birisi olduğunu söyler.

Aynı zamanda bu nahivci, eski dilcilerin nahiv meselelerinin izahına temel olan görüşlerini reddetmiştir⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

- ۱ المشرق فی النحو
- ۲ الرد علی النحویین (۲)
- ۳ تنزیه القرآن بحال یلیق بالبیان

(1) Buğya, I, 323, Fazla bilgi için bk. Kaḥḥāla, I, 268, Al-A'lam, I, 142.

(2) Eserleri için bk. Kaşf, 494, 495, 839, 1693 ve not birdeki kaynaklar.

17- Ibn al-Habbāz (637/1239)¹

Tam adı: Aḥmed b. Al-Ḥusayn b. Aḥmed b. Ma'ālī b. Mansūr b. 'Alī al-Arbilī al-Musilī an-Nahvī az-Zarīr'dir. Ibn al-Habbāz diye şöhret bulmuştur.

Hicrî 637 senesinde Receb ayının onunda Musul'da vefat etmiştir.

Suyûtî, onun otoriter bir üstad ve nahv, lugat, fıkıh, aruz ve feraiz gibi ilimlerde devrinin büyük bir bilgini olduğunu söyler⁽²⁾.

Eserleri:⁽³⁾

۱- النہایۃ فی شرح الکفایۃ

۲- شرح الفیۃ ابن معط

۳- شرح اللع

۴- شرح میزان العربیۃ

۵- الفرة المخفیۃ فی شرح الدرۃ الالفیۃ

۶- النظم الفرید فی نشر التقليد

(1) Diğer bir rivayette 639/1241de öldüğü söylenmiştir.

(2) Buğya, I, 304, Fazla bilgi için bk. Şazarāt, V, 202, an-Nucūm, VI, 342-344, Kaḥḥāla, I, 200, Tuhfa, I, 226a-227b.

(3) Eserleri için bk. Kaşî, 155, 1563, 1801, 1918, 1964, 1989 ve not 1 deki kaynaklar.

18- al-Hurfi (664/1266)

Tam adı: Ahmed b. al-Mubarāk b. Navfal al-Imām Takıyyuddīn Abū al ‘Abbās an-Naṣībīnī al-Hurfi'dir.

Alim, fakih, nahivci, olan bu zat, Musul ve Sincar halkına kıraat okutmak ve aynı zamanda Şafii mezhebi ile ilgili yazılmış eserleri tedrisle meşgul olmuştur.

Hicrî 664 senesinin Receb ayında al-Cazîre'de vefat etmiştir⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١- شرح الدرریدية

٢- شرح المطحة (شرح مطحة الاعراب)

٣- کتاب خطب

٤- کتاب فی العروض

٥- کتاب فی الاحکام

٦- شرح مقصورة ابن درید

٧- منظومة فی الفرائض

(1) Buğya, I, 390, Fazla bilgi için bk. Tabakāt, I, 99, Kaḥḥāla, II, 57.

(2) Eserleri için bk. Suppl, I, 590, Kaşf, 1808, 1817 ve not 1 deki kaynaklar.

19- Ibn al-Ḥāc (647/1249)¹

Tam adı: Aḥmed b. Muḥammed b. Aḥmed al-Azdī Abū al-ʿAbbās al-Iṣbīlī'dir. Ibn al-Ḥāc diye şöhret yapmıştır.

aş-Şalavbīn vs zevattan ilim okumuş ve ad-Dabbāc'dan rivayeti bulunmuştur.

Hicrî 647 yılında ölmüştür.

Süyûtî al-Badr as-Safir adlı eserde onun hakkında şöyle denildiğini naklediyor: "Arapçada o kadar ilerledi ki, ondan üstün veya ona eş hiç bir kişi kalmadı."

Kendisi şöyle dermiş: "Ben ölünce Ibn ʿUşfur, Sıbavayh'in al-Kitābı'nda bir takım tasarruflarda bulunacak."⁽²⁾

Eserleri⁽³⁾:

— ۱ — املاء على كتاب سيوية (شرح كتاب سيوية)

— ۲ — مصنف في الامامة

— ۳ — " " في علوم القوافي

— ۴ — مختصر ابن جني

— ۵ — مختصر المستصفي

— ۶ — حاشية على سر الصناعة

— ۷ — حاشية الايضاح

— ۸ — نقود على الصحاح

— ۹ — ايرادات على المقرب

— ۱۰ — كتاب السماع و احكامه

— ۱۱ — كتاب القوافي

(1) Diğer rivayette 651 de fevat ettiği kaydedilmiştir.

(2) Buğya, I, 359-360, Fazla bilgi için bk. Kaḥḥāla, II, 64, Tuḥḥa, I, 172a-173b.

(3) Eserleri için bk. Kaşf, 706, 893, 957, 988, 1072, 1398, 1425, 1428, 1451, 1673 ve not 2 deki kaynaklar.

20- al-Maydānī (518/1124)

Tam adı: Aḥmed b. Muḥammed b. Aḥmed b. İbrāhīm al-Maydānī an-Nīsābūrī'dir. al-Maydānī diye şöhret bulmuştur.

Tabakat kitaplarında, şöhretine nisbeten tercüme-i hali çok kısa geçen bu şöhretli alim Yakut'un ifadesine göre Vahid'den okumuş, lügat ve arapçayı mükemmel bir şekilde öğrenmiştir.

Hicrî 518 senesinin Ramazan ayının 25. çarşamba günü Nīsābūr'da vefat etmiştir⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١- مجمع الامثال (م)

٢- السامى فى الاسامى

٣- النموذج فى النحو

٤- المصادر

٥- نزهة الطرف فى علم الصرف (م)

٦- شرح المفضليات

(1) Buğya, II, 356, Fazla bilgi için bk. al-ʿUdabāʾ, V, 45-51, Inbāh, I, 121-124, Nuzha, 466-467, Saẓarāt IV, 58. Kaḥḥāla, I, 63-64, al-ʿĀlām I, 208, Sarkis II, 1824-1825.

(2) Eserleri için bk. GAL, I, 289, Suppl. I, 506-507, Kaşf, 185, 974, 1043, 1576, 1597, 1703, 1943, 2026.

21- aş-Şarişi (640/1242)

Tam adı: Ahmed b. Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Halaf Tacu'd-Din Abū al-Abbās b. Abi Abdullah b. Abi al-Abbās al-Bakri'dir.

Nahivci ve aynı zamanda Şūfi olan bu alim hicrî 583 tarihin-
de doğmuş ve hicri 640 senesinin Rebiu'l-Ahır ayının onuncu gecesi
vefat etmiştir⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

- ۱- کتاب توحيد الرسالة
- ۲- رسالة التوحيد في اصول الدين
- ۳- كتاب اسرار اصول الدين
- ۴- كتاب اسرار الرسالة
- ۵- كتاب الاسرار
- ۶- كتاب ايسنى المواهب
- ۷- شرح المفصل
- ۸- شرح الجزولية
- ۹- صحبة المشايخ
- ۱۰- انوار السراية
- ۱۱- انوار السرائر و سرائر الانوار (م)
- ۱۲- كتاب عوارف الهدى و هدى العوارف
- ۱۳- كتاب في السماع

(1) Buğya , I, 360-361, Fazla bilgi için bk. Kaḥḥāla, II, 76, al- A'lam, I, 210, Sarkis I, 1222.

(2) Eserleri için bak. Suppl, I, 502, İzāh, I, 82, ve not 1 deki kaynaklar.

22- Ibn Abi Hucca (643 /1245)

Tam adı: Ahmed b. Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Muhammed al-Kaysi al-Kurtubi'dir. Ibn Abi Hucca diye şöhret kazanmıştır.

Kıraat ilimini Abū al-Kāsim b. az-Şarāf'tan okudu. Abū Muhammed b. Havtullah Ibn Maẓā ve Abū al-Hasan b. Nacba'dan dinleyerek rivayette bulundu. Ancak icazet vermediler.

Hicrî 562 tarihinde doğan bu bilgin, 643 yılında Manuraka'da esir olarak, diğer bir rivayette oraya varmadan ölmüştür.

Hakkında Ibn^cAbdulmalik şöyle der: "Ustadların büyüklerinden, mukri³, nahivci, muhakkik, muhaddis, hafız ve faziletli bir kişi idi."⁽¹⁾

Eserleri⁽²⁾:

١ - تدير اللان
٢ - الجمع بين الصيغ

(1) Buğya, I, 383. Fazla bilgi için bk. Tabakāt, I, 136. Kaḥḥāla, II, 153-154 al-ʿAlām, I, 210-211.

(2) İzah, 286 ve not 1 deki kaynaklar.

23- Ahmed al-Labî (691/1292)

Tam adı: Ahmed b. Yûsuf b. Âlî b. Yûsuf al-Fihri al-Labî'di: aş-Şalavbîn, ad-Dabbâc, Abû Ishâk al-Baṭalyavsî ve al-Alâm'-dan ilim öğrendi. Ibn Haruf, Abû al-kâsım b. Rahmûn, Abû Abdullah b. Abî Fażl al-mursî ve al-^{un}zirî gibi zevattan hadis dinledi. Aklî ilimleri ise aş-Şams al-Husravşâhî'den okudu. Kendisinde de al-Vadiâşî, Abu Hayyâ ve Ibn Rüşd gibi zevat rivayette bulundu.

Hicrî 623 yılında Leble'de doğup, 691 senesinin Muharrem / ayında Tunus'ta öldü⁽¹⁾.

Esleri⁽²⁾:

۱- شرحین علی الفصیح

۲- البغیة فی اللغة

۳- مستقبلات الافعال

۴- کتاب فی التصریف

۵- الاعلام مجدود قواعد الكلام

۶- الآمال المعرفة النطق بجميع مستقبلات الافعال

۷- رفع التلبیس فی معرفة التجنیس

(1) Buğya, I, 402,403, Fazla bilgi için bk. Hadiyya, I,100, Kaḥḥāla,II, 212-213, al- A'lam, I.260.

(2) Kaşf, 247,251,1273,1674, İzāh, I, 102,378 ve not 1 deki kaynaklar.

24 - Al-Vahrānī (615/1219)

Tam adı: ʿAlī b. ʿAbdullah b. Al-Mubārak al-Vahrānī Abū Bakr.

Hicrî 615 yılında vefat eden bu alim için Suyûtî: "Fadıl bir imamdı" tabiri kullanmıştır⁽¹⁾.

Eserleri:⁽²⁾

۱ شرح ابیات الجمل
۲ تفسیر القرآن

(1) Buğya, II, 172, Fazla bilgi için bk. Kaḥḥāla, VI, 141-142.

(2) Eserleri için bk. GAL, I, 520, Kaşî, 461, 604 ve not 1 deki kaynaklar.

25- İbn al-Bāzîş (528/1133)

Tam adı: ʿAlī b. ʿAhmed b. Ḥalaf b. Muḥammed al-Anṣārī, kün-
yesi ise Abū al-Ḥasan b. al-Bāzîş diye şöhret bulmuştur.

Niʿma al-Ḥalaf'tan ilim tahsil etti, kâzî al-ʿIyaz'dan ise
hadis dinledi.

Hicrî 444 yılında dünyaya gelen bu alim, 528 yılının muhar-
rem ayının 13. salı gecesi vefat etmiştir.

Edebiyat, husn-i hat, hadis ve kişi adlarını bilmede müte-
hassıstı. Garnata camiinde bir müddet imamlık da yapmıştır⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾ :

۱- شرح كتاب سيوييه

۲- المقتضب

۳- شرح اصول ابن السراج

۴- شرح الايضاح

۵- شرح الجمل

۶- شرح الكافي للنحاص

(1) Buğya, II, 142, Fazla bilgi için bk. Hadiyya, I, 696, Kaḥḥāla, VII, 15,
al-ʿAʿlām, V, 60, Tuḥra, I, 78a-78b.

(2) Eserleri için bk. Kāşf, III, 212, 604, 1378, 1428, 1793 ve not 1 deki kay-
naklar.

26- İbn al-Kaṭṭā' (514-514/1320-1321)

Tam adı: ʿAlī b. Caʿfar b. Muḥammed b. ʿAbdullah b. al-Hu-
sayn ibn Ahmed b. Muḥammed olup İbn al-Kaṭṭā' diye şöhret bulmuştur.

Suyûtî'nin Buğyat al-Vuʿat'da otuz iki dedesinin adını yaz-
dığı bu alim, Abû Bakr as-Sakali'den okumuş ve ondan Cavarî'nin aş-
Şihāh adlı eserini rivayet etmiştir.

Hicrî 433 yılının 10 Safer'inde dünyaya gelen bu zat, 515
veya 514 yılının 15 saferinde ölmüştür.

Yakut onun hakkında: "Arabi ve edebî ilimlerde Mısır'da dev-
rinin imamı idi" der⁽¹⁾.

Eserleri:²

- ۱- كتاب الافعال
- ۲- ابنية الاسماء
- ۳- حواشي الصحاح
- ۴- تاريخ صقلية
- ۵- الدرّة الخظيرة في شعراء الجزيرة
- ۶- الشافي في القوافي
- ۷- لمح الطح
- ۸- العروض البارع
- ۹- فرائد الشذور وقلائد النحور
- ۱۰- ابيات المعانيات

(1) Buğya, II, 153, Fazla bilgi için, bk. Inbāh, II, 235-239, al-Udabā' XII
279-283, Şazarāt, IV, 45-46, Hadiyya, I, 695, Kaḥḥāla, VII, 52, 53, al-
Aʿlām, V, 76.

(2) Eserleri için bk. Suppl., I, 540, Kaşf, 133, 297, 344, 739, 1023, 1072, 1103
1429, 1436, 1450, 1459, 1817, İzāh, II, 100, 324 ve not 1 deki kaynaklar.

27- İbn al-Munakkā (593/1196)

Tam adı: ʿAlī b. Ḥalīfa b. ʿAlī olup İbn al-Munakkā Abu'l-Ḥasan al-Muṣīlī lakabıyla şöhret bulmuştur.

Hicrî 562 az-Zahabî'nin ifadesine göre 593 yılında ölen bu alim Yekut'un ifadesine göre, imam, fadıl, zahit, muttaki ve çok sinirli bir zat imiş¹

Eserleri⁽²⁾ .

المعونة في النحو

(1) Buğya, II,165, fazla bilgi için bk: al-Udabā, XIII, 215-217.

(2) Eserleri için bk. Kāf, 1743 ve not 1 deki kaynaklar.

28- al-Cami^c (535?/1141)

İsm adı: ʿAlī b.al-Ḥusayn b.ʿAlī az-Zarīr, künyesi Abū al-Ḥasan al-Bakūliyy olan bu nahivci al-Cami^c lakabıyla şöhret bulmuştur.

Teracim kitaplarında ölümünü tesbit edemediğimiz bu alimin 535 tarihinde hayatta olduğu kaydedilmektedir.

Suyūṭī'nin nakline göre al-Bayhaqī al-Vaṣṣaḥ adlı eserinde, O'nun nahiv ve İʿrāb'ta Ka'be, asrındaki diğer alimlerin ise onun birer hizmetçisi mesabesinde olduklarını kaydeder⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

- ۱- شرح الجمل
- ۲- الجواهر فی شرح جمل عبد القاهر
- ۳- الجمل
- ۴- الاستدراك علی ابی علی
- ۵- البیان فی شواهد القرآن
- ۶- علل القراءات
- ۷- كشف المشكلات
- ۸- ايضاح المعضلات فی علل القرآن
- ۹- الكشف فی نكت المعاني والاعراب وعلل القراءات

(1) Buḡya, II, 160, Fazla malumat için bk. İnḡāh, II, 247-249, al-ʿUdaba^c XIII, 164-167, Hādiyya, I, 697, Kaḥḥāla, VII, 75, al-ʿAḥlām, V, 90.

(2) Eserleri için bk. Kaṣf, 263, 603, 1160, 1493 ve not 1 deki kaynaklar.

29- as-Sahāvi (643/1245)

Tam adı: ʿAlī b. Muḥammed b. ʿAbduṣṣamed, Abū al-Ḥasan as-Sahāvi'dir.

aş-Şaṭībī ve at-Ṭāc al-Kindī'den kıraat, as-Silfi ve İbn Tabarzed vs. gibi zevatten de hadis dinledi.

Hicrî 558 yılında dünyaya gelen bu şöhretli alim, 643 yılının Cumade'l-Ahira ayının 12. pazar gecesi Şam'da vefat etmiştir.

İbn Faḫlullāh'ın ifadesine göre, kıraat, nahiv, lügat ve tefsirde imam, fakih ve usul-i fıkıha aşına, edebiyatta mahir, mutevazi, dindar, ahlaklı ve dünyanın zeki kişilerinden biridir⁽¹⁾

Eserleri⁽²⁾:

- ۱- شرح المفصل
- ۲- سفر السعادة وسفير الافادة
- ۳- شرح احاجي الزمخشري النحوية
- ۴- شرح الشاطبية
- ۵- شرح الرائية
- ۶- الكوكب الوقاد في اصول الدين
- ۷- تفسير القرآن
- ۸- جمال القرآن وكمال الاقراء
- ۹- منظومة في متشابه كلمات القرآن
- ۱۰- هداية المرتاب (م)
- ۱۱- المفاخرة بين دمشق والقاهرة
- ۱۲- الجواهر في الحديث
- ۱۳- القصائد السبع

(1) Buḡya, II, 192, Fazla bilgi için bk. İnbāh, II, 311-312, al-Udaba, XV, 65-66, Şazerāt, V, 222-223, Tabakāt, I, 568-571, Hadiyya, I, 708-709, al-Aṭlām, V, 154, Tahfa, I, 51a-75b.

(2) Eserleri için bk. GAL, I, 261, 410, 411, Supl1, I, 475, 727, 728, Kaşf, 132, 448, 539, 617, 1117, 1159, 1171, 1172, 1327, 1524, 1607, 1608, 1700, 1775, 1827, 1830, 1871, 2041, İzah, I, 255, 539, II, 16, 233, 299, 426, 566.

(1) Buğya, II, 203, fazla bilgi için bk. al-Udaba', XV, 75-76, Hadiyya, I, 704, Kaḥḥāla, VII, 221, al-A'lām, V, 151, Tuhfa, I, 222a-225b.
(2) Eserleri için bk. Kaşf, 602, 603, 1427, İzâh, I, 368, 553, I, 528, 553.

31- İbn az-Zâi (680/1281)

Tam adı: Âlî b. Muhammed b. Âlî b. Yûsuf al-Katâmî al-İşbîlî, Abû al-Hasan olup İbn az-Zâi diye şöhret bulmuştur.

Meşhur nahivci, aş-Şalavbîn'in derslerine devam eden bu alim kısa zamanda bütün arkadaşlarını geçmiştir.

Hicrî 680 yılının Rebiu'l-Ahır ayının 25. günü ölmüştür.

Büyük bir sitayişle bu zattan bahseden aş-Suyûtî edebiyatta devrinde bir benzerinin bulunmadığını Sıbavayh'ın al-kitâbını anlama hususunda bu zattan önce hiç bir kimsenin geçmediğini söyler⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

۱ شرح الجمل
۲ شرح کتابه سیبویه
۳ املاء علی ایضاح الفارسی
۴ الرد علی ابن عصفور

(1) Buḡya, II,204, Fazla bilgi için bk. Hediyya, I,713, Makhāla, VII,224-225, al-Aḥḥam, V,154, Tuhfa, II,119a.

(2) Eserleri için bk. Kaşf, 604, 1428 ve not 1 deki kaynaklar.

32-al- Vazîr al-Ma^âlî (561/1165)

Tam adı: Âlî b. Muhammed b. Muhammed b. Hibatullah b. Muhammed b. Âlî b. al-Muttalib'dir.

Hicrî, 561 yılında ölen bu elim hakkında Suyûtî, as-Şafadî'den söyle bir nakilde bulunur: o, nahiv ve lugatta büyük bir değer, beliğ bir kâtip, hattat ve üstün bir edebiyatçıdır⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١ مختصر الغريب
٢ مختصر اصلاح أبي الكيت

(1) Buğya, II,201.

(2) Eserleri için bk. aynı yer.

33- İbn^uUşfūr (663/1265)¹

Tam adı: ^uAlī b. Mu'min b. Muhammed b. ^uAlī Abū al-Hasan b. ^uUşfūr
dur.

ad-Dibāc ve aş-Şalavbīn'den ilim öğrendi. İlim uğrunda birçok
şehir dolaşan bu nahivci, Endülüs'e kadar gitti. Orada bir çok talabeye ders
verdi.

Kitap mütalaa etmeden hiç usanmayan bu alimimiz, as-Şafadī'nin
ifadesine göre işret meclislerinde dolaşan ve o masada ölen bir kişidir.

Hicrî 597 yılında dünyaya gelen bu zat, 663 veya 669 yılının
Zilkada ayının 14 ünde ölmüştür.

Suyūtī bu zat hakkında: Kendi asrında Endülüste Arap dilinin
sancaktarıdır. İfadesini kullanır⁽²⁾.

Eserleri⁽²⁾:

- ۱- المتع فی التعریف (م)
- ۲- المقرب
- ۳- شرح المقدمة الجزولية
- ۴- مختصر المحتسب
- ۵- ثلاثة شروح على الجمل
- ۶- المفتاح
- ۷- شرح الاشعار الستة
- ۸- الهلال
- ۹- السالف والعدار
- ۱۰- شرح ديوان المتنبي
- ۱۱- سرقات الشعراء
- ۱۲- شرح الحاسة
- ۱۳- ايضاح المشكل

(1) el- A^ulām'da ölümü 669/1271 olarak gösterilmiştir.

(2) Buğya, II,210, Fazla bilgi için bk. Şazarāt, V,330, Hadiyya,I,712, Kahhāla,
VII, 251, al- A^ulām, V,179-180, Tahfa, II,187a-188b. al-Manaccid, III,32.

(3) Eserleri için bk. Suppl, 544, 547, Kaşf, 527,603,1041,1612,1801,1805,1822,
¹zah, I, 1527,1528,ve not 2 deki kaynaklar.

. 34- Haydara (599/1202)

Tam adı: ʿAlī b. Sulayman, lakabı ise Haydara'dır.

Hicrî 599 yılında vefat etmiştir.

Yakut, Yemen'in ileri gelenlerinden olduğunu söyler⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

كشف المشكل في النحو

(1) Buğya, II,168, Fazla bilgi için bk. al-Adabā', XIII, 243-246, Hadiyya, I, 703,776, al-Aʿlām, V, 103-104.

(2) Eserleri için bk. Suppl, I,529, Kaşf, 1495, İzah, II,401 ve not B deki kaynaklar.

35- al-Kaşrî (663/1265)

Tam adı: Fath b. Mūsā b. Hammād b. ʿAbdullah b. ʿAlī b. Yūsuf Naʿmeddīn Abū an-Naṣr al-Amavī al-Cazirī al-Kaşrī.

ʿAlī al-Cuzʿālī'din Mukaddimesini dinleyen bu alim, fâkih, usulcu Nahivci, olup aruz, hikmet ve mantık gibi ilimlere de vakıf fazıl bir zattır.

Hicrî 588 veya 584 yılının Receb ayında, al-hazrap adasında dünyaya gelen müellifimiz 663 yılının Cumada'l-ula ayının dördüncü azar gününde hayata gözlerini kapamıştır⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

- 1 نظم المفصل للزمخشری
- 2 نظم سيرة ابن ملاح (الوصول الى التؤل في نظم سيرة الرسول)
- 3 نظم اشارات ابن سينا
- 4 منظومة في العروض

(1) Buğya, II, 242, Pazla bilgi için bk. Hediye, I, 814, Kaḥḥāla, VIII, 50, al- Aʿlām, V, 332-333.

(2) Eserleri için bk. Kaşf, 95, 1012, 1776, 1866 ve not 1 deki kaynaklar.

36- Hasan al-Huṣravī (644?/1225)

Tam adı: al-Ḥasan .ʿAbdurrahmān b. ʿAbdurrahim b. ʿÖmer b. ʿAbdurrah-
mān İbn ʿUzra al-Anṣarī, al-Aṣṣī, lakabi ise Abū al-Ḥakam'dır.

Abu'l-Alā İdris al-Hartubī ve İbn ʿUşfur vs. gibi zevattan ilim
tahsil etti.

Hicrî 622 senesinin Receb ayının bitimine dokuz gün kala bir
salı gecesi dünyaya gelen bu bilginin ölüm tarihi kesin olara k bilinmemekte-
dir. Ancak teracim kitaplarında 644 senesinde hayatta olduğu söylenmektedir.

Suyutî'nin nakline göre İbn Maktūm onu: aş-Şayḥ, al-İmām, al-
Bārī an-Nahvī diye tavsif etmiştir⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

المفيد في اوزان الرجز القصيد	١
الاعراب في اسرار الحركات في الاحراب	٢
منتزهى الول في مدح الرسول	٣

(1) Buğya, I,510, Fazla bilgi için bk. Kaḥḥāla,III,253.

(2) Eserleri için bk. Kaşf, 125, 1777, İzah, II,573 ve not 1 deki kaynaklar.

37- Hasan al-İskandarānī (517?/1123)

Tem adı: al-Hasan b. Ca'far b. Hasan b. Abdurrahman b. Marvan an-Nahvi al-İskandarānī'dir. Künyesi ise Abū 'Alī'dir.

Nahvi, Abu al-Hasan Makki b. Muhammed b. İsa b. Marvan ve Umar b. Ya'îş'den okumuş olan bu alimin ölüm tarihi kesin olarak bilinmiyor⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

المذهب في النكح ١

(1) Buğya, I, 501, Fazla bilgi için bk. Kāhḫāla, III, 212.

(2) Eserleri için bk. Kaşf, 1646 ve not 1'deki kaynaklar.

38- az-Zahîr (598/1202)

Tam adı: Al-Hasan b.al-Hatîr b. Abî'l-Hasan an-Nu'manî'dir. az-Zahîr diye şöhret bulmuştur.

Bir kaya parçasının dibinde ders okuturken, al-Âzîz b. as-Şalah b. Eyyubu'un dikkatini çeken bu alim, onunla beraber Mısır'a gitmiş ve bir çok ihsanlara nail olmuştur.

Ancak, al-Âzîz ve kendisini kıskanan aynı asır bilginlerinden aş-Şihâb at-Tusî ile birlikte bir seyahat esnasında, at-tusî'nin şarlatanlığına uğramış ve bundan sonra ölümüne kadar al-Amîr al-Asadî medresesinde inzivaya çekilip hanefî fıkhnı okutmakla meşgul olmuştur.

547 senesinde doğup, 598 senesinin Zilkade ayının son cuma gününde vefat eden bu alimimiz hakkında Yekut, nahiv, lugat, aruz,kafiye, k şiir, ve ahbar gibi limilerde çok üstün olduğunu, tefsir, fıkıh, hılaî, kelam, hesab, mantık, astronomi ve tıb gibi ilimleri bildiğini, hatta ibranice bildiği için bu dili konuşanlarla münazaralarda bulunduğunu ve aynı zamanda her ilim dalından bir eser ezberlediğini söyler⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

- ١- اختلاف الصحابة والتابعين وفقهاء الامصار
- ٢- تفسير كبير (تفسير القرآن)
- ٣- شرح الجمع بين الصحيحين
- ٤- تنبيه البارعين على المنحوت من كلام العرب
- ٥- تلخيص الافصاح عن شرح معاني الصحاح (الحجة)

(1) Buğya, I, 502-503, Fazla bilgi için bk. al-ʿUdabâʾ, VIII,100-108, al-ʿavahir, I,191-192, Kaḥḥāla,III,222.

(2) Eserleri için bk. Keşf, 33,132,460,486,600 ve not 1 deki kaynaklar.

39- İbn Abu ʿAbbād (590?/1194)

Tam adı: al-Hasan b. İshāk, Abū Muhammed al-Yamanī'dir. İbn Abū ʿAbbād diye şöhret bulmuştur.

Doğum ve ölümü kati olarak bilinmeyen bu alim hakkında al-Hazra-cî şöyle der: O, Yemen'de nahivcilerin imamıdır⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

ا مختصر السكو

(1) Buğya, I/500, Fazla bilgi için bk. al-Udabā', VIII, 75-84, Kaḥḥāla, III, 205,

(2) Eserleri için bk. Suppl, I, 528, Kaḥf, 1630, 1631 ve not 1 deki kaynaklar.

40- Malik an-Nuḥāt (568/1173)

Tam adı: al-Ḥasan b. Şafī b. 'Abdullah b. Nazzār b. Abī al-Ḥasan Abū Nazzār olup Malik an-Nuḥāt lakabıyla şöhret yapmıştır.

Şafii fıkhnı Ahmed al-Aṣṣahī'den, Usulü İbn Barhan'dan, hılaflı As'ad al-Maḥḥaniy'den ve nahvı al-Fasihi'den okuyan bu bilginimiz, Horasan, Kirman ve Gazne gibi yerleri dolaşmış sonunda Ölünceye kadar Şam'da tavattun etmişti.

Hicrî 489 tarihinde Bağdad'ta doğan bu zat, 568 senesinin dokuz şevval salı günü ölmüştür.

Alimleri çok hafife alan bu bilginimiz ke disisi hakkında şöyle dermiş: Sıbevayh tabaam ve haşiyemden başka bir şey midir? Eğer İbn Cinî yaşıyorsa döküntülerimi toplamadan başka bir şey yapamazdı⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

- ۱- الحاوی فی النحو
- ۲- العمدة فی النحو
- ۳- المقتصد فی التعریف
- ۴- العروض
- ۵- التذکرة السفریة
- ۶- الحاکم فی الفقه
- ۷- المقامات
- ۸- دیوان شعره
- ۹- مختصر فی اصول الفقه
- ۱۰- اسلوب الحق فی تعلیل القراءات العشر

(1) Bugya, I, 504, Fazla bilgi için bk. al-Udaba , VIII,122-139, İnbah, I,305-310 Şazarat,IV,227-228, Kahhala, III,230-231, al- A lam, II, 207,Tuhfa, II,308a-311b.

(2) Eserleri için bk. Kaşf, 391,624, 628,815,1970,1849. İzah, 475 ve not 1 deki kaynaklar.

41- al-Kartacani (684/1285)

Tam adı: Hāzım b. Muhammed b. Hasan b. Muhammed b. Halef b. Hāzım al-Anṣārī'dir.

Takriben bin kişiden rivayette bulunan ve kendisinden de Abū Hayyān ve İbn Ruṣayd gibi zévatın rivayet ettiği ve aynı zamanda edebiyat ve belagat şeyhi diye adlandırılan bu alim, 608 h. senesinde doğup 684 senesinin 14 Ramazan cumartesi günü vefat etmiştir.

Talabesi Abū Hayyān, hakkında şöyle der: "O, nazım, nesir, nahiv, lugat, aruz ve ilm-i beyanda asrının teki idi"(1).

Eserleri(2):

۱- سراج البلاغة (منهاج البلغاء في علمي البلاغة والبيان) (م)

۲- كتاب في القوافي

۳- قصيدة في النحو على حرف الميم (القصيدة الميمية)

۴- ديوان شعره (م)

(1) Buḡya, I, 491, Fazla bilgi için bk. Şazarāt, V, 387-388, Kaḥḥāla, III, 177, al-A'lām, II, 163, al-Muneccid, II, 107, III, 128, Tuhfa, I, 174a-178b.

(2) Eserleri için bk. GAL, I, 269, Suppl, I, 474, Kaşf, 1347, 1870 ve not 1'deki kaynaklar.

42- al-Kifti (697/1298)

Tam adı: Hibatullah b. Abdullah b. Sayyidulkul al-Pakih Abū al-Kasım Bahauddin al-Kifti.

Şeyh Macduddin al-Kugayri'den fıkıh, Şam'uddin al-İşbahani'den de usul okuyan bu alimimiz, Abū al-Hasan Ali b. Hibatullah b. Salama ve sair zevattan da hadis dinlemiştir. Kendisi den ise aş-Şayh Takıyyuddin b. Dakik al-Id ve az-Ziya İbn Abdurrahim gibi alimler okumuştur.

Hicri 597 diğer bir rivayette 600 yılında dünyaya gelen bu meşhur lim 697 yılında oldukça yaşlı olarak İsnâ'de vefat etmiştir.

İbn Dakik bu alimimizi çok takdir edermiş⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

- ۱- شرح المصاح
- ۲- نزهة الالباء في شرح عمدة الطلاب
- ۳- تفسير القرآن
- ۴- شرح الهادي
- ۵- شرح العمدة
- ۶- شرح مختصر أبي شجاع
- ۷- كتاب الانباء المستطابة في فضل الصحابة على القراة
- ۸- كتاب في ثناء القراة على الصحابة
- ۹- مصنف في الفرائض والحبر والمقابلة
- ۱۰- الدراية لا حكام الرعاية (م)

(1) Buğya, II, 325, Şazarat, V, 439-440, Tabakat, II, 351-352, Hadiyya, II, 56, Kahhala, XIII, 140-141, al-A'lam, IX, 61.

(2) Eserleri için bk. Kaşf, 171, 438, 457, 839, 1276, 1709, 1940, 1955, 2026, İzah, II, 637 ve not 1 deki kaynaklar.

43- İbn aş-Şacari (542/1148)

Tam adı: Hibatullah b. ʿAlī b. Muhammed b. ʿAlī b. ʿAbdullah İbn Hāmza b. Muhammed b. ʿAbdullah b. Abī al-Hasan b. ʿAbdullah al-Amin... Abū as-Saʿadat olup İbn aş-Şacari diye şöhret bulmuştur.

İbn Fazżāl ve al-Hatib at-Tabrizi ve Saʿid b. ʿAlī as-Salali ve Abī al-Muʿammer b. Tabatabā al-ʿAlavi'den okuyan bu nahivci Abī al-Hasan as-Sayrafi'den de hadis dinledi. Kendisinden ise at-Tac al-Kindi gibi zevat ilim tahsil etmiştir.

Otuz yıl nahiv okutan bu alimimiz, Suyuti'nin ifadesine göre Arabî, edebî ve ilm-i lügatta zamanının teki ve devrinin yeganesi olan bu şöhretli nahivcimiz hicrî 450 senesinin ramazan ayında Bağdat'ta dünyaya gelmiş, 542 senesinin ramazan ayının altıncı günü vefat etmiştir⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١- شرح اللمع

٢- ما اتفق لفظه واختلفه معناه

٣- شرح التصريف الطوكي

٤- الامالى

٥- الانتصار لنفسه على ابن الخشاب

٦- كتاب الحماسة (م)

٧- ديوان مختارات شعراء العرب (م)

-
- (1) Buğya, II, 324, Fazla bilgi için bk. İnbeh, III, 356-357, al-Udabā, XIX, 282-284, Şazarāt, IV, 132-135, Hadiyya, II, 505- Kahhāla, XIII, 141-142, al-Aʿlām, IX, 62, Tuḥfa, II, 95 a-99a, Sarkis I, 134, al-Munaccid, III, 26.
- (2) Eserleri için bk. GAL, I, 280, Suppl, I, 492-493, Kağf, 162, 174, 413, 692, 693, 1563, 1573 ve not 1'deki kaynaklar.

44- İbn an-Nāzır (679?/1280)¹

Tam adı² al-Husayn b. ^cAbdulaziz b. Muhammed b. ^cAbdulaziz b. Muhammed al-İmām Abū Ālī b. Abī al-Aḥvas al-Kuraşī al-Fihri olup İbn an-Nāzır lakabı şöhret yapmıştır.

Hicrî 603 yılında Gırnata'da dünyaya gelen bu şöhretli alim kıraat ilmini İbn al-Kavvāb ve ad-Dābbāc gibi zevattan aḥudu. Edebiyat için aş-Şalavbīn'in derslerine devam etti. Rivayet ilmine çok değer veren bu bilgin İbn Bakī, Abū ar-Rabī³ Abū Salīm, Abū al-Kāsim, Abū at-Tālasan ve Abū al-Hasan al-Ġapikī gibi zevattan da ilim okudu.

Bir çok sayahatlarda bulunan bu bilgin 679 h. senesinin Cuma-de'l-Ula ayanın ondördünde yine Gırnata'da vefat etti⁽²⁾.

Eserleri⁽³⁾.

١- شرح المستصفی

٢- شرح الجمل

٣- کتاب فی التجوید

(1) Bazı tabakatkıtaplarında ölüm tarihi 680 bazılarında ise 699 olarak gösterilmiştir.

(2) Buğya, I, 535, Fazla bilgi için bk. Tabakāt, I, 242-243, Kaḥḥāla IV, 17, al-A'lām, II, 260.

(3) Eserleri için bk. Kaşf, 604, 1673, 1677 ve not 1 deki kaynaklar.

45- Husayn b. Badr (681/1282)

Tam adı: al-Husayn b. Badr b. ¹yāz b. ^cAbdullah . Künyesi Abū Muhammed olup, al-Allāma Camalu'd-Dīn lakabı ile şöhret bulmuştur.

at-Tāc al-Armavī'den ders okudu. Kendisinden de at-Tāc b. as-Sabbāk okudu. İbn al-Kubayṭī'den bir cüz hadis dinledi ancak rivayette bulunmadı.

Yumuşak tabiatlı olun bu zat, 681 h. senesinin 13 zilhicca perşembe günü ölmüştür.

Abū Hayyān kendisinin çokca illet-neden serdeden bir kişi olduğunu söylemiştir⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١- قواعد المطارعة

٢- الاستعاف في الخلاف

٣- المحصول في شرح الفصول الخمسين (شرح فصول خمسين)

٤- شرح الضروري

(1) Buğya, I, 532, Fazla bilgi için bk. Kaḥḥāla, III, 316, Tuḥfa, I, 61a-61b.

(2) Eserleri için bk. Kaşf, 85, 412, 1269, 1270, 1573, 1669 ve not 1'deki kaynaklar.

46- al-Adib Abi İshāk (?/ 11?)

Tam adı: İbrahim b. Muhammed b. Abi^cAbbād İshāk al-Yamanī an-Nahvi'dir. al-Adib Abu İshāk diye g  hret bulmuştur.

Yakut onun hakkında: "Yemende nahivcilerin g  zdelilerindendir." der. Hicri beşinci asrın başlarında hayatta olduğu rivayet edilmektedir⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١- التلقين

٢- مختصر ابراهيم (مختصر سيبويه)

(1) Buğya, I, 408, 426. Suy  t   bu zatın tercüme-i halini iki defa yazmış, birincisinde (bk. I,408) tamladığını "İbr  h  m b. bAbi^cAbb  d" şeklinde, ikincisinde ise (bk.I,426) metindeki şekilde tesbit etmiştir. al-Udab   , I, 164.

(2) Eserleri için bk. aynı kaynaklar.

47- al-İskandarānī (629/1232)

Tam adı: ʿĪsā b. ʿAbdīl azīz b. ʿĪsā b. ʿAbdolvāhid b. Sulaymān al-Lahmī al-İskandarānī, künyesi ise Muvaḥḥakuddīn Abū al-ʿĀsım'dır.

Hicrî 550 yılında doğup, 629 yılında vefat eden bu zat 1500 kişiden hadis rivayet etmiştir⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١- الامنية في علم العربية

٢- اللحة المعنية و اللعة المفنيه في النحو

٣- الرسالة البازعة في الافعال المضارعة

(1) Būḡya, II, 235-236, Fazla bilgi için bk. Tabakāt, I, 609-611, Hādīyya, I, 808, Kaḥḥāla, VIII, 26-27, al-ʿĀlām, V, 289.

(2) Ellî civarında olan eserlerinden sadece Arapça ile ilgili olanlarını verildi. diğerleri için bk. GAL, I, 303, Kaşf, 537, İzah, I, 7, 30, 43, 67, 106, 109, 137, 151, 205, 225, 232, 276, 286, 297, 345, 367, 393, 442, 475, 532, 560, II, 61, 84, 138, 146, 191, 409, 463, 552, 562, 580, 657, 674, 689, 705, ve not 1 deki kaynaklar.

48- İbn Yalalbaht (607/1209)

Tem adı: ʿİsā b. ʿAbdulʿaziz b. Yalalbaht b. ʿİsā b. Yumarīlī, künyesi ise Abū Mūsā al-Cuzūti'dir.

Mısır'da İbn Barri'nin derslerinde devam eden bu alimimizden aş-Şalavbīn ve İbn Muʿtīn gibi zevattan Arapça öğrendiler. Kendilerinden en son olarak icazeten rivayette bulunan Abū ʿUmar b. Haviṭullah olmuştur.

Hicrî 607 yılında ölen bu nahivci hakkında Suyūti keskin bir anlayış ve güzel bir ifadeye sahip olmakla beraber hiç tartışmasız İmām olduğunu söyler¹

Eserleri:²⁾

- ١- المقدمة
- ٢- شرح المقدمة
- ٣- شرح على الايضاح
- ٤- شرح على قصيدة بانة سعاد
- ٥- خواص على جمل للزجاجي
- ٦- مختصر شرح ابن جنى لديوان المتنبي
- ٧- الجزولية
- ٨- الامالى

(1) Buğya, II, 236, Fazla bilgi için bk. Kaḥḥāla, VIII, 27, al-Aʿlām, V, 298.

(2) Eserleri için bk. Suppl, I, 541, Kaşf, III, 605, 811, 1800, 1801 ve not bir-deki kaynaklar.

49- İsa b. Mu'alla (605/1208)

Tam adı: İsa b. Mu'alla b. Maslama ar-Rafiki an-Nahvi al-Lu-
gavi Huccatuddin'dir.

Hicrî 605 yılında ölen bu nahivcimiz hakkında Yakut, Rakka'da
edebiyat öğretmekle meşgul olduğunu ve çok faziletli bir kişi olduğunu söyler⁽¹⁾

Eserleri⁽²⁾:

۱- المعونة في النحو

۲- تبیین الغموض في العروض

۳- كتاب في اللغة

۴- ديوان شعر

۵- القرينة في شرح المعونة

(1) Buğya, II, 239, fazla bilgi için bk. İnbâh, II, 280, al-Udabâ, XVI, 150-151, Kaḥḥâla, VIII, 34, al-A'lam, V, 295.

(2) Eserleri için bk. Kaşf, 343, 804 ve not 1'deki kaynaklar.

50- al-Lurakî (661/1263)

Tam adı: al-Kāsim b. Ahmed b. al-Muvaffak b. Ca'far al-Andulusî al-Mursî al-İmām Abu Muhammed al-Lurakî an-Nahvi'dir. Bazı tabakatçıları isminin Muhammed künyesinin ise Abā al-Kāsim olduğunu söylemişlerdir.

Kur'an ve nahvi Abū al-Hasan b. aş-Şarîk ve Muhammed b. Nuh al-Cafikî'den okuyan bu alim, Şam'da at-Tac al-Kindî ve Bağdat'da Abū al-Bakā al-Ukbarî ve Abū Muhammed b. al-Ahẓar gibi zevattan ilim tahsil etti. Aynı zaman da İbn al-Ahẓar'dan hadis dinledi. Kendisinden ise al-İmādî al-Bālisî gibi zevat hadis rivayet etmiştir.

Fıkıh ve usul-i fıkıh ilimlerinde mutahassıs olan bu alimimiz hicrî 575 yılında dünyaya gelmiş ve 661 yılının recab ayının yedisinde ölmüştür.

Yakut onun hakkında: Arap edebiyatının imamı, devrinin gözdesi ve bütün ilimlerden haberdar olduğunu söyler⁽¹⁾

Eserleri⁽²⁾:

١- شرح المفصل (الموصل)

٢- المباحث الكاملة في شرح الجزولية

٣- شرح الشاطبية (المفيد في شرح القصيد)

(1) Buğya, II, 250, Fazla bilgi için bk. Şazarat, V, 307, Tabakat II, 15-16, Haddiyya, I, 829, Kaḥḥāla, VIII, 94, al-A'ṣām, VI, 6.

(2) Eserleri için bk. Kaşf, 648, 1775, 1800, İzah. II, 543 ve not 1 deki kaynakla.

51- Şadr al- Afēzil (617/1220)

Tem adı: al-Kāsim b. al-Husayn b. Muḥammed Abū Muḥammed al-Hava-
rizmī en- Naḥvī'dir.

Hicrî 555 yılının şaban ayının dokuzunda dünyaya gelen bu zat,
617 yılında vefat etmiştir. Bu meşhur nahivciden sitayişle bahseden Yakut, Arap-
ça ilimlerinde devrinin biriciği olduğunu söylemiştir⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

۱- التجميع في شرح المفصل

۲- المبيكة

۳- المجرمة

۴- شرح سقد الزند

۵- شرح المقامات

۶- شرح الانموذج

۷- السر في الاعراب

۸- شرح الابنية

۹- الزوايا و الخبايا في النحو

۱۰- المحصل في البيان

۱۱- ضرام السقط

۱۲- التوضيح (شرح المقامات الحریری)

۱۳- بدائع الطع

۱۴- عجالة السفر في الشعر

(1) Buğya, II, 252-253, Fazla bilgi için bk. Kuraşî, I, 410, Hadiyya, I, 828, Ka-
hâla, VIII, 98, al- Aclâm, I, 58b-59b.

(2) Eserleri için bk. Kaşf, 230, 956, 992, 1615, 1775, 1789, 1790 ve not 1 deki kay-
naklar.

52- al-Vasitî (626/1225)

Tam adı: al-Kāsim b. al-Kāsim b. Umar b. Mansūr Abu Muḥammed al-Vasitî an-Nahvî al-Luġavî'dir.

Nahvî, Muṣaddak İbn Şabîb, luġatı, Hibetullah b. Ayyûbdan okuyan bu alim isimlerini bilmediğimiz bir çok kişiden de hadis dinlemiştir.

Hicrî 550 yılında doğan bu nahhivci, 626 yılının Rabîu'l-avval ayının sekizinci perşembe gecesi hayata gözlerini kapamıştır⁽¹⁾.

Eserleri:(2)

١- شرح اللمع

٢- شرح التصريف الطوكى

٣- شرح المقامات

٤- كتاب فى اللغز

(1) Buġya, II, 260, Fazla bilgi için, bk. al-Udabâ', XVI, 296-306, Hediye, I, 829, Kahhâla, VIII, 111, al- A'lam, VI, 14.

(2) Eserleri için bk. Kaşf, 412, 1563, 1789 ve not 1 deki kaynaklar.

al-¹irmānī (505/1110)

¹am adı: Mahmud b. Hamza b. Naşr al- Kirmānī an-Nahvi,

Hicrî 505 yılında ölen bu nahivcimiz hakkında Yakut şöyle der:

" O, kurraların tacı, zeki ve anlayışlı alimlerin yaganesidir"(1).

Eserleri(2):

١- الأيجاز فى النحو

٢- النظام فى النحو

٣- الافادة فى النحو

٤- العنوان

٥- لباب التفسير

٦- خط المساحف

٧- البرهان فى متشابه القرآن

(1) Buğya, II, 277, Fazla bilgi için bk. al-Udabâ², XIX, 125, ¹abakāt, II, 291, Hediyya, II, 402, Kahhāla, XII, 161, al- A¹lām, VIII, 44.

(2) Eserleri için bk. GAL, 412, Suppl, I, 732, Kāf, 131, 213, 1126, 1177, 1561, 1562 ve not 1 deki kaynaklar.

54- az-Zamahşārī (538/1144)

Tem adı: Maḥmūd b. ʿUmar b. Muḥammed b. Aḥmed az-Zamahşārī Abū a
Kasīm Cārullah.

Abū al-Ḥasan ʿAlī b. al-Muẓaffar an-Nisābūrī ve Abū Muẓār al-İs
bahānī'den edebiyat okuyan bu şöhretli alim, Abū Saʿd aṣ-Şafānī ve Şeyhulislām /
bū Mansūr al-Ḥārīsī gibi zevattan da hadis dinledi.

Hicrî 497 senesinin Receb ayında doğan bu şöhretli zat, 538 se-
nesinin arafe günü hayata gözlerini kapadı.

Geniş bir ilme ategin bir zekaya sahip olan bu alim "keşşaf" ad-
lı tefsiri ile ününü ebedileştirmiştir. Mezheben mutezili idi⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

۱- الكتاب	۲- الفائق فى غريب الحديث (م)
۲- المفصل فى النحو (م)	۴- المقامات (م)
۵- المستقصى فى الامثال (م)	۶- اطواق الذهب (م)
۷- نوابغ الكلم (م)	۸- مقدمة الادب (م)
۹- الامونج فى النحو (م)	۱۰- اساس البلاغة (م)
۱۱- ربيع البرار و نصوص الاخبار	۱۲- صمم العربية
۱۳- شرح ابیات الكتاب	۱۴- شرح بعض مشكلات مفصل
۱۵- الرائض فى الفرائض	۱۶- نكة الاعراب فى غريب الاعراب
۱۷- الكلم النوابغ	۱۸- القسطاس فى العروض
۱۹- الاحاجى النحوية	۲۰- الجبال و الامكنة و المياه (م)
۲۱- ديوان شعر	۲۲- اعجب العجب فى شرح لامية
۲۳- المفرد و المؤلف فى النحو	العرب
۲۴- القصيدة البغوضية و تخميسها	۲۵- مسئلة فى كلمة الشهادة (م)
۲۶- خصائص العشرة الكرام البرة (م)	
۲۷- الدر الدائرة المنتخب من كنايات و استعارات و تشبيهات العرب (م)	

(1) Buğya, II, 279-280, Wazla bilgi için bk. İnbāh, III, 265-272, Şazārāt, IV, 118, 121
al-Udabā. XIX, 126-135, al-Cavāhir al-Muziyya, II, 160-161, Kaḥḥālā, XII, 186-18
al-Aʿlām, VIII, 55, Tuḥfa, I, 298a-328b, al-Munaccid, III, 89-91.

(2) Eserleri için bk. GAL, 289-293, Suppl, 507-513, Kaşf, 74, 117, 121, 164, 185, 616, 78
791, 831, 832, 833, 895, 915, 1009, 1022, 1056, 1082, 1085, 1206, 1217, 1326, 1398, 1407,
1427, 1475, 1478, 1539, 1584, 1607, 1674, 1675, 1734, 1777, 1791, 1798, 1837, 1877, 1890
1955, 1978, İzah, I, 67, II, 86, ve not 1 deki kaynaklar.

55- İbn al-Mustavfā (637/1239)

Tam adı: al-Mubārak b. Ahmed b. Abī al-Barakāt al-Mubārak Abī Maḥmūd b. Ğunayma b. ʿAlī Şarafuddīn Abū al-Barakāt al-İrbilī olup İbn al-Mustavfā diye şöhret bulmuştur.

Kur'an ve edebiyatı Muhammed b. Yūsuf al-Bahrānī ve Makki b. Rayyān^{dan}/okuyan bu zat, İbn Tabarzad ve Hanbal b. ʿAbdullah vs. zevattan da hadis dinlemiştir. Talebelerinden Abū Naşr İbn aş-Şirāzī'ye icazet vermiştir. Hicrî 564 yılında doğan bu nahivci 637 yılında vefat etmiştir.

Hadista imam sayılan bu zat Arabi ilemlerâ de vakıf bir alimizdir⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾

١- اثبات المحصل فى نسبة أبيات المفصل

٢- شرح ديوان المتنبي وأبي تمام (النظام فى شرح شعر المتنبي وأبي تمام

٣- ديوان شعر

٤- تاريخ اربل

(1) Buğya, II, 272, Fazla bilgi için bk. Hadiyya, II, 3, Kaḥḥala, VIII, 170-171, al-Aʿlām, VI, 149.

(2) Eserleri için bk. Suppl, 496, Kaşf, 5, 281, 768, 771, 811, 988, 1776, 1923, 1960 ve not 1 deki kaynaklar.

56- İbn Dabbās (500/1148)

Tam adı: al-Mubārak b. al-Pahir b. Muhammed b. Ya^ʿkūb Abū al-Karam an-Nahvi'dir.

Nahvı, İbn Burhān'dan okuyan bu nahivci, Kāzı Abū at-Tayyib at-Tabarī'den de hadis dinledi. Yelancılıkla itham edilen bu alim 448 yılında doğup 500, bir rivayette 505 yılında vefat etmiştir⁽²⁾.

Eserleri⁽³⁾:

١- المعلم فی النحو

٢- شرح خطبة ارب الكاتب

٣- جواب مسائل

(1) Diğer bir rivayette ölümü 505/1112 dir.

(2) Buğya, II, 272, İnbāh, III, 256-257, Şazarāt, III, 412, al-Udabā', XVII, 54-56, Nazha, 382, Kaḥḥāla, VIII, 172, al-A-lām, VI, 151.

(3) Eserleri için bk. Kaşf, 48, 1741 ve not 1 deki kaynaklar.

57- İbn Mālik (672/1274)

Tam adı: Muhammed b. 'Abdullah b. 'Abdullah b. Mālik al-Allāma C maluddīn Abū 'Abdillah at-Taī al-Cayyānī olup İbn Mālik diye şöhret bulmuştur.

as-Saḥavī ve al-Ḥasan b. as-Şabbāḥ'tan hadis dinleyen bu meşhur nahivci bir çok kişiden de Arapça okumuştur. Bunlar arasında İbn Ya'īs al-Ḥalabī Abū 'Alī aş-Şalavbīn gibi allameler de vardır. Halepte İbn 'Amrūn ve sair ulama i aynı ders halkasında bulunmuşlardır. Kendisinden ise oğlu al-İmām Badruddīn, aş-Şams b. Abī al-Faṭḥ al-Ba'li, al-Badr b. Camā'a ve al-Ālā b. al-Attār gibi alimler rivayette bulunmuştur.

Hicrî 600 veya 601 yılında dünyaya gelen bu meşhur allame 672 yılının 12 şaban'ında ölmüştür.

Bütün elimlerin ittifakıyla nahivcilerin imamı sayılan bu allam nahvi kemalin zirvesine çıkarmıştır. Hakkında söylenilen sözleri bu kısa araştırımızda yazmak-çok fazla olduğundan- mümkün olmadığından verilmemiştir.

Bu meşhur nahivci Endülü's mektebi mensuplarındandır.⁽¹⁾

Eserleri:⁽²⁾

١- الفية

٢- تسهيل الفوائد

٣- اكمال الاعلام بمثلث الكلام

٤- الكافية الشافية

٥- ارجوزة في نحو ثلاثة آلاف بيت وشرحها

٦- لامية الافعال

٧- شواهد التوضيح

٨- تحفة المودود في المقصور والممدود

٩- الخلاصة

(1) Būğya, I, 130-137, Fazla bilgi için bk. Tabakāt, II, 180-181, Şazarāt, V, 339 Kaḥḥala, X, 234, al-A'lam, VII, 111, Sarkis I, 232-234, al-Munaccid, I, 35, Tuḥfa, II, 289a-291b.

(2) Eserleri çok olduğundan sadece matbu olanları yazıldı. Diğer eserleri için bk. Gal, I, 298-300, S uppl, I, 521, 527, Kaşf, 82, 119, 133, 144, 151, 205, 405, 412, 553, 649, 694, 976, 1087, 1166, 1170, 1219, 1301, 1328, 1344, 1369, 1395, 1396, 1462, 1536, 1587, 1774, 1798, 1800, 1964, İzah, I, 260, II, 73 ve Not 1'deki kaynaklar.

58- İbn Maymūn (567/1172)

Tam adı: Muḥammed b. ʿAbdullah b. Maymūn b. İdris b. Muḥammed al-ʿAbdari al-Kurtubi, künyesi ise Abū Bakr'dir.

Abū Bakr b. al-ʿArabi, Şurayh, Abi al-Ḥasan b. al-Bazoz ve Abi al-Valid b. Ruşd gibi alimlerden rivayette bulunan bu nehiveimizden Abū al-Bakā Yaʿiğ b. al-Kadim ve Abū Zakariyyā al-Mariki gibi alimler rivayette bulunmuştur.

Hicrî 567 senesinin Cumade'l-ahira ayının bitime on iki gece kal sâlı günü Merrakeş'te ölmüştür⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

۱- شرحین علی الجمل کبیر و صغیر

۲- شرح ابیات الایضاح للفرسی

۳- شرح المقامات

۴- مشاهد الافکار فیما اخذ علی النظر

(1) Buğya, I, 147-148, Fazla bilgi için bk. Hadiyya, II, 96, Kāhḥala, X, 250-251, al- Aʿlām, VII, 107.

(2) Eserleri için bk. Kağf, 213, 604, 1686, 1768 ve not 1'deki kaynaklar.

59- al-Mursi (655/1257)

Tam adı: Muhammed b. Abdullah b. Muhammed b. Abi al-Fezl al-Mursi
Abu Abdullah al-Allama Şarafuddin.

İbn Galbun'dan Kur'an, Abi al-Hasan Ali b. Yusuf b. Şarik
ad-Dani, at-Tayyib İbn Muhammed b. at-Tayyib an-Nahvi, aş-Şalavbini ve at-tac al
kindi'den nahv, İbrahim b. Dokmak ve al-Amidi'den usul, Mu'inuddin al-Cacrimi'd
hilaf okuyan bu nehivcimiz, İbn Abdussami, İbn al-Manidai'den çokca hadis rivaye
etmiştir. Ayrıca Nisabur'da al-Muayyad at-Tusi'den Şahih-i Müslimi, dinleyen bu
muhaddis, İbn Nucayd, Mansur İbn Abdulmu'min al-Firavi, Zaynab aş-Şaciriya, İbn
Ravh al-Haravi ve aş-Şarif Yunus b. Yahya al-Hacimi gibi zevattan da bir miktar
hadis dinlemiştir.

Hicri 570 yılında dünyaya gelen bu meghur alim, 655 yılının Rab
u'l-evvel ayının onbeşinci pazartesi günü ölmüştür.

Alimler tarafından çokca övülen bu zat hakkında Yakut: Asrımızla
biricik edibi, nahiv ve şiiirden çokca nasibini alanlardan birisidir, derdi⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

۱- الضوابط النحوية في علم العربية

۲- الاملاء على المفصل

۳- تفسير القرآن (كبير، اوسط، صغير)

۴- كتاب في اصول الفقه والدين

۵- كتاب في البديع والبلاغة

۶- مختصر صحيح مسلم

۷- الكافي في النحو

(1) Buğya, I, 144-145, al-Udahā, XVIII, 209-215, Şazarat, V, 269, Hadiyya, II, 125.
126, Kahhala, X, 244-245, al-A'lam, VII, 110,

(2) Eserleri için bk. GAL, I, 312, Xaṣṣ, 458, 558, 1090, 1370, 1379, 1775, İzah, I, 604.
ve not 1 deki kaynaklar.

60- İbn al-Hāc (641/1243)

Tam adı: Muhammed b. Abdullah b. Muhammed b. Ahmed b. Abdullah b. Halaf İbn İbrāhīm b. Lub b. (Byṭyr) b. Bakr b. Halid at-Ṭucībī olup İbn al-Hāc diye şöhret bulmuştur.

Abū Muhammed b. Havṭullah, Abū al-Kāsim b. Bakıy ve hasseten İbī Māzā' ve Abū Abdillāh b. Nuh gibi zevatten icazetle rivayette bulunan bu alimim: Abū Sulaymān b. Havṭullah, Abū al-Hasan b. eṣ-Şarık ve Abū al-Kāsim b. at-Tayyib gibi zevatla müzakerede bulunmuştur. Kendisinden ise Abū Bakr b. Hubayş rivayette bulunmuştur.

Hicrî 574 tarihinde dünyaya gelen bu nahivci 641 yılında vefat etmiştir.

Büyük bir ustad ve fakih olan bu alimimiz dersten sonra dersini dinleyemeye gelenlerin ayakta balarını gevirecek kadar mütevazî idi⁽¹⁾.

Eserleri: (2)

١- نزهة الالباب في محاسن العرب

٢- المقاصد الكافية في علم السان العرب

(1) Buḡya, I, 141-142, Fazla bilgi için bk. Hadiyya, II, 121, Kaḥḥāla, X, 236, al-Aʿlām, VII, 110.

(2) Eserleri için bk. Kaşf, 1781, 1940 ve not 1 deki kaynaklar.

61- İbn az-Zafar (565/1170)

Tam adı: Muhammed b. 'Abdullah b. Muhammed b. Zafar al-Makki as-Şakillî Huccatuddîn Abû Ca'far an-Nahvî'dir.

Mekke'de doğup sonra bir çok ülkeye seyahat yapan ve bu esna-
da haçlı seferlerine şahit olan ve en sonunda Haleb'te İbn Abî 'Asrûn medrese-
sinde ikamet etmekte iken çıkan şii ve sunni fitnesinde kitapları yağma edilen
bir müfessir ve nahivcimizdir⁽¹⁾.

Hicrî 565 yılında Nema'da vefat etmiştir.

Eserleri⁽²⁾:

- ۱- القوائد و البيان فى النحو
- ۲- حاشية على درة الفواص فى اوهام الخواص
- ۳- ارجوزة فى الفرائض
- ۴- ينبوع الحياة فى التفسير
- ۵- التفسير الكبير
- ۶- الاشتراك اللغوى و الاستنباط المعنوى
- ۷- سلوان المطاع (م)
- ۸- الرد على الحريرى فى درة الفواص
- ۹- اساليب الفاية فى احكام آية
- ۱۰- المطول فى شرح المقامات
- ۱۱- ملح اللغة فيما اتفق لفظه و اختلفه معناه
- ۱۲- خير البشر فى خير البشر (م)
- ۱۳- هجاء الانباء
- ۱۴- معاتبة الجبرئ على معاقبة البرئ
- ۱۵- اكبر كيمياء التفسير
- ۱۶- ارجوزة فى الفرائض والولاء
- ۱۷- انباء نجباء الابناء (م)

(1) Buğya, I, 142-143, Fozla oiliği için bk. al-Mdabâ', XIX, 48-49, Hadiyya, II, 96, Kahhâla, X, 241-242, al-A'lâm, VII, 107, Sankis I, 149.

(2) Eserleri için bk. GAL, I, 351-352, Suppl, I, 595-596, Keşf, 101, 126, 171, 741, 727, 998, 1723, 1788, 2052, İzah, I, 68, II, 224 ve not 1 deki kaynaklar.

62- aş-Şantarini (550/1155)¹

Tam adı: Muhammed b. ʿAbdulmalik aş-Şantarini Abu Bakr an-Nahvi' dir.

İbn Barri den okuyan bu nahivci, Abu al-Kasım ʿAbdurrahman b. Muhammed an-Naḥṭi'den hadis rivayet etmiş olup kendisinden de Abu al-Hasan Ali b. ʿAbdullah al-Kuraṣi hadis rivayet etmiştir.

Hicrî 550 diğer bir rivayette 549 yılında ölen bu alim için el-Munziri, Ara; edebiyatında temayüz eden imamlardan birisidir, der⁽²⁾.

Eserleři⁽³⁾:

٢- تلقيح الالباب في عوامل الاعراب

٢- كتاب في العروض

(1) Diğer bir rivayette ölümü 549'dur.

(2) Buğya, I, 163, Kaḥḥāla, X, 258, al- Aʿlām, VII, 127-128.

(3) Eserleri için bk GAL, I, 309-310, Suppl, I, 543, Kaḥf, 480, 1438 ve not 1 deki kaynaklar.

63- al-Bakkālī (562/1167)¹

Tam adı: Muḥammed b. Abī al-Kāsim b. Baycūk al-Bakkālī al-Ḥariz-
mī an-Naḥvī, künyesi Abū al-Faẓl, lakabı ise Zayn al-Maṣayih'tir.

az-Zamahşarī'den okuyan bu nahivci hocası ölünce yerine geçmiş-
tir. Zamahşarī'den hadis de rivayet eden bu elimimiz meşhur nahivci al-Muṭarri-
zī'nin de hocalarındandır⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١- تقويم السان في النحو

٢- مفتاح التنزيل

٣- الاعجاب في الاعراب

٤- البداية في المعاني والبيان

٥- منازل العرب و مياها

٦- شرح اسماء الله تعالى

(1) Diğer bir rivayette ölümü 523'dür.

(2) Buğya, I, 215, Fazla bilgi için bk. al- Udabā³, XIX, 5, al-Cavahir, II, 372, Ha-
diyya, II, 98, Kaḥḥāla, XI, 137-138, al- A'lam, V, 227.

(3) Eserleri için bk. Suppl, I, 513, Kaşf, 51, 84, 91, 120, 132, 400, 469, 470, 488,
489, 595, 1760, 1829, 2040 ve not 1 deki kaynaklar.

64- al-Huvayyî (693/1294)

Tem adı: Muhammed b. Ahmed b. al-Halîl b. Sa'âdata b. Ca'far b. 'Îsâ, Şihâbuddîn Abû 'Abdillâh b. Kezi'l-Kuzat Şamsuddîn al-Huvayyî'dir.

as-Suhavî, İbn al-Littiy, İbn al-Mukri' ve İbn aş-Şalâh'tan hadis dinleyen bu meşhur alim için at-Takî al-İs'irdî, Mu'cam, al-Mizzî ise kırk tane hadis tahric etmişlerdir.

Kendisinden ise, 'İbn al-Farkâh, 'İbn al-Vakîl, İbn az-Zemilkânî gibi bi zevat istifade etmiştir.

Fıkıh, nahiv, tefsir, edebiyat, hesap, hılaf ve hendese gibi ilimlere hakkıyla vakıf olan bu nahivci, hicrî 626 yılının Şevval veya recep ayında Şam'da dünyaya gelmiş ve 693 yılının ramazan ayının yirmibeşinci pergembe günü ölmüştür.

Kendisinden hadis rivayet eden meşhûr al-Mizzî şöyle demiştir: O, ilmin çözümleri ve şerhlerinde mahir faziletli imamlardan biriydi⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

- ۱- شرح الفصول لابن معط في النحو
- ۲- نظم الفصيح لشعرب
- ۳- كفاية المتحفظ (نظم كفاية المتحفظ)
- ۴- علوم ابن الصلاح
- ۵- نظم توضيح ابن مالك
- ۶- شرح من أول الملخص للقابسي
- ۷- المطلب الاسنى في امامة الاعشى
- ۸- نظم علوم الحديث لابن صلاح
- ۹- كتاب كبير يحتوى على عشرين علما
- ۱۰- اقاليم التعاليم
- ۱۱- الجبر والمقابلة
- ۱۲- الهيئة
- ۱۳- البيان
- ۱۴- الفرائض
- ۱۵- العروض (2)

(1) Buğya, I,23-24. Fazla bilgi için bk. Şazarât, V,423, Kaşhâlâ, VIII,258, al-A'lâm, VI,219.

(2) Eserleri için bk. Keşf, 134,155,1162,1269,1273,1719,1818 ve not ldeki kaynak:

65- al-Lahmī (560?/1165)¹

Tam adı: Muhammed b. Ahmed b. Hişām b. İbrāhīm b. Halaf al-Lahmī
künyesi ise Abū ʿAbdillāh'tır.

Suyūṭī'nin naklettiğine göre hicrî 557 yılında hayatta olan bu
alimin eserlerini, Abū ʿAbdillāh b. al-Ğār adlı bir alim rivayette bulunmuştur.⁽²⁾

Eserleri⁽³⁾:

١- كتاب الفصول

٢- المجمل فى شرح ابیات الجمل

٣- نکت علی شرح ابیات سیبویه

٤- لحن العامة

٥- شرح الفصیح

٦- شرح مقصورة ابن درید

٧- الرد علی الزبیدی فی لحن المعوام

(1) Ölüm tarihi al- Aʿlām'da 560/1165, Muʿcam al-Muʿallifin'de ise 570/1174'tür.

(2) Buğya, I, 48-49, Fazla bilgi için bk. Hediye, II, 97, Kaḥḥāla, IX, 26, al-Aʿlām, VI, 212.

(3) Eserleri için bk. GAL, I, 308, İzah, I, 299, II, 545, Maṣf, 605, 1270, 1273, 1345, 1428, 1548, 1641, 1808,

66- İbn Sühman (685/1286)

Tam adı: Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Abdillāh b. Sühman, Cemaluddin Abū Bekr al-Vaili al-Bekri olup İbn Sühman veya aş-Şarişi diye şöhret bulmuştur.

Bir çok ülkeler gezip ilim tahsil eden ve nahivcimiz, Bağdat'da al-Kaṭi'i, İbn Rūzbe, İbn al-Littiy ve İbn Yāsamin bint al-Bayṭar'dan, Şam'da İbn aş-Şirāziden, İrbil'de al-Fahr al-İrbili'den, Halep'te İbn Ye'îş'den hadis dinlemiş kendisinden ise İbn al-Aṭṭar, İbn Taymiyya, al-Mizzī, al-Birzālī, az-Zahabī, al-Kuṭb al-Melabī İbn al-Mabbāz ve oğlu Kamāluddin rivayette bulunmuşlardır.

Hicrî 60 yılında Şariş'te dünyaya gelen bu alim 685 yılının re-ceb ayının yirmidördüncü pazartesi günü ölmüştür.

Fıkıh, usul, tefsir ve ulum-i arabîyyeye vakıf bu nahiv alimimizi as-Sehavi bir kaside ile medhotmuştır⁽¹⁾.

Eserleri: (2)

١- شرح الالفية (لابن معط)

٢- كتاب في الاشتقاق

(1) Buğya, I, 44. Fazla bilgi için bk. Şazarât, V⁴, 263, Kaḥḥāla, VIII, 316, al-A'lam, IX, 219.

(2) Eserleri için bk. Kaḥf, 929, 1764 ve not 1 deki kaynaklar.

67- az-Zuhri (617/1221)

Tam adı: Muhammed b. ^Ahmed b. Sulaymān b. ^Ahmed b. İbrāhīm
Abū Abdillāh az-Zuhri an-Nahvi'dir.

İlim için birçok seyahatlardan sonra Bağdat'ta İbn Kulayb'den,
İsbahan'da ise Abū Ca'far as-Saydalanī'den hadis dinlemiştir. Kendisinden
ise İbn an-Naccār ilim tahsil etmiştir.

Micrî 617 senesinde Tatarlar gemit etmişlerdir. (1)

Eserleri (2):

١- شرح الايضاح في النحو

٢- البيان والتبيين في انساب المحدثين

٣- البيان فيما ابهم من الاسماء في القرآن

٤- شرح المقامات

٥- كتاب شرح اليمينى

٦- اقسام البلاغة واحكام الصناعة

(1) Buğya, I, 25, Fazla bilgi için, al-Udaba', XVII, 297, Kahhāla, VIII, 265.

(2) Eserleri için bk. Kaşf, 136, 212, 262, 263 ve not 1 deki kaynaklar.

68- al-Hıdab (580/1184)

Tam adı: Muḥammed b. ʿĤmed b. ʿTahir al-Anṣarī al-İqbīlī, Abū Bakr olan bu nahivci al-Hıdab diye şöhret bulmuştur.

al-Kitab'ı İbn ar-Rammāk ve İbn al-Aḥẓar'dan okuyan bu usta nahivci yine aynı eseri okutmakla şöhret yapmıştır.

İbn Haruf, Muṣʿab al-Ḥaṣanī ve ʿAbdülhak b. Ḥalīl as-Sakūnī gibi nahivciler bu nahivcinin tedris halkasında yetişmişlerdir.

Hicrî 580 yılında vefat etmiştir⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١- حاشية الكتاب

٢- تعليق على الايضاح

(1) Buḡya, I, 28, Fazla bilgi için bk. Kaḥḥāla, VIII, 271, Tuḥfa, II, 140-a-141a.

(2) Eserleri için bk. Kaḡf, 213 ve not 1 deki kaynaklar.

69- İbn Humayda (550/1155)

Tam adı: Muhammed b. ʿAlī b. ʿAhmed al-Hillī, künyesi Abū ʿAbdillāh olup İbn Humayda diye şöhret bulmuştur.

İbn al-Haṣṣāb'ın derslerine devam eden bu alimimiz hicrî 468 seninde doğup 550 yılında vefat etmiştir.

Yakut onun hakkında : Nahv ve lugat bilgisi gayet iyi idi, der¹.

Eserleri⁽²⁾:

۱- شرح ابیات الجمل

۲- شرح اللمع

۳- شرح المقامات

۴- کتاب فی التصریف

۵- الروضة فی النحو

۶- الادب واطراف النحو

۷- الفرق بین الضار والطاء

(1) Buḡya, I, 173, Fazla bilgi için bk. al-Udabā', XVIII, 252-253, an-Nucūm, V, 133, Hediyye, II, 92, Kaḥḥāla, I, 303, al-Aʿlām, VII, 165.

(2) Eserleri için bk. Suppl, I, 586, Kaṣf, 298, 604, 931, 1388, 1435, 1563, 1788 ve not 1 deki kaynaklar.

70- aş-Şalavbin aş-Sağır (660?/1262)

Tam adı: Muhammed b. ʿAlī b. Muhammed b. İbrāhīm al-Anṣarī al-Maliki, Abū ʿAbdillāh olup aş-Şalavbin aş-Sağır diye tanınır.

Arapça ve kıraatı ʿAbdu llah b. Abī Şalīh'den okuyan bu nahiv-cimiz daha sonra İbn ʿUşfur'un derslerine devam etmiştir.

Hicrî 660 yılları civarında kırk yaşları civarında daha pek gen bir yaştā ölmüştür⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١- شرح ابیات سیویہ

٢- تكملة شرح شیخه ابن ابن عصفور علی الجزولیه

(1) Buğya, I, 187, Kaḥḥāla, XI, 38.

(2) Eserleri için bk. Kaşf, 1427 ve not 1 deki kaynaklar.

71- İbn Şahrāsūb (588/1129)

Tam adı: Muhammed b. ʿAlī b. Şahrāsūb Abū Caʿfar as-Surūrī al-Mazandarani Raşiduddīn aş-Şiʿī.

Hicrî 588 yılında ölen bu nahivcimiz hakkında Suyûtî'nin nakline göre as-Şafadî şöyle demiştir: O, Kur'an, garib ve nahiv ilimlerinde önde gelenlerden idi⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

- ١- الفصول فى النحو
- ٢- اسباب النزول
- ٣- مشابه القرآن
- ٤- مناقب آل ابى طالب (م)
- ٥- المكفوف
- ٦- المائدة والفائدة فى النوادر والفرائد
- ٧- كتاب المكنوز والمحزون فى عيون العنون
- ٨- الاعلام والطرائق فى الحدود والحقائق
- ٩- كتاب المثالب

(1) Buğya, I, 181, Fazla bilgi için bk. Hadiyya, II, 102, Kaḥḥāla, XI, 16, 17, al-Aʿlām, VII, 167, Sarkis II, 1607-1608.

(2) Eserleri için bk. Suppl, I, 710, Kaşf, 77, 1269, 1584, İzah, I, 69, 103, II, 288, 421, 427, 452, 560 ve not 1 deki kaynaklar.

72- al-Mursi (589/1193)

Tam adı: Muhammed b. Ca'far b. Ahmed b. Halaf b. Humayd b. Mukab-
bir al-Anşari al-Mursi al-Salasi, Abu Abdillah.

Halaf b. Yusuf b.al-Abras an-Nahvi, Abdulhak b. A'ziyya, Muham-
med b. Abi ar-Rukab ve Muhammed bb Farac al-Kaysi ve sair ulamadan rivayette bu-
lunan bu nehivcimiz, ayrıca İbn Abi ar-Rukab'dan Sibavayh'in al-Kitab'ını ve İbn
Huzayl ve İbn FaracIdan da kiraat okumuştur. Kendisinden ise İbn Havtullah ,
Abu Ali ar-Rundi gibi zevat rivayette bulunmuştur.

Hicri 513 yılında dünyaya gelen bu zat 589 yılında da Mursiyya'-
da ölmüştür.

Suyuti bu alimimiz hakkında: Büyük kiraatçı ve al-Kitab'ı okut-
makla maruf bir nehivcidir, der⁽¹⁾.

Eserleri:(2)

١- شرح الايضاح

٢- شرح الجمل

(1) Buğya, I, 68-69, Hadiyya, II, 102, Kahhaka, IX, 149, al- A'lam, VI, 300.

(2)Eserleri için bk. Kâf, 212, 603 ve not ldeki kaynaklar .

73- as-Sarakastî (538/1143)

Am adı: Muhammed b. Hakam b. Muhammed b. Ahmed b. Bak al-Cuzamî
as-Sarakastî, künyesi ise Abû Ca'far'dır.

Abû Marvân, İbn Sirâc, Abû al-Valîd al-Râcî ve Halaf b. Yûsuf
al-Abrag gibi zevattan rivayette bulunmuş, kendisinden ise Abdüddâim b. Marzûk
al-Kayravânî ve Abû İshak b. Kurkul ve al-Kâsım b. Dahmân gibi zevat rivayette
bulunmuştur.

Hicrî 538 senesinde Fas'ta veya Tilmisan'da ölmüştür.

İbn az-Zubayr'in ifadesine göre nahiv, lugat, kıraat ve usul gi-
bi ilimlerde ihtisas sahibi bir alimdir⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

۱- شرح الايضاح للفارسی

۲- کتاب فی الجدل

۳- کتاب فی العقائد

(1) Bûğya, I, 96, Kahhâla, IX, 267, al-A'lâm, VI, 340.

(2) Eserleri için bk. not 1'deki kaynaklar.

74- al-İşbīlī (586/1190)

Tam adı: Muhammed b. Halaf b. Muhammed b. Abdullah b. Şayef, ümmü'ssi-İmâm ve Abû Bel'ir al-İşbīlī al-İşbīlī'dir.

İlm-i kıraatı Şurayh'dan okumuş keza ondan ve Abû Mervân al-Bacî gibi zevattan hadis rivayet etmiştir. Kendisinden ise Abû al-Hasan b. Câbir b. ad-Dabbâc ve Abû al-Hasan b. Halîl rivayette bulunmuşlardır.

Hicrî 586 diğer bir rivayette 585 yılında vefat etmiştir.

as-Safâdî'nin ifadesine göre ilm-i kıraat ve Arabi ilimlere vakıf bir zat imiş⁽¹⁾

Eserleri⁽²⁾

۱- شرح فصیح ثعلب

۲- اجویة علی مشاکل قرآنیة و نحویة

۳- شرح اشعار الستة

۴- الفات الوصل والقطع

(1) Buğya, I, 100, Fazla bilgi için bk. Hadiyya, II, 102, Kaḥḥāla, IX, 285, al-Aḥlām, VI, 349.

(2) Eserleri için bk. not 1 deki kaynaklar.

75- ar-Ra'zī (686/1287)¹

Suyūṭī'nin gerek tam adı ve gerekse tercüme-i haline vakıf olmadıḡı bu şöhetli nahivcinin adı:

Muḥammed b. al-Ḥasan al-Astarābāzī as-Ṣannā'ī'dir. Nahivciler arasında Şayḥ Ra'zī diye meşhurdur. Necefte ikamet etmiştir.

Nahv, sarf, kelam ve mantıkta yed-i tula sahibi idi⁽²⁾.

Eserleri⁽³⁾:

١- شرح الكافية (م)

Suyūṭī, gerek Kafiye'ye şerh olarak ve gerekse nahiv kitapları arasında bundan daha derli toplu ve munakkah bir eser yazılmadıḡını söyler.

٢- شرح الشافية (م)

٣- حاشية على تجريد العقائد الجديدة

٤- الحاشية القديمة

٥- حاشية على شرح الجلال الدواني

(1) Diğeri bir rivayette ölüm tarihi 684/1285'tir.

(2) Kaḥḥāla, IX,183, Buğya, I, 567, Şazarāt, V,395, Hadiyya, II, 134, Sarkis,I, 940-941.

(3) Eserleri için bk. Suppl, I, 713, Kaşf, 1370 ve not 2 deki kaynaklar.

76- İbn en-Naḥḥās (698/1299)

Tam adı: Muḥammed b. İbrāhīm b. Muḥammed b. Abī Naṣr al-İmām Abū ʿAbdillāh Bahauddīn İbn en-Naḥḥās al-Helabī'dir.

al-Camāl İbn ʿAmrān'dan Arapça, ak-Kamāl az-Zarīr'den kıraat okuyan bu meşhur nahivci, İbn al-Littiy, İbn Yaʿîş, Abī al-Kāsım b. Ravaḥa İbn Halīl'den de hadis dinlemiştir.

Hicrî 627 yılının Cumada'l-ahira ayının sonlarına doğru dünyaya gelen bu meşhur alim 698 yılının Cumada'l-ahira ayının yedinci salı günü ölmüştür.

Talabelerinden olan Abū Ḥayyān şöyle demiştir: O ve aş-Şayḥ Muḥyiddīn al-Mazūnī Mısır Ülkesinin şeyhlerinden idiler⁽¹⁾.

Eserleri⁽¹⁾:

۱- املاء على كتاب المقرب

۲- ديوان شعر

۳- التعليقه في شرح امرى القيس

۴- شرح قصيدة فيما يقال بالياء والواو للشواء الحلبي

۵- هدى امهات المؤمنين

(1) Buḡya, I, 13-14, Fazla bilgi için bk. Şezarāt. V, 442, Kaḥḥāla, VIII, 219, al-Aʿlām, VI, 187, Tuḥfa, II, 312a-315b.

(2) Eserleri için bk. GAL, I, 300, Suppl, I, 527, Kaşf, 1344, 1805 ve not 1'deki kaynaklar.

77- al-Bustî (695/1296)

Tam adı: Muhammed b. Âbîf̣hîm b. Muhammed es-Sabti al-Melikî an-Nahvî, Abû at-Tayyib'tir.

Nahvi, Âlî İbn ar-Rabî' den okuyan bu nahivci al-Ma'ad b. Dekîk al-İ'âd'ten de hadis dinlemiştir.

Hicrî 695 yılında ölen bu zat için as-Şafadî: O, ilmi ile amel alimlerden ve edib fakihlerden idi, der⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١- اختصار شرح الايضاح

(1) Bugya, I, 14. Kahhâle, VIII, 215

(2) Eserleri için bk. Kaşf, 213 ve not 1 deki kaynaklar.

78- İbn Abî ar-Rukab (544/1149)

Tam adı: Muhammed b. Mas'ûd Abû Bakr al-Huşanî al-Andulusî al-Cayyanî olup İbn Abî ar-Rukab diye şöhret bulmuştur.

Abû Âlî as-Sadafî ve Abû al-Husayn b. Sîrâc'dan rivayette bulunan bu alimimiz İbn Abî al-'Afiye'den nahiv okumuştur. Oğlu Muş'ab ile ve sâir zevat kendisinden rivayette bulunmuşlardır.

Hicrî 544 yılının Rabîu'l-evvel ayının ilk yarısında ölen bu alimimiz hakkında Yakut: Endülüs'ün öğündüğü büyük nahivci idi, der⁽¹⁾.

Eserleri:²

۱- شرح کتاب سيبويه
۲- مؤلف في العروض

(1) Buğya, I, 245, Fazla bilgi için bk. al-Udabâ', XIX, 54-55, Hediye, II, 64. Kaḥḥâla, XII, 18,19, al- A'lam, VII, 316.

(2) Eserleri için bk. Not ldeki kaynaklar.

79- Markūs (600/1203)

Tam adı: Muḥammed b. Maymūn al-Andulusī.

Geniş bir ilim ve engin bir nahiv bilgisine sahip olan bu alimimiz hicrî 600 yılında vefat etmiştir.

Yakūt, edebiyatta meşhur olduğunu söyler⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١ - شرح كتاب الجمل
٢ - شرح مقامات الحريري

(1) Buğya, I, 254, Mesle bilgi için bk. al-Udabā', XIX, 63-64, Kaḥḥāla, XII, 70.

(2) Eserleri için bk. Not 1 deki kaynaklar.

80- İbn an-Nazım (686/1287)

Tam adı: Muhammed b. Muhammed b. Abdullah b. Abdullah b. Mâlik al-İmâm Badruddin b. al-İmâm Camaluddîn at-Taî.

Babasından okuyan bu alimimizden, Badruddin b. Zayd okumuştur. Babası ölünce Şam'a çağırılmış ve babasının müderrislik görevi kendisine verilmiştir.

Çokça oyun oynayan ve uygunsuz kişilerle dâğıp kalkan bu alim hicrî 686 yılının Muharrem ayının 8. pazar günü ölmüştür.

as-Safadî'nin ifadesine göre, nahiv, ma'âni, beyan, bedî', arûz ve mantıkta isem anlayışlı ve zeki bir zat imiş⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

- ١- شرح الفقه واللاه في النحو
- ٢- شرح كافيته
- ٣- شرح لاميهه
- ٤- تكملة شرح التسهيل
- ٥- المصباح في اختصار المفتاح
- ٦- روض الازهان في المعاني والبيان
- ٧- شرح المحة
- ٨- شرح الحاجبية
- ٩- مقدمة في العروض
- ١٠- مقدمة في المنطيق
- ١١- كتاب في العروض
- ١٢- بغية الاريب وغنية الاريب

(1) Buğya, I, 225, Fazla Bilgi için bk. V, 398-399, al-Nucûm, VII, 313, Hadiyya, II, 135, Kəhhələ, XI, 239, al-A'lam, VII, 260.

(2) Eserleri için bk. GAL, I, 300, Kaşf, 151, 247, 248, 916, 1134, 1226, 1707, 1710, 1764, 1804, 1817, Zah, I, 226, 598 ve not 1 deki kaynaklar.

81- aş-Şayh Camaluddîn (649/1251)

Tam adı: Muhammed b. Muhammed b. Abî Âlî b. Abî Sa'îd b. 'Amrun aş-Şayh Camaluddîn, Abû 'Abdillâh al-Malabî

İbn Tabarзад'tan hadis okuyan bu nahivcimiz, İbn Ya'îğ ve sair zevattan da nahiv okumuştur. İbn Mâlik ile sohbetinde bulunan bu alimden, al-Ba-hâ' b. an-Nahhâs okumuş, aş-Şaref ad-Dimyâtî'de rivayette bulunmuştur.

Hicrî 596 yılında dünyaya gelen bu zat 649 yılının üç Rabi-u'l-evvelde ölmüştür⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

۱- شرح الفضل

(1) Buğyya, I, 231, Kaḥḥâla, XI, 247.

(2) Eseri için bk. Not 1 deki kaynaklar.

82- ad-Dibācī (609/1212)

Tam adı: Muhammed b. Sa'd b. Muhammed b. Muhammed b. Muhammed ad-Dibācī al-^{arvezi}'dir. Künyesi ise Abū al-Fath'dir.

Nahvi, babası ve Zamahşeri'nin talabesi al-Bakkālī'den okudu. Zamahşeri'yi de gördü.

Hicrî 517 senesinin Muharrem ayında doğan bu alimimiz, kapısının eşiğine ayağı takılarak yüzü koyun düşmüş ve ıstırap içinde 609 senesinin safer ayının 18. pazar günü ölmüştür.

Merv'de, Cami u 'l-Akbar kütüphanesi müdürlüğü görevinde bulunmuş olan bu zatı Yakūt, yüce şeyh diye tavsif eder⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١- شرح المفصل (المحصل)

٢- شرح النموذج

٣- تهذيب مقدمة الأرب

٤- القانون الصالحى فى أودية النواحي

٥- فلك الأرب

٦- منافع أعضاء الحيوان (م)

(1) Buğya, I, III, Fazlabilgi için bk. al-Udaba', XVIII, 203, Kaḥḥāla, X, 21, al-A'lam, VII, 7.

(2) Eserleri için bk. Kaşf, 1310, 1775, 1820, 1834, İzah, I, 136 ve not 1'deki kaynaklar.

83- az-Zubaydî (555/1160)

Tam adı: Muhammed b. Yahyâ b. ʿAlî b. Muslim b. Mūsâ b. ʿİmrân al-Hanafî az-Zubaydî an-Nahvî, künyesi ise Abû ʿAbdillâh'tır.

Vezir İbn Hubayra ile bir müddet arkadaşlık yapan bu nahivcimiz fakirliğe karşı çok sabırlı ve halinden hiç şikâyet etmezdi.

Hicrî 555 yılında vefat etmiştir.

as-Sâlimiyye mezhebinden olduğu söylenen bu alimimiz Yekût'un ifadesine göre nahiv, lûgat ve edebiyata vakıf birisi imiş⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١- المقدمة في النحو

٢- منار الاقتضاء

٣- منهاج الاقتضاء

٤- الرد على ابن الخشاب

٥- العروض

٦- الحساب

٧- القوافي

٨- تعليل من قرأ "و نحن عصبة" بالنصب

(1) Buğya, I, 263-264, Fazla bilgi için bk. al-Udabâ, XIX, 106-108, Kuraşî, II, Hediyya, II, 93, Kaḥḥâla, XII, 106-107, al-Aʿlâm, VIII, 7.

(2) Eserleri için bk. Suppl, I, 764, Kaşf, 1804, 1823 ve not 1 deki kaynaklar.

84- İbn al-Barza'î (646/1248)

Tam adı: Muhammed b. Yahyâ b. Hişâm al-Hazravî, Abû 'Abdillâh al-Ansârî al-Hazracî al-Andulusî olup İbn al-Barza'î diye şöhret yapmıştır.

İbn Harûf, Muş'ab ve ar-Randî'den Arapça okuyan bu nahivci basında da koreat okumuştur. Kendisinden ise eş-Şalavbin okumuştur.

Hicrî 575 yılında dünyaya gelen bu nahivcimiz 646 yılının on-dört Cumada'l-ahira ayını bir pazar günü Tunusta hayata gözlerini kapadı⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

۱- الافصاح فی شرح کتاب الايضاح

۲- الاقتراح فی تلخیص الايضاح

۳- فصل المقال فی ابنيّة الافعال

۴- فصل المقال فی تلخیص ابنيّة الافعال

۵- مسائل النخت

۶- شرح الاقتراح

۷- غرة الاصباح فی شرح ابیات الايضاح

۸- النقض علی الممتع

(1) Buğya, I, 267-268, Fazla bilgi için bk. Hadiyya, II, 124, Kaḥḥāla, XII, 113, al-A'lām, VIII, 7.

(2) Eserleri için bk. Kaşf, 212, 1261, İzah, I, 110, 120 ve not 1 deki kaynaklar.

85- al-Muṭarrizī(610/1213)

Tam adı: Naṣr b. Abdussayyid b. ʿAlī b. al-Muṭarriz, künyesi ise Abū al-Faṭḥ olup al-Muṭarrizī diye şöhret bulmuştur.

Önce babasından daha sonra al-Muvaṣṣaḥ Ḥaṭīb'den okuyan bu meşhûr alim mutezili olduğu ve Zamahşerî'den sonra bu mezhebi en iyi bir şekilde müdafaa ettiği için kendisine "Ḥalifat ez-Zamahşerî" unvanı verilmiştir.

Bazı tabakat kitaplarında olduğu gibi bu alimin Zamahşerî'nin talebesi olarak gösterilmesi tamamen yanlıştır. Çünkü Zamahşerî'nin öldüğü gün bu nahivci dünyaya gelmiştir.

Hicrî 538 yılının Recab ayında dünyaya gelen bu zat 610 yılının Cumada'l-ula ayının 11. salı günü Harizm'de vefat etmiştir⁽¹⁾

Eserleri:²

۱- المصباح فى النحو (م)

۲- شرح المقامات (الايضاح فى شرح المقامات) (م)

۳- المغرب فى ترتيب المغرب (م)

۴- المغرب فى لغة الفقه (م)

۵- الاقناع فى اللغة

۶- مختصر الاصلاح لابن السكيت

۷- رسالة فى اقوال المولى و حصر معانيه و الكشف عن حقيقته (م)

۸- رسالة اعجاز القرآن

۹- رسالة فى النحو

(1) Duğya, II, 311, fazla bilgi için bk. al-Udabâ', XIX, 212-213, al-Ḳuraşî, II, 190, Lâknavî, 218-219, Haddâyâ, II, 488, Kanhâla, XIII, 71, al-Aḥlâm, VIII, 311.

(2) Eserleri için bk. GAL, I, 293-294, Suppl. I, 514, 515, Kaşîf, 139, 1708, 1747, 1789 ve not 1'deki kaynaklar.

86- al-Huvayyî (507/1113)¹

Tam adı: Nâsır b. Ahmed b. Bakr al-Huvayyî, künyesi ise Abû al-Kâsım'dır.

Ülkesinde ilk defa babası ve Abû al-Muayyad al-Muvaffak b. Ahmed al-Mekki'den okuyan b. zat sonradan Abû Tahir ağ-Şirâzî'den arapça, at-Tanbih adlı eserin sahibi ağ-Şayh Abî İshâk'tan da fıkıh okuyan bu nahivcimiz, Abû al-Hu-sayn b. an-Nakûr ve Abî al-Kâsım b. al-Basrî'den rivayette bulunmuş, kendisinden ise as-Salafî rivayette bulunmuştur.

Aynı zamanda bu nahivcimiz Abû Abdillâh Muhammed b. Ali b. Abî Sa'id at-Tâcir ve sair zevatten de hadis dinlemiştir⁽²⁾.

Eserleri⁽³⁾:

1- شرح اللع

(1) al- A'lâm da Ulümü 508/1114 tür.

(2) Buğya, II, 310-311, fazla bilgi için bk. al-Udabâ', XIX, 212,211, Kahhâla, XIII, 67-68, al- A'lâm, VIII, 308.

(3) Eserleri için bk. Kâf., 1563 ve not 1 deki kaynaklar.

87- Abu Maryam (565?/1170)

Tam adı: Nasr b. ʿAlī b. Muhammed Abū ʿAbdillāh as-Şirāzī al-Pas-risī al-Pasavi an-Nahvī olup Abū Maryam künyesi ile şöhret bulmuştur.

Mahmūd b. Hamza al-Kirmānī'den okuyan bu alimimiz hakkında Yakūşer'i ve edebî mühtillerde kendisine müracaat edilirdi, der.

Hicrî 565 tarihinden sonra öldüğü söylenmektedir⁽¹⁾

Eserleri⁽²⁾:

١- الافصاح فى شرح الايضاح

٢- الكشف و البيان فى تفسير القرآن

٣- الموضح فى القراءات الثمان

(1) Buğya, II, 314, al-Udabā', XIX, 224-225, Tabakāt, II, 337, Kaḥḥāla, VIII, 90-91 al- Aʿlām, VIII, 347.

(2) Eserleri için bk. Suppl, I, 724, Kaşf, 212, 437, 1904, 1905 ve not 1 deki kaynaklar.

88, al-Cüzāmī /650/1252)

Tam adı: Sa'd b. Ahmed b. ^Ahmed b. Abdullah, künyesi ise
Abu Ūsman al-Cüzāmī'dir.

Kendisinden aş-Şaraf ad-Dimyadī ve İbn'İyāz gibi zevat ders
okumuştur⁽¹⁾

Eserleri²:

١- شرح الجزولية (شرح المقدمة الجزولية
في النحو)

(1) Buğya, I, 577, Kaḥḥāla, IV,210.

(2) Eserleri için bk. Kaḥf, 1800 ve not 1 deki kaynaklar.

90- İbn ad-Dahān (569/1174)

Tam adı: Sa'īd b. al-Mubārak b. 'Alī b. 'Abdullah al-İmām Naşihu dīn b. ad-Dahān an-Nahvî'dir.

Abū'l-Kāsim Hibetullah Muhammed b. al-Huşayn ve Abū Ğalib Ahmed b. al-Banna², gibi zevaktan hadis dinledi. Arapça bilgisi ve faziletiyle meşhur nahivcilerin gözdelerindendir. Hicrî 494 (bir rivayette 493) yılının 11 Recab cuma gecesi dünyaya gelen bu meşhur nahivcimiz, 569 yılının Ramazan bayramında Musul'da ölmüştür.

Kendisi hakkında al-İmad al-Katib şöyle demiştir: İbn Dahān asrının Sıbavayh'ı idi⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

۱- شرح الايضاح ۴ جلد

۲- شرح المع

۳- الدروس فى النحو

۴- الرياضة فى النكت النحوية

۵- الفصول فى النحو

۶- الدروس فى العروض

۷- المختصر فى القوافى

۸- الضار و الظاء

۹- تفسير القرآن

۱۰- الاضداد و (م)

۱۱- العقود فى المقصور و الممدود

۱۲- النكت والاشارات على السنة الحيوانات

۱۳- ازالة المراء فى الغين و الراء

۱۴- تفسير الفلتحة

۱۵- تفسير سورة الاخلاص

۱۶- شرح بيت من شعر ابن رزيك

۱۷- ديوان شعر

۱۸- رسائل (ديوان رسائل)

(1) Bugya, I, Fazla bilgi için bk. al-Udabā², XII, 219-23, İnbāh, II, 47-51, Şazarāt, IV, 233, Kaḥḥāla, IV, 229-30, al- A'lam, III, 153, al-Munaccid, II, 22, III, 22, Tuḥfa, I, 261

(2) Eserleri için bk. GAL, I, 281, Kaşf, 72, 96, 116, 212, 438, 449, 752-872, 939, /263b. 960, 1156, 1265, 1438, 1563, 1630, 1977, İzah, I, 455, 471, II, 678 ve 1'deki kaynaklar.

91- al-Kafartābī (533/1139)

Tam adı: Salāma b. Gāyyāz b. Aḥmed, künyesi ise Abū al-Ḥayr al-Kafartābī an-Nahvi'dir.

Edebiyatı Mısır'da Abū al-Kasım Ali b. Ca'fer b. al-Kaṭṭa as-Sa'di'den okudu. Kendisinden de Abū Muhammed b. al-Ḥaṣṣāb istifade etti.

Hicrî 533 yılında ölmüştür.⁽¹⁾

Eserleri⁽²⁾:

١- التذكرة في النحو . ١ مجلد

٢- كتاب ما تلحن فيه العامة في زمانه

٣- رسالة في الحص على تعليم العربية

(1) Buḡya, I, 593-594, Fazla bilgi için bk. al-Udabā', XI, 233-234, Inbāh, VI, 67-68, Kaḥḥāla, IV, 237, al-A'lām, III, 163.

(2) Eserleri için bk. Kaşf, 393, 1710 ve not 1'deki kaynaklar.

92- al-Muntahab (611/1215)

Tam adı: S̄elim b. Aḥmed b. S̄elim b. Abī as-Şaḡar at-Tamimī Abū al-Murcī olup al-Muntahab diye şöhret bulmuştur.

Yakūt'un hocaları arasında bulunan bu alim, al-Mus'ayyad at-Tusī'den Sahih-i Müslim'i dinledi.

Hicrî 611 senesinin Zilkade ayının beşinci pazar günü ölmüştür¹

Eserleri⁽²⁾:

۱- أرجوزة في النحو

۲- كتاب في العروض

۳- كتاب في صناعة الشعر

۴- كتاب في القوافي

(1) Buḡya, I, 575, Fazla bilgi için bk. al-Udabā³, XI, 178-179, Inbāh, II, 67, Kaḥḥāla, IV, 201-202, al- A^elām, III, 113.

(2) Eserleri için bk. not 1 deki kaynaklar.

93- ad-Dakīkī (614/1216)

Tam adı: Suleymān b. Hanīn b. Halaf Takīyyuddīn Abū 'Ab-
dilḡanī al-Misrī olup ad-Dakīkī diye şöhret bulmuştur.

az-Zahabī'nin ifadesine göre bir müddet Ibn Birrī'nin
nahiv derslerine devam etmiştir.

Kitaplarının tümünü rivayet etmek üzere 612 h. senesinin
Rabīu'l-evvel ayında Każı Ziya'addīn Abī al-Husayn Muhammed b. İsmā'īl
b. Abī al-Haccāc al-Makḍisi'ye icāzet verdi.

Hicrî 614 tarihinde ölmüştür⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

۱- لباب الاباب فى شرح ابیات الكتاب

۲- الوضاح فى شرح ابیات الايضاح

۳- منتهى الادب فى مبتدأ كلام العرب

۴- الدرّة الادبية فى نصرّة العربیّة

۵- فوائد الارباب فى قواعد الاعراب

۶- آلات الجماد وادوات الصافنات الجیاد

۷- اغراب العمل فى شرح ابیات الجمل

۸- التنبيه على الفرق و التشبيه

۹- الروض الاریض فى اوزان القریض

۱۰- الاحكام الشوافی فى احكام القوافی

۱۱- انوار الازهار فى معانی الاشعار

۱۲- معانی البرّ فى محاسن الشعر

۱۳- تجیر الافکار فى تحریر الاشعار

۱۴- المجلد الکافی فى خلل القوافی

۱۵- الافلاك السرائر فى انفکاک الدوائر

۱۶- مکارم الاخلاق لطیب الاعراق

۱۷- انجاز المحامد فى انجاز المواعيد

۱۸- الديم الوابلية فى الشيم العارلية

۱۹- اساطیر السیاق و السیاق

- اتفاق المعاني وافتراق المعاني
٢٠- اعجاز الایجاز فی المعانی و الالفاز
٢١- البسط فی احکام الخط
٢٢- الدرر الفردیة فی الفرر الطردیة
٢٣- بذل الاستطاعة فی الکرم و الشجاعة
٢٤- فضائل البذل علی العسر
٢٥- رذائل البخل مع الیسر
٢٦- دلائل الازکار علی فضائل الاشعار
٢٧- عنوان السلوان
٢٨- الشامل فی فضائل الکامل
٢٩- الکواکب الدریة فی المناقب الصدریة
٣٠- محضر النصائح و مخضر القرائح
٣١- سلوان الجلد عند فقدان الولد
٣٢- کمال المزیة فی احتمال الرزیة
٣٣- الاقوال العربیة فی امثال النبویة
٣٤- اخلاق الکرام و اخلاق اللثام
٣٥- الکتاب الوافی فی علم القوافی

(1) Bugya, I, 597, Fazla bilgi için bk. al-Udabā', XI, 244-246, Kahhāla, IV, 256-257, al- A'lām, III, 183.

(2) Eserleri için bk. GAL, I, 302, Suppl, I, 530, İzāh, I, 22, 35, 50, 69, 98, 99, 109, 114, 137, 152, 174, 182, 229, 326, 368, 467, 471, 476, 482, II, 2, 128, 181, 196, 382, 398, 444, 506, 549, 750, 712 ve not 1 deki kaynaklar.

95- Ibn at-Tarāva (528/1134)

Tam adı: Sulayman b. Muhammed b. 'Abdullah as-Sabāi al-Mālikī, künyesi Abū al-Husayn, şöhreti ise Ibn al-Tarāva'dır.

Usta bir nahivci ve edebiyatçı olan bu alim, al-A'lām ve Abdumalik b. Sırac'dan Sıbavayh'ın al-Kitab'ını dinledi. Abū al-Valīd al-Bacī'den rivayette bulundu. Kendisinden de as-Suhaylī, al-Ka'zī 'Iyāz vs. zevat rivayette bulunmuşlardır.

Hicrī 528 senesinin Ramazan (veya şevval) ayında çok yaşlı olarak öldü.

Nahivde cumhur-i nuhata muhalif kendisine has bir takım görüşleri vardır⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١- الترشیح فی النحو

٢- المقدمات علی کتاب سیبویه

٣- مقالة فی الاسم و المسمى

(1) Bugya, I, 602, Kaḥḥāla, IV, 274, al-A'lām, III, 196, Tuhfa, II, 138a.

(2) Eserleri için bk. not 1 deki kaynaklar.

96- Şumīn al-Hillī (601/1204)

Tam adı: Şumīn al-Hillī olan ve aynı zamanda Yakut'un kesin olarak söyleyemediği ancak zannına göre Malik an-Nuhāt Abū Nazzār'dan okuyan bu nahivci, Yakut ile görüşmüştür.

Hicrî 601 yılının Rabîu'l-aḥar ayında Musul'da vefat etmiştir.

Yakut'un ifadesine göre kendinden önceki alimleri çokça küçümseyen bu alim, İbn Nubāṭa'nın hutbesini, Harîrî'nin makamâtını, Mütenebbî'nin medhiyesini çok beğenirdi⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

۱- شرح المقامات

۲- انس الجليس في التجنيس

۳- الحماسة

۴- شرح اللمع

۵- مناقب الحكم و مثالب الامم

(1) Buğya, II, 166, İnḡāh, II, 243-246, al-Uḡabā', XIII, 50-72, Şazarāt, V, 4-6, Hādiyya, I, 703, Kaḡḡāla, VII, 68-68.

(2) Eserleri için bk. Suppl, I, 495, Kaşf, 197, 692, 1563, 1788, 1791, 1792, II, 194, 325, 408, 448, 449, 560, 565 ve not 1'deki kaynaklar.

97- ‘Ubayd al-Ḥazramī (550/1155)

Tam adı: ‘Ubaydu’llah b. ‘Umar b. Hişam, künyesi ise Abū Muḥammed ve Abū Marvān’dır.

Hicrî 550 yılında ölen müellifimiz as-Şaradî'nin ifadesin göre şâir, fazıl ve cevval bir zat imiş⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

۱- الافصاح فى اختصار المصباح

۲- شرح الدریدية (شرح مقصورة ابن درید)

۳- کتاب فى القراءة

(1) Buğya, II, 127, Fazla bilgi için bk. Ṭabaḳāt, I, 490-491, Hadiyya, I, 649, Kaḥḥāla, VI, 242, al- A‘lām, IV, 352.

(2) Eserleri için bk. Kaşî, 1709, İzāh, II, 547 ve not 1 deki kaynaklar.

98- 'Umar al-Kūfī (539/1145)

Tam adı: 'Umar b. İbrāhīm b. Muḥammed b. Muḥammed'dir.

Nahv'i, Zayd b. 'Alī al-Farīsī'den, kendisinden de, Ibn aş-Şacarī Nahv okudu. Haṭīb al-Bağdādī ve Ibn an-Nakūr'dan hadis dinledi. Kendisinden ise Hafız Ibn 'Asākir hadis dinledi.

Hicrî 539 yılında öldü.

Nahiv, lugat, fıkıh ve hadis imamlarından sayılan bu alim, Zeydiye mezhebinin Carūdiyya kolundan idi⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

۱- شرح اللمع

(1) Buğya, II, 215, Fazla bilgi için bk. İnḃāh, II, 325-327, Şazarāt, IV, 122-123, al-Uḃabū, XV, 257-262, Nuzha, 399, Kaḥḥāla, VII, 271, al-A'lām, V, 195

(2) Eserleri için bk. Kaşf, 1562 ve not 1 deki kaynaklar.

99- al-Kuẓāi (570?/1174)

Tam adı: 'Umar b. Muḥammed b. Ahmed b. 'Alī b. 'Adīs, kün-
yesi ise Abu Ḥafṣ al-Kuẓāi al-Balansī'dir.

Abu Muḥammed al-Baṭalyavvī'den geçen telifde eden bu alim
570 yıllara civarında ölmüştür⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١- المثلث

٢- شرح الفصيح للشطب

(1) Buğya, II, 223, al-A'lam, V, 222.

(2) Eserleri için bk. Kaşgı, 1273, 1587, İzzāh, II, 427 ve not 1'deki kay-
naklar.

100- aş-Şalavbîn (645/1247)

Tam adı: 'Umar b. Muhammed b. 'Umar b. 'Abdullah, künye-
si, Abū 'Alī olup aş-Şalavbîn diye şöhret yapmıştır.

Abū Bakr Muhammed b. Hıfâf b. Şâf'ın derslerine devam
eden bu meşhur alim, ibn al-Malkūn vs. zevattan da ilim tahsil etti.
as-Suhaylî ve Ibn Başkural gibi zevattan rivayette bulunan bu alime, as-
Silafî icazet verdi. Kendisinden ise, Ibn Abî al-Ahvaş ve Ibn Fartun gi-
bi zevat ilim öğrendi.

Altmış yıl ilim öğreten bu alimimiz hicrî 562 yılında
doğup 645 yılının Safer ayının son 10 günü içinde hayata gözleri kapadı.

Ibn az-Zubayr'in ifadesine göre: Asrının tartışmasız olan
imamı olan bu alim şark ve garb'ın bu sanada son imamıdır⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١- تعلیقه علی شرح فخرالدین الرازی للمفصل للزمخشری

٢- تعلیق علی کتاب سیویہ

٣- شرح المقدمة الجزولية (کبير و صغير)

٤- التوطئة (فی النحو)

٥- القوانين

(1) Buğya, II, 224-225, Fazla bilgi için bk. Inbāh, II, 332-335, Şazarāt, V, 232-233, Kaḥḥāla, VII, 316, al-A'lām, V, 224, Tuḥfa, II, 110a-116b

(2) Eserleri için bk. Kaşf, 508, 1428, 1800 ve not 1 deki kaynaklar.

101- al-Bulayṭī (599/1202)

Tam adı: 'Usmān b. 'Īsā b. Mansūr b. Muhammed al-Bulatī, künyesi ise Tācuddīn Abū'l-Faṭḥ'dir.

Nahv'i, Abū Nazzār ve Sa'īd b. ad-Dahān'dın okuyan bu nahivcimiz çok garip bir yaşantısı olan bir bilginimizdir. Zevk ve sa'adan hoşlanan müellif işret mübtelası idi.

Hicrî 599 yılının safar ayının sonlarına doğru ölen bu kişinin cesedi üç gün evinde kalmış daha sonra haberdar olunmuştur.

Yakut'un ifadesine göre, nahivci, lugatçı, tarihçi ve aynı zamanda şair olan bu zat mezhepleri birbirine karıştırmıştır⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١- النير في العربية

٢- العروض الكبير

٣- العروض الصغير

٤- علم اشكال الخط

٥- قصيدة يحسن في قوافيها الرفع والنصب والخفض

٦- كتاب العظات والمواقفات

٧- اخبار المتنبي

٨- المستزاد على المستجد من فعالات الجوار

٩- التصحيف والتحريف

(1) Buḡya, II, 135-136, Fazla bilgi için bk. Inbāh, II, 344-345, al-Udabā', XII, 653, Hadiyya, I, 653, Kahhāla, VI, 267, al-A'ālām, IV, 375.

(2) Eserleri için bk. GAL, I, 502, Suppl. I, 530, Kaşf, 29, 105, 411, 1135, 1142, 1337, 1614, 1994, İzāh, I, 299, II, 477 ve not 1 deki kaynaklar.

102- Ibn Hācib (646/1249)

Tam adı: 'Usman b. 'Umar b. Abī Bakr b. Yunus, künyesi ise Camaluddīn Abū 'Amr b. al-Hacib'dir.

aş-Şatībī'den biraz kıraat okuduktan sonra kıraatı sab'a'ya Abū al-Cūd'dan okudu. al-Buṣīrī'den hadis dinledi. Abū Mansūr al-Ibyārī'den fıkıh okudu. ar-Raḡī al-Koṣṭantīnī'den ise edebiyat okudu. Kendisinden de al-Munzīrī, ad-Dimyātī, al-'Imād al-Balīsī ve Yunus ad-Dabūsī gibi zevat rivayette bulundu.

Hicrî 646 yılının şavval ayının 16. perşembe günü Iskenderiyya'de vefat etmiştir.

Dünyanın en zeki kişilerinden olduğu kabul edilen bu muşhur nahivci, bazı konularda nahiv alimlerine muhalif görüşler serdetmiştir. Aynı zamanda bu nahivci Mısır mektebi mensuplarından⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

- ١- الكافية (م)
- ٢- الشافية (م)
- ٣- الوافية
- ٤- قصيدة في العروض
- ٥- الايضاح (شرح المفصل)
- ٦- الامالى في النحو
- ٧- مختصر منتهى السؤال و الامل في علمي الاصول والجدل (م)
- ٨- جامع الامهات في فروع الفقه المالكي
- ٩- المقصد الجليل في علم الخليل
- ١٠- منتهى الوصول في علمي الاصول والجدل
- ١١- مختصر الفقه

(1) Buğya, II, 134, Fazla bilgi için bk. Tabakāt, I, 508-509, Şazarāt, V, 234-235, an-Nucūm, VI, 360, Hadiyya, I, 654-655, Kaḥḥāla, VI, 265-266, al-A'lām, IV, 374, Tuḥra, I, 165 a-171b.

(2) Eserleri için bk. GAL, I, 303-306, Suppl, I, 531-539, Kaşf, 162, 212, 351, 595, 1020, 1134, 1370, 1374, 1427, 1539, 1627, 1735, 1774, 1806, 1855 ve not 1 deki kaynaklar.

102- al-Hatib (502/1109)

Tam adı: Yahya b. 'Alī b. Muhammed b. al-Hasan b. Muhammed b. Mūsa ibn Bistām aş-Şayhanī, künyesi ise Abū Zakariya olup al-Hatib diye şöhret bulmuştur.

Abū al-'Alā' al-Ma'arrī, 'Ubaydullah ar-Rakī, al-Hasan b. Racā b. ad-Dahhān, 'bn Burhān, al-Mufaẓẓal al-Kaşbanī ve 'Abdulkāhir al-Curcānī gibi alimlerden ilim tahsil eden bu nahivci, al-Kaẓī Abū at-Tayyib at-Tabarī, Abū al-Kāsim at-Tanuḥī ve al-Hatib al-Bağdādī gibi alimlerden de hadis rivayet etmiştir.

Hicrî 421 yılında dünyaya gelen bu nahivci 502 yılının Cumade'l-ula ayında aniden vefat etmiştir.

Yakūt'un ifadesine göre: nahiv, lugat ve edebiyatta imamı içkiye mübtela olan bu alim, talebeleri yazmış olduğu eserlerini kendisine okudukları zaman sarhoş olarak dinlermiş⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

- ۱- شرح اللمع
- ۲- تهذيب الاصلاح لابن السكيت
- ۳- شرح القوائد العشر
- ۴- تفسير القرآن و الاعراب
- ۵- الكافي في العروض والقوافي
- ۶- ثلاثة شروح على الحماسة
- ۷- شرح شعر المتنبي
- ۸- شرح شعر ابي تمام
- ۹- شرح الدريدية
- ۱۰- شرح سقط الزند
- ۱۱- شرح المفضليات
- ۱۲- كتاب مقاتل الفرسان
- ۱۳- شرح السبع الطوال
- ۱۴- شرح مقصورة ابن دريد

(1) Buğya, II, 338, Fazla bilgi için bk. al-Udabā', XX, 25-28, Şazarāt, I, 5, 6, an-Nucūm, V, 197, Hādīyya, II, 519, Kaḥḥāla, XIII, 244-215, al-'Alām, IX, 197, Tuḥfa, I, 89a-92b.

(2) Eserleri için bk. GAL, 279, 280, Suppl. I, 492, Kaṣf, 108, 123, 446, 692, 770, 812, 992, 1327, 1330, 1377, 1563, 1740, 1741, 1808, 1991 ve not 1'deki kaynaklar.

İ K İ N C İ B Ö L Ü M

NAHİVLE İLGİLİ ESERİ BULUNMAYIP DİĞER SAHALARDA ESERİ OLAN

N A H İ V C İ L E R

103- İbn Mu'tin(628/1231)

Tam adı: Yahya b. Mu'tin b. 'Abdunnūr Abū al-Husayn Zaynuddīn az-Zavāvi.

al-Cazūlī'den ilim tahsil eden bu şöhretli alim İbn 'Asākir'den de hadis dinlemiştir.

Hicrî 564 yılında doğup 628 yılının Zilkâ'da ayının sonlarına doğru vefat etmiştir.

Arapçada imam sayılan bu şöhretli alim, bir çok şeyler ezberlemiş bunlar arasında al-Cavahirî'nin Şihah' adlı eseri de bulunmaktadır. (1)

Eserleri (2):

۱- العقود و القوانين في النحو

۲- الدرّة الألفية في علم العربية (الفية ابن معط) (م)

۳- كتاب خواش على اصول ابن السراج في النحو

۴- كتاب شرح الجمل في النحو

۵- كتاب أبيات السيبويه

۶- كتاب ديوان خطب

۷- قصيدة في القراءات السبع

۸- نظم كتاب الصحاح

۹- نظم كتاب الحمهرة

۱۰- منظومت في العروض

۱۱- كتاب المثلث

۱۲- الفصول الخمسون

۱۳- ديوان شعر

۱۴- أرجوزة في القراءات السبع

۱۵- ديوان خطب

۱۶- الهدية في صناعة الشعر

(1) Buğya, II, 344, Fazla bilgi için bk. al-Udabā', XX, 35-36, Sazarāt, V, 129, Kurāṣī, II, 214, Hadyya, II, 523, Kaḥḥāla, XIII, 209-210, al-ʿAlā, IX, 192, Sarkis I, 245-246, Tuhfa, II, 268a-268b.

(2) Eserleri için bk. GAL, I, 302-303, Suppl. I, 530, 531, Kaḥf, 155, 1269 ve not 1'deki kaynaklar.

104- Ibn Ya'îş (643/1245)

Tam adı: Ya'îş b. 'Alî b. Ya'îş b. Muhammed b. Amî as-Sarâyâ Muhammed b. 'Alî b. al-Mufaẓẓal b. 'Abdulkarîm b. Muhammed b. Yahya an-Nahvî al-Halabî Muvaffakuddîn Abû al-Bakâ' olup Ibn Ya'îş diye şöhret bulmuştur. Ibn aş-Şâni' diye de tanınır.

Fityân al-Hillî ve Abû al-Abbâs al-Bayzurî'den naıv okuyan bu şöhretli alim, ar-Raẓî at-Takrîtî ve Abû al-Fazla at-Tusî'den de hadis dıleyen bu zat, Abû al-Barakât al-Anbarî'yi görmek için Bağdat'a hareket etmiş ancak kavuşamadan Musul'da ölüm haberini almıştır.

Kendisinden de bir çok alim hadis rivayet etmiş bunlar arasında en son rivayet edenlerden de Abû Bakr ad-Daştî olmuştur.

Hicrî 553 yılının üç ramazanında Halepte doğan bu nahiv-cimiz 643 yılının yirmibeş Cumada'l-ula'nın seher vaktinde yine Halepte vefat etmiştir. Arapçaya vakıf, imamların büyüklerinden idi⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١- شرح الفصل (م)

٢- شرح تصريف ابن جنى

٣- كتاب فى القراءات

(1) Buğya, II, 351-352, Fazla bilgi için bk. Şazarât, V, 228, Hadiyya, I 548, Kanhâla, XIII, 256, al-A'lâm, IX, 272, Sarkis I, 288.

(2) Eserleri için bk. GAL, I, 297, 298, Suppl, I, 521, Kaşf, 412, 1775 ve not 1 deki kaynaklar.

105- As-Sakkākī (626/1229)

Tam adı: Yūsuf b. Abī Abū Bakr b. Muhammed b. 'Alī 'Abū Ya'kūb as-Sakkākī Sīrācuddīn al-Ḥarizmī'dir.

Naḥiv, sarf, ma'ān, beyan istidlāl, arūz ve şiirin eşsiz imamı olan bu büyük alim hicrî 555 yılında doğup 626 yılında Harizm'de ölmüştür.

Teracim kitaplarında muhtelif alimler tarafından çoca övülen bu allame, yetiştiği yedinci asrın en büyük simalarından birisi olarak tanınabilir⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١- مفتاح العلوم (م)

٢- مصحف الزهرة

٣- رسالة في علم المناظرة

(1) Buğya, II, 364, Fazla bilgi için bk. Şazārāt, V, 122, Kurāşī, 225-226, al-Favāid al-Bahiyyā, 231, Kaḥḥalā, XIII, 282, al- A'lam, IX, 294, Sar. kis, I, 1033-1034.

(2) Eserleri için bk. GAL, I, 274-296, Suppl, I, 515-519, Kaşf, 1762 ve not 1 deki kaynaklar.

106- Abū al-Haccāc (625/1228)

Tam adı: Yūsuf b. Ma'zūz al-Kaysī Abū al-Haccāc'dır.

Arapça'yı Abū Ishāk b. Malkūn ve Abī Zayd as-Suhaylī'de okudu ve her iki alimden de rivayette bulundu. kendisinden ise Abū al-Vallīd Yūnus ibn Muhammed al-Vakkaşī ve sāir zevat okumuştur.

Hicrî 625 dolaylarında Mursiyya'da vefat etmiştir.

Suyutî'nin nakline göre 'ibn az-Zubayr onun hakkında: Büyük bir nahivci idi, der⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١- شرح الايضاح

٢- الرد على الزمخشري (التنبيه على الغلط الزمخشري في المفصل وما خالف فيه

سيبويه

(1) Buğya, II, 362, Kaḥḥāla, XIII, 336, al-A'lām, IX, 334.

(2) Eserleri için bk. Kaşî, 212, 1776 ve not 1 deki kaynaklar.

107- Ibn Yas'ûn (540?/1145)

Tam adı: Yûsuf b. Yabkâ b. Yûsuf b. Yas'ûn at-Tucîbî al-Bâcîlî olup aş-Şanşî diye de tanınır.

Mâlik b. 'Abdullah al-'Utbî, Yahya b. 'Abdillah al-Farâzî ve Abû 'Alî al-Ğassânî gibi zevattan rivayette bulunmuş kendisinden ise Abû Bakr b. Hasân ve Abû al-'Abbâs al-Andaruşî gibi zevat rivayette bulunmuşlardır.

Hicrî 540 dolaylarında ölmüştür.

Suyutî'nin 'İbn az-Zubayr'dan naklettiğine göre: Edib, nahivci, lugatçı, fâkih, husn-i hatta sahip büyük alimlerden fazıl bir kişi imiş⁽¹⁾.

Eserleri⁽²⁾:

١- المصباح في شرح ما اعتم من شواهد الايضاح

(1) Buğya, II, 363, Kaḥḥāla, XIII, 342, al-A'lām, IX, 338..

(2) Eserleri için bk. Kaşf, 213 ve not 1 deki kaynaklar.

Nahivle İlgili Eseri Olmayıp Diğer Sahalarda Eseri Olan Nahivciler

-A-

- 1- 'Abdülhak b. Cālib b. 'Abdurrahīm - 'Abdurrahman- İbn Cālib b. Tammām b. 'Abdurrahmān b. 'Abdullah b. Tammām b. Atıyya al- Ğirnatī 2/73
- 2- 'Abdülkâhîr b. 'Abdullah b. al-Husayn al-Melabî an-Nahvî as-Şa'ir Abū al-Farac al- Ma'ruf bi al-Va'vâ 2/106
- 3- 'Abdullah b. al-Hasan b. Ahmed b. Yahya b. 'Abdullah al-Anşārî al-Kurtubî al-Malîkî Abū Muhammed 2/37
- 4- 'Abdullah b. Muhammed b. 'Abdullah al-Kazî al-İmām Mu'înuddîn Abū Muhammed an-Nakzavî al-Makrî' an-Nahvî
- 5- 'Abdullah b. Sulaymân b. Dâvud b. 'Abdurrahman b. Sulaymân İbn 'Umar b. Havtullah al-Herîsî 2/44
- 6- 'Abdulmavla b. Ahmed b. Muhammed al-Aşbahî az-Zafarî Abū Muhammed 2/117
- 7- 'Abdulmu'mîn b. Sâlih b. Ahmed b. Muhammed Abū Muhammed al-Kuraşî at-Taymî al-Makkî al-İskandarî an-Nahvî al-Mufennîn 2/115
- 8- 'Abdussâlam b. 'Abdurrahman b. 'Abdussâlam b. 'Abdurrahman İbn Abî as-Ricâl.. al-Ma'ruf bi İbn Barracân 2/95
- 9- Ahmed b. 'Alî b. Hibatullah b. al-Hasan b. 'Alî az-Zavâl 1/348
- 10- Ahmed b. 'Alî b. Ahmed b. Halaf al-Anşārî al-Ğirnatî Abū Ca'far al-Ma'ruf bi İbn Bâğaş an-Nahvî İbn an-Nahvî 1/338
- 11- Ahmed b. 'Alî b. İbrâhîm b. Muhammed b. al-Huseyn b. Muhammed ...al-Ma'ruf bi ar-Raşîd al-Asvânî 1/337
- 12- Ahmed b. 'Alî b. Muhammed b. al-Bayhâkî al-Ma'ruf b. Buca'ğarik 1/346
- 13- Ahmed b. Dâvud b. Yûsuf Abū Ca'far al-Cuzamî an-Nahvî 1/306
- 14- Ahmed b. İdrîs b. 'Abdurrahman b. 'Abdullah as-Şahîncî al-Karâfî.
- 15- Ahmed b. Muhammed b. 'Alî al-Anşārî al-Cayânî Abū Ca'far al-Malîlutî 1/374
- 16- Ahmed b. Muhammed b. al-Hasan b. 'Atik b. Carc 1/366
- 17- Ahmed b. Muhammed al-Kâsım b. Ahmed b. Hiziv al-Ahîsikâtî abū Raşâd, Zu'l-Pezâil 1/374
- 18- Ahmed b. Muhammed b. Mansûr b. Abî al-Kâsım b. Muhtar b. Abî Bakr al-Cuzâmî al-İskandarânî 1/384.
- 19- Ahmed b. 'Usman as-Sincârî Şarafuddîn 1/336
- 20- 'Alî b. 'Abdullah b. Halaf b. Muhammed b. 'Abdurrahman b. 'Abdülmalik al-İmām Abū al-Hasan İbn an-Ni'matullah al-Anşārî 2/171
- 21- 'Alî b. 'Abdurrahman b. Mahdî b. 'Imrân Abū al-Hasan İbn al-Ahzar al-İşbîlî 2/1
- 22- 'Alî b. Adlân b. Hammâd b. 'Alî al-İmām 'Afîfuddîn Abū al-Hasan al-Mişîlî an-Nahvî 2/179

- 23- ʿAlī b. Aḥmed b. Muḥammed al-Gazzāl an-Nīsābūrī Abū al-Ḥasan an-Naḥvī al-Muk-
rī 2/146
- 24- ʿAlī b. ʿArrūḳ as-Sinnārī Abū al-Ḥasan al-Marizmī 2/179
- 25- ʿAlī b. Ismaʿīl b. Ibrāhīm b. Qubāra al-Ḳaḏī ʿSharafuddīn Abū al-Ḥasan as-Sa-
ḥavī an-Naḥvī al-Mālīkī 2/149
- 26- ʿAlī b. Mūsā b. Muḥmed b. ʿAbdulmaḥīk b. Saʿīd Abū al-Ḥasan al-Andalusī al-
Adīb an-Naḥvī 2/209

-C-

- 27- Caʿfar b. Aḥmed b. al-Ḥusayn b. Aḥmed al-Maʿrūf bi as-Sirāc Abū Muḥammed al-
Baḡdādī al-Ḳarī al-Luḡavī 1/485

-F-

- 28- Fuḏayl b. Muḥammed b. ʿAbdulʿazīz b. Simāk al-Maʿarīfī al-Mukrī an-Naḥvī al-
Iṣbīlī 2/247

-H-

- 29- al-Ḥasan b. Abī al-Faṭḥ b. Abī an-Naʿm b. Vazīr Abū Muḥammed al-Vāsītī an-
Naḥvī 1/516
- 30- al-Ḥasan b. Aḥmed b. al-Ḥasan b. Muḥammed b. Sahl b. Salama al-ʿAṭṭār Abū al-
ʿAlā al-Hamezānī 1/494
- 31- al-Ḥasan b. ʿAlī b. Muḥammed b. Ibrāhīm b. Aḥmed al-Ḳaṭṭān Abū ʿAlī al-Mar-
vazī 1/513
- 32- al-Ḥasan b. ʿAlī b. Al -Muʿammar b. ʿAbdulmalīk b. Nāḥuc 1/514
- 33- al-Ḥusayn b. Muḥammed b. ʿAbdulvaḥḥāb b. Aḥmed al-Ḥārīsī al-Bakrī ad-Dabbas
al-Maʿrūf bi al-Bārī an-Naḥvī 1/539

-I-

- 34- Ibrāhīm b. ʿAlī b. Muḥammed b. Maṇṣūr al-Aṣbahī as-Ṣafīʿī 1/420
- 35- Ibrāhīm b. Ḳāsim Abū Iṣḥāk al-Batalyavsi an-Naḥvī 1/422
- 36- Ibrāhīm b. Muḥammed b. Munzīr b. Saʿīd b. Malkūn al-Ḥazramī al-Iṣbīlī Abū
Iṣḥāk 1/431
- 37- Ismaʿīl b. Gumʿa b. ʿAbdurrazzāk 1/445
- 38- Ismaʿīl b. al-Ḥusayn b. Muḥammed b. al-Ḥusayn Ibn Aḥmed b. Muḥammed b. ʿAzīz...
al-Imām ʿAzizuddīn Abū Ṭalīb 1/446

- 39- al-Kāsim b. ʿAlī b. Muḥammed b. ʿUsman al-Basrī al-Imām Abū Muḥammed al-Harrī 2/257
40- al-Kāsim b. Firra b. Abī al-Kāsim Ḥalaf b. Ahmed ar-Raʿīnī as-Ṣitābī al-Mukrī an-Nahvī az-Zarīr 2/260

41

- 41- Masʿūd b. ʿAlī b. Ahmed b. al-ʿAbbās as-Savāhī al-Bayhākī Abū al-Mahāsīn 2/28
42- Muḥammed b. ʿAbdulkavī b. Badrān Ṣamsuddīn Abū ʿAbdillāh al-Makdīsī al-Marḍavī al-ḥanbalī an-Nahvī, 1/161
43- Muḥammed b. Ahmed b. Muḥammed b. Muḥammed b. ʿAbdullāh b. Muḥammed as-Ṣarīf Abū ʿAbdillāh al-Ḥaṣūnī as-Sabtī an-Nahvī 1/39
44- Muḥammed d. Ahmed b. Muḥammed b. Sulaymān b. Baṭṭāl ar-Rukabī al-Yamanī 1/43
45- Muḥammed b. Ahmed b. Muḥammed b. Zakariyyā al-Maʿarīfī al-Andalusī al-ʿAṣī an-Nahvī al-Mukrī al-Farāzī al-Adīb Abū ʿAbdillāh 1/43
46- Muḥammad b. ʿAlī b. Ṣuʿayb b. Baraka Pathuddīn Abū Ṣuḥāʿ Ibn ad-Dihān al-Adīb al-Ḥacīb 1/180
47- Muḥammed b. Barakāt b. Hilāl b. ʿAbdulvāhid as-Saʿīdī an-Nahvī Abū ʿAbdillāh / 1/59
48- Muḥammed b. al-Ḥosān as-Simʿī 1/91
49- Muḥammed b. al-Ḥusayn b. ʿAlī al-Cafnī al-Baḥḍādī al-Maʿrūf bi Ibn ad-Debbāḡ 1/92
50- Muḥammed b. Ibrāhīm b. al-Ḥusayn b. Muḥammed b. Dada al-Cirbazkānī Abū Caʿfā 1/10
51- Muḥammed b. ʿĪsā b. ʿAbdillāh as-Saksī al-Muṣrī an-Nahvī 1/205.
52- Muḥammed b. Mahmūd b. Muḥammed b. ʿAbdulkāfī al-ʿAllāma Ṣamsuddīn al-ʿIṣfahānī
53- Muḥammed b. al-Muʿalla b. ʿAbdillāh al-Asadī 1/247
54- Muḥammed b. Muḥammed b. ʿAbbās b. Abī Bakr b. Caʿvān b. ʿAbdillāh Ibn Cundī Ṣamsuddīn Abū ʿAbdillāh al-Anṣarī 1/224
55- Muḥammed b. Muḥammed b. ʿAbdilcaḥlīl b. ʿAbdulmalik .. al-Maʿrūf bi ar-Raṣīd al-Vaṭvaṭ 1/226
56- Muḥammed b. Muḥammed b. Mevāhib b. Muḥammed al-Maʿrūf bi Ibn al-Ḥorasānī 1/21
57- Muḥammed b. Muḥammed b. Yahyā b. Baḥr as-Ṣayḥ Tacuddīn as-Sanadbīsī as-Ṣafīʿī al-Aʿlavī 1/237
58- Muḥammed b. Tahir b. ʿAlī b. ʿĪsā Abū ʿAbdillāh al-Anṣarī ad-Danī al-Andalusī 1/120
59- Muḥammed b. Yūsuf b. Muḥammed b. Kaʿid al-Ḥaṭīb al-Baḥranī 1/286

-112-

-N-

- 60- Naṣr b. ʿAbdurrahman b. Ismaʿīl b. ʿAlī al-Fizārī al-Iskandarī an-Nahvī Abū
al-Faṭḥ 2/314
- 61- Naṣr b. Muḥammed b. Muḥammed b. ʿAbdulkarīm b. ʿAbdulkāhid al-Vazīr al-Faḥīl
Ziyyaḍdīn Abū al-Faṭḥ aṣ-Ṣaybānī 2/315
- 62- Naṣr b. Muḥammed b. al-Muzaḥḥar b. ʿAbdullah b. Muḥammed b. Abī al-Fuḥayr
al-Adīb an-Nahvī 2/315
- 63- Naṣr b. Saʿīd b. Naṣr al-Yamanī al-Humayrī Abū Saʿīd al-Muṭṭazilī an-
Nahvī 2/312

-U-

- 64- ʿUmar b. ʿUsman b. al-Husayn b. ʿUṣayb al-Cinzi Abū Ḥafṣ 2/221

-R-

- 65- Rabiʿ b. Muḥammed al-Kufī ʿAfīfuddīn 1/566

-Z-

- 66- Zayd b. al-Ḥasan b. Zayd b. al-Ḥasan b. Zayd b. al-Ḥasan ibn Saʿīd b. Isma
b. Ḥamīr b. al-Ḥārīs zī Ruʿayn al-Aṣḡar al-Imām Tācuddīn Abū
al-Yumn al-Kindī an-Nahvī al-Luḡavī al-Mukri' al-Muhaddis al-
Ḥafīz 1/570

UÇUNCU BÖLÜM

ESERİ BULUNMAYAN NAHİVCİLER

- 1- 'Abdul'azîz b. 'Alî b. 'Abdul'azîz b. Zaydân as-Sumânî al-Kurtubî an-Nahvî 2/101
- 2- 'Abdul'azîz b. Muhammed b. 'Abdulmuhsin b. Muhammed b. Mansûr İbn Halaf al-Anşarî al-Avsi ad-Dimaşkî, Şarafuddin Abû Muhammed an-Nahvî al-Katib 2/102
- 3- 'Abdul'azîz b. Muhammed al-Yahsubî al-Labli Abû al-Aşbağ 2/102
- 4- 'Abdul'azîz b. Şahnûn b. 'Alî Burhân ad-Dîn Abû Muhammed al-Cumari an-Nahvî 2/10
- 5- 'Abdulcabbâr b. Mûsâ b. Ubaydullah al-Cuzamî al-Marsi aş-şamamtatî Abû Muhammed 2/72
- 6- 'Abdulganî b. Hassân b. 'Atiyya Zahir ad-Dîn al-Katami an-Nahvî 2/103
- 7- 'Abdulhâlik b. Sâlih b. 'Alî b. Rayden b. Ahmed ... al-Kuraşî al-Amavî aş-Şafi'î an-Nahvî 2/75
- 8- 'Abdulkâhir b. Farac-Mufarriç b. Huzayl al-Fizârî al-Garnatî Abû Muhammed 2/108
- 9- 'Abdullah b. Abî Ahmed b. Harb al-Amavî al-Yahsubî Abû Muhammed 2/31
- 10- 'Abdullah b. Abî Amir Yahya b. 'Abdurrahman b. Ahmed İbn 'Abdurrahman b. Rabî' al-Aş'arî al-Kurtubî Abû al-Kâsım 2/66
- 11- 'Abdullah b. Abî al-Paṭṭ b. Ahmed b. 'Alî b. Umama b. as-Sanad Abû al-Mafâhir al-Vasiṭî al-Mukrî an-Nahvî 2/53
- 12- 'Abdullah b. Abî Sa'îd al-Andulusî an-Nahvî Abû Muhammed 2/43
- 13- 'Abdullah b. Ahmed al-Anşarî al-Karmunî, İbn al-Ahraq an-Nahvî Abû Ca'far 2/33
- 14- 'Abdullah b. 'Alî b. Sayîn b. 'Abdulcalîl al-Fargânî al-Hanefî an-Nahvî al-Hatîb 2/50
- 15- 'Abdullah b. Bununân al-Mağribî an-Nahvî 2/35
- 16- 'Abdullah b. al-Cibir İbn 'Usman b. 'İsâ b. Al-Cibir al-Yahsubî Abû Muhammed al-Lavgî 2/35
- 17- 'Abdullah b. Faîd b. 'Abdurrahman al-Akkî al-luğavî Abû Muhammed 2/52
- 18- 'Abdullah b. al-Ḥasan b. 'Abdullah b. Yazîd as-Sa'îd al-Yahsubî Abû Muhammed 2/36
- 19- 'Abdullah b. İbrâhîm b. Sa'îd al-Kurtubî Abû Muhammed 2/29
- 20- 'Abdullah b. 'İsâ b. 'Abdullah b. Ahmed b. Sa'îd aş-Şibli al-Andulusî al-Anşarî al-Hazracî Abû Muhammed 2/51.
- 21- 'Abdullah b. Muhammed b. 'Abdulgaḥḥâr Balîğ ad-Dîn Abû Muhammed al-Kustantînî an-Nahvî al-'Arûzî 2/58
- 22- 'Abdullah b. Muhammed b. Muhammed b. Hibatullah Abû Muhammed aş-Şahrîstânî an-Nahvî 2/59
- 23- 'Abdullah b. Muhammed b. Tahîr Abû Bakr b. at-Turaysîsî al-Kâzî an-Nahvî 2/56
- 24- 'Abdullah b. Muhammed b. Zabrâc Abû al-Ma'âlî al-Âttâbî an-Nahvî 2(55).

- 25- 'Abdullah b. Naşr b. Sa'd Raşid ad-Din al-Kavsi al-Lugavi an-Nahvi al-Ma'ruf bi al-Hazi 2/65
- 26- 'Abdullah b. Talha b. Muhammed b. 'Abdullah al-Yaburi 2/46
- 27- 'Abdullah b. Yahya b. 'Abdullah b. Pattuh Abu Muhammed al-Hazrami ad-Dani an-Nalvi 2/65
- 28- 'Abdullah b. Yazid b. 'Abdullah b. Yazid as-Sa'di al-Garnati al-Kalbi Abu Muhammed 2/68
- 29- 'Abdullah b. Yusuf b. Zaydan Abu Muhammed al-Magribi an-Nahvi al-Uşuli al-Muaddil 2/68.
- 30- 'Abdullatif b. Yusuf b. Muhammed b. 'Ali b. Abi Sa'd Abu Muhammed b. as-Şayh Abi al-İz al-Muşili 2/106
- 31- 'Abdulmalik b. Abi Bakr at-Tucibi al-Luraki Abu Marvan 2/109
- 32- 'Abdulmalik b. Abi Yadas as-Şanhaci al-Cayyani Abu Marvan 2/108
- 33- 'Abdulmalik b. 'Ali b. Tahir b. Muhammed b. Muntasir al-Mariy al-Garnati, Abu Marvan, 2/111
- 34- 'Abdulmalik b. Macbar b. Muhammed al-Bakri al-Maliki az-Zarir Abu Marvan 2/114
- 35- 'Abdulmalik b. Maslama b. 'Abdulmalik al-Vaşki al-Balansi Abu Marvan 2/115
- 36- 'Abdulmalik b. Naşr b. 'Abdulmalik b. Atik b. Makki Şaraf ad-Din Abu Tahir al-İskandari 2/115
- 37- 'Abdulmevla b. Muhammed b. 'Abdullah b. 'Abdurrahman b. Sa'ada al-Mazhici al-Garnati Abu Muhammed 2/117
- 38- 'Abdulmu'min b. 'Abdullah b. Ahmed b. 'Abduşşemad al-Gassani al-Garnati Abu Muhammed 2/118
- 39- 'Abdurrahim b. 'Abdurrahim al-Hazraci Abu al-Kasim İbn al-Faras 2/93.
- 40- 'Abdurrahim b. Abi Bakr Macduddin al-Cazari al-Fakih an-Nahvi as-Sufi 2/91
- 41- 'Abdurrahman b. 'Abduşşalam b. Ahmed al-Gassani al-Garnati Abu al-Kasim 2/82
- 42- 'Abdurrahman b. Ahmed b. al-Munzir 2/77
- 43- 'Abdurrahman b. 'Ali b. Yahya b. al-Kasim al-Caziri al-Hazravi Abu al-Kasim al-Kazi an-Nahvi 2/84
- 44- 'Abdurrahman b. Dahman b. 'Abdurrahman b. al-Kasim İbn Dahman al-Ansari al-Maliki Abu Bakr 2/79
- 45- 'Abdurrahman b. Muhammed b. 'Abdullah b. Yusuf b. Abu İsa al-kazi al-İmam al-Hafiz Abu al-Kasim b. Hubays al-Ansari al-Abdulusi 2/85
- 46- 'Abdurrahman b. Muhammed b. 'Abdurrahman al-Ustaz Abu al-Kasim İbn Rahman al-Maşmudi an-Nahvi 2/86
- 47- 'Abdurrahman b. Muhammed b. 'Abdurrahman b. İsa Abu al-Kasim al-Amavi al-İqbili an-Nahvi 2/86

- 48- 'Abdurrahman b. Usayd al-Hamdānī al-Ġarnatī Abū Zayd 2/79
- 49- 'Abdurrahman b. Yaḥyaftan Ibn Aḥmed Abū Zayd al-Fazazī al-Kurtubī 2/91
- 50- 'Abduṣṣamad b. Sultān b. Aḥmed b. al-Farac Abū Muḥammed Karākīs Muṭamaduddīn al-Nahvī at-Ṭabīb 2/96
- 51- 'Abduṣṣamad b. Yūsuf b. 'Īsā an-Nahvī az-Zarīr 2/97
- 52- 'Abdulvahhāb b. Ḥusayn b. 'Abdulvahhāb Vacihuddīn al-Bahansi aṣ-Ṣafi'ī 2/123
- 53- Abū Bakr b. Ādam b. 'Alī al-Ḥuttalī 1/466
- 54- Abū Bakr b. 'Umar b. 'Alī b. Ṣalīm al-Imām Raḥīyyuddīn al-Kastantīnī an-Nahvī 1/470
- 55- Abū Bakr b. Sulaymān b. Samḥūn al-Anṣarī al-Kurtubī an-Nahvī 1/468
- 56- Abū Bakr b. Yūsuf al-Makkī al-Ḥanafī Abū al-ʿAtīk 1/474
- 57- Abū al-Farac b. Fāḥir al-Fāsī 2/244
- 58- Abū as-Suʿūd b. Cubrān al-Yamanī 1/581
- 59- Ādam b. Aḥmed b. Asad al-Ḥaravī an-Nahvī, al-Luḡavī Abū Saʿd 1/404
- 60- Aḥmed b. 'Abbās Abū al-'Abbās al-Masāmīrī ar-Rabī aṣ-Ṣafi'ī 1/313
- 61- Aḥmed b. 'Abdullah b. 'Amir b. 'Abdūl-'azīm al-Ma'afīrī ad-Dānī Abū al-'Abbās ve Abū Ca'far 1/317
- 62- Aḥmed b. 'Abdullah b. 'Azaz b. Kamīl Zaynuddīn Abū al-'Abbās al-Miṣrī 1/318
- 63- Aḥmed b. 'Abdullah b. Muḥammed b. Abī Ṣalīm al-Kurtubī aṣ-Ṣafi'ī 1/319
- 64- Aḥmed b. 'Abdullah b. Ḥasan b. Aḥmed b. Yaḥya b. 'Abdullah al-Anṣarī al-Mālikī 1/313
- 65- Aḥmed b. 'Abdullah b. al-Ḥusayn Camal ad-Dīn 2/314
- 66- Aḥmed b. 'Abdullah b. Muḥammed b. al-Ḥusayn b. 'Umayra al-Maḥzumī al-Balansi aṣ-Ṣukrī Abū al-Mṭarrīf 1/319
- 67- Aḥmed b. 'Abdullah b. Nabil al-Mursī Abū al-'Abbās 1/320
- 68- Aḥmed b. 'Abdullah b. az-Zubayr al-Ḥaburī al-Basrī Abū al-'Abbās Ṣamsaddīn 1/315
- 69- Aḥmed b. 'Abdulmālik b. Saʿīd b. Cuzay al-kalbī al-Ġarnatī 1/330
- 70- Aḥmed b. 'Abdurrahman b. Vahhāb Ibn Afzal az-Zamān 1/324
- 71- Aḥmed b. 'Abdussayyid b. 'Alī b. al-Aṣkar Abū al-Fazl an-Nahvī al-Baḡdādī 1/324
- 72- Aḥmed b. 'Alī b. Aḥmed b. Yaḥya b. Ḥalaf b. Afḥah b. Raḡkūn al-Bēcī Abū al-'Abbās 1/339
- 73- Aḥmed b. 'Alī b. Ḥalaf al-Mursī Abū Ca'far ve Abū Al-'Abbās Ibn Taraṣmīl 1/341
- 74- Aḥmed b. 'Alī b. Mas'ūd b. 'Abdullih Ibn as-Sakā', 1/347
- 75- Aḥmed b. 'Alī b. Muḥammed b. 'Alī al-Anṣarī al-Mālikī Abū Ca'far al-Ma'rūf bi al-Fahhām 1/346
- 76- Aḥmed b. 'Alī b. Yaḥya al-Anṣarī 1/349
- 77- Aḥmed b. Ḥasan Sayyid al-Caravī al-Mālikī Abū al-'Abbās 1/302

- 78- Ahmed b. Ibrahim b. Abdullah b. Halaf b. Mas'ud al-Muharibi al-Garnati Abu Ca'far 1/294
- 79- Ahmed b. Muhammed b. Abdullah b. Ahmed al-Ansari al-Marvi al-Balansi 1/367
- 80- Ahmed b. Muhammed b. Abdurrahman b. Hatib b. Zahir al-Baci al-Andulusi Abu al-Abbās 1/371
- 81- Ahmed b. Muhammed b. Ahmed b. Abi Harun at-tamimi al-Isbili Abu al-Kasim 1/359
- 82- Ahmed b. Muhammed b. Ahmed al-Ansari al-Marvi Abu al-Abbās ibn Zukayka 1/359
- 83- Ahmed b. Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Abdullah b. Kemaluddin as-Sarisi al-Vaili al-Dakri 1/358
- 84- Ahmed b. Muhammed b. Bassar as-Sabai al-Marvi Abu Ca'far 1/363
- 85- Ahmed b. Muhammed b. Halaf al-Dakri al-batalayvsi Abu al-Abbās b. al-Fariz 1/36
- 86- Ahmed b. Muhammed b. Kavsar al-Muharibi al-Garnati Abu Ca'far 1/375.
- 87- Ahmed b. Muhammed b. Sa'id b. Abdullah al-Ansari Abu al-Abbās al-Harabi 1/382
- 88- Ahmed b. Usman b. Aclan al-Kaysi al-Isbili Abu al-Abbās 1/335
- 89- Ahmed b. Sa'id b. Mazarris al-Ibiri Abu Ca'far 1/310
- 90- Ahmed b. Talha b. Muhammed b. Abdulmalik al-Amavi al-Isbili al-Yaburi Abu al-Abbās 1/313
- 91- Ali b. Abdullah b. Ibrahim Abu al-Hasan al-Kufi 2/170
- 92- Ali b. Abdullah b. Musa b. Tahir al-Gifari as-Sarkasti Abu al-Hasan al-Burci 2/175
- 93- Ali b. Abdurrahim b. al-Hasan b. Abdulmalik as-Sulami ar-Rakki 2/175
- 94- Ali b. Abdusamed b. Muhammed b. Mufarric Abu al-Hasan ibn ar-Rahmah an-Nahvi 2/175
- 95- Ali b. Abi al-Kasim b. Ali b. Abi al-Kasim b. Yasin Abu al-Hasan an-Nahvi as-Saybani al-Libili 2/184
- 96- Ali b. Abi al-Mu'ammal b. Abi al-Kasim Abu al-Hasan al-Vasiti 2/206
- 97- Ali b. Ali Abu al-Hasan al-Barki as-Sa'ir an-Nahvi 2/180
- 98- Ali b. Asakir b. al-Muraccab b. al-Avvam Abu al-Hasan an-Nahvi al-Ma'ruf bi al-Batani az-Zarir 2/179
- 99- Ali b. Cabir b. Ali al-Imam Abu al-Hasan ad-Dubbac 2/153
- 100- Ali b. al-Hasan b. Ali Abu al-Hasan ar-Rumayli as-Safi'i an-Nahvi 2/156
- 101- Ali b. al-Hasan b. al-Hasan b. Ahmed Abu al-Kasim ibn Abi al-Fazail al-Kullabi ad-Dimsaki 2/155
- 102- Ali b. al-Kasim b. Yuvannis Abu al-Hasan ibn ad-Dakkak 2/184
- 103- Ali b. al-Mubarak b. Ali b. al-Mubarak b. Abdulbeki Abu al-Hasan al-Bagdadi al-Ma'ruf bi ibn az-Zahida an-Nahvi 2/185

- 104- ʿAlī b. Muḥammad b. ʿAlī b. Muḥammad b. Saʿīd b. Masʿada al-ʿĀmirī al-
ʿĀmirī al-Ġarnatī Abū al-Ḥasan 2/196
- 105- ʿAlī b. Muḥammad b. Durri al-Anṣārī an-Nahvī 2/187
- 106- ʿAlī b. Muḥammad b. Muḥammad b. ʿAlī b. as-Sukun al-Ḥillī Abū al-Ḥasan
2/199
- 107- ʿAlī b. Muslim al-Laḥmī Abū al-Ḥasan 2/206
- 108- ʿAlī b. Yūsuf b. Muḥammad b. Aḥmed al-Anṣārī 2/213
- 109- ʿAlva b. Humayd b. ʿAlī b. Muʿalla b. al-Ḥusayn Abū al-Faṭḥ raʿziyyuddīn al-
Kavsi al-Fakīh an-Nahvī
- 110- Asaʿd b. Naṣar b. al-Asʿad Abū Mansūr an-Nahvī al- ʿAbratī 1/441
- 111- Azḥa b. ʿAbdurrahman b. ʿAlī b. ʿUmar b. Azḥa al-Ḥamedānī al-Ġarnatī Abū al-
Ḥasan 1/459

C

- 112- Cabīr b. Muḥammad b. Nām b. Sulaymān al-Ḥazramī al-Ġsbīlī Abū al-Valīd
1/484
- 113- Caʿfar b. Aḥmed b. Caʿfar b. Abī al-Ḥasan b. ʿAbdulcalil Abū al-Faʿzl al-
Laḥmī al-Iskandarānī an-Nahvī 1/485
- 114- Caʿfar b. Muḥammad b. ʿAbdulḥalīk b. ʿAbdussalīm Abū al-Faʿzl b. Abī ʿAbdullah
an-Nahvī 1/487
- 115- Caʿfar b. Muḥammad b. Ismāʿīl b. Aḥmed b. Naṣar al-ʿAlavī at-Tihāmī al-
Makki an-Nahvī Abū Muḥammad 1/486
- 116- Caʿfar b. Muḥammad b. Makki Abū Muḥammad ʿAbdullah al-Kuṭubī al-Luḡavī
an-Nahvī 1/487

D

- 117- Davūd b. Aḥmed b. Davūd al-Ġafikī al-Ḥazravī Abū Sulaymān 1/562
- 118- Davūd b. Yazīd Abū Sulaymān al-Ġarnatī as-Saʿdī 1/563
- 119- Fāris b. Yahya al-Maʿruf bi Ibn ʿUcayla 2/242
- 120- al-Faʿzl b. ʿAbdussalam al-Ġaydūnī al-Ġayānī 2/246
- 121- Fityān Abū as-Saḥāʾ al-Ḥalabī al-Ḥaik 2/243

G

- 122- Giyās b. Fāris b. Makki Abū al-ʿUd al-Laḥmī 2/241

H

- 123- Ḥacir b. Ḥusayn b. Ḥalaf al-Maʿarifi 1/491
- 124- Ḥalaf b. Yūsuf b. Partun Abū al-Kāsim b. al-Abraṣ al-an-Dulusī aṣ-Ṣantarīnī
an-Nahvī 1/557

- 125- Halīl b. Ismaʿīl b. ʿAbdulmalik b. Halaf b. Muḥammed Ibn ʿAbdillāh as-sakūnī 1/560
- 126- Ḥamd b. Ḥumayd b. Maḥmūd Abū Muḥammed ad-Danīṣrī ar-Nahvī 1/546
- 127- Ḥamza b. ʿAbdullāh b. Muḥammed b. al-Ḥasan b. ʿAbd-i Rabbih b. al-Kāsim b. Razik Ibn Saʿlaba al-Aṣʿarī al-Ġarnatī Abū al-Ḥasan 1/548
- 128- Ḥanī b. al-Ḥasan b. ʿAbdurrahman b. al-Ḥasan b. Kāsim Ibn Muḡarrāf 2/322
- 129- al-Ḥasan b. ʿAbdurrahīm b. ʿAlī b. Zayd Abū ʿAlī an-Nuṣaybīnī al-Fakīh an-Nahvī al-Adīb Kamāluddīn 1/511
- 130- al-Ḥasan b. ʿAbdurrahman b. al-Ḥasan b. Kāsim b. Muḥammed Ibn Ḥanī al-Laḥmī al-Ġarnatī Abū ʿAlī 1/510
- 131- al-Ḥasan b. ʿAbdurrahman b. Muḥammed b. Aḥmed b. Mūsā Ibn ʿAbdurrahman al-Kinānī al-Mursī Abū ʿAlī 1/510
- 132- al-Ḥasan b. ʿAlī b. ʿAlī b. Baraka b. ʿAbide Abū Muḥammed an-Nahvī al-Mukrī al-Farazī 1/511
- 133- al-Ḥasan b. ʿAlī b. Ḥiṣām b. Muḥammed as-Salūlī al-Ġarnatī Abū ʿAlī 1/515
- 134- al-Ḥasan b. ʿAlī b. Tarīf at-Tahīrtī an-Nahvī 1/513
- 135- al-Ḥasan b. Ibrāhīm b. al-Ḥasan al-Maʿrūf bi Ibn ʿIyāṣ al-Huzaʿī 1/493
- 136- al-Ḥasan b. Ibrāhīm b. Muḥammed b. Mufarrīc b. al-Ḡays Abū ʿAlī al-Cuzamī al-Maliki an-Nahvī 1/494
- 137- al-Ḥasan b. Maʿali b. Maʿūd b. al-Ḥusayn b. al-Bakillā ni al-Hillī Abū ʿAlī 1/526
- 138- al-Ḥasan b. al-Mubarak b. Muḥammed b. Yahya az-Zabidī al-Baġdādī 1/517
- 139- al-Ḥasan b. Muḥammed b. ʿAlī al-Anṣarī al-Maliki al-Murī Abū ʿAlī 1/524
- 140- al-Ḥasan b. Muḥammed b. al-Ḥusayn al-Baṭalyavsi Abū ʿAlī 1/521
- 141- Ḥazʿal Ibn ʿAsakir b. Halīl Taḳıyyuddīn Abū Muḥammed aṣ-Ṣannānī an-Nahvī al-Luġavī al-Makrī 1/550
- 142- al-Ḥizir b. Sarvan b. Aḥmed b. Abī Abdillāh as-Saʿlabī at-Tumāṣī Abū al-ʿAbbās al-Farukī al-Cazarī an-Nahvī 1/551
- 143- Hibatullāh b. Ḥamid b. Aḥmed b. Ayyūb b. ʿAlī b. Ayyūb 2/322
- 144- Ḥiṣām b. Ziyād al-ʿAvfī al-Vādīaṣī 2/328
- 145- al-Ḥasan b. ʿAbdillāh b. Ḥiṣām as-Saʿdī al-Ġarnatī al-Cayyānī al-Ḳalʿī Abū ʿAlī 1/534
- 146- Ḥumays b. ʿAlī b. Aḥmed b. ʿAlī b. al-Ḥasan Abū al-Ḳaram al-Vasītī al-Ḥavzī al-Ḥafız an-Nahvī 1/561
- 147- Ḥusayn b. Muḥammed b. Aḥmed Abū ʿAlī al-Ansī al-Yaḥsū bi al-Maʿrūf bi al-Ġabnatī 1/538
- 148- Ḥusayn b. Muḥammed at-Taʿmarī Abū ʿAlī 1/540

I

- 149- İbrāhīm b. ʿAbdūlmālīk b. ʿAbdurrahman al-Kaysī al-Cayyānī Abū al-Hasan
1/418
- 150- İbrāhīm b. Masʿūd b. Hisān an-Nahvī 1/432
- 151- İbrāhīm b. Muhammed b. Gālīb Abū Ishāk al-Mursī al-Anṣārī 1/430
- 152- İbrāhīm b. Muhammed b. İbrāhīm b. Muhammed b. Hālaf b. Muhammed İbn Sulaymān
Abū Ishāk 1/423
- 153- İbrāhīm b. Muhammed b. İbrāhīm b. ʿUbayd Yasin b. Mahmūd an-Nafzī al-Abzī
al-Ġarnāṭī Abū Ishāk 1/424
- 154- İbrāhīm b. Muhammed b. Sulaymān al-Yahsubī al-Andurūṣī Abū Ishāk 1/427
- 155- İbrāhīm b. Nābit b. ʿĪsā ar-Rabaʿī al-Kīnāʿī Şihabuddīn Abū Ishāk 1/433
- 156- İdrīs b. Muhammed b. Mūsā al-Anṣārī al-Kurṭubī Abū al-ʿUlā 1/436
- 157- ʿImrān b. Mūsā b. Maymān al-Havārī as-Salavī 2/233
- 158- ʿĪsā b. İbrāhīm b. ʿAbd-i Rabbih aş-Şarīṣī 2/234
- 159- ʿĪsā b. İbrāhīm b. ʿUkayl b. Yaʿqub 2/234
- 160- Ishāk b. Halīl b. Gazi Afifuddīn al-Hamavī al-Hatīb 1/439
- 161- İsmāʿīl b. ʿAlī b. Muhammed b. ʿAlī b. ʿAbdullah b. Muhammed b. Yazīd as-
Saʿdī al-Yahsubī Abū al-Valīd 1/451
- 162- İsmāʿīl b. ʿUmar b. Karnāṣ Muḥlisuddīn al-Hamavī 1/452
- 163- İsmāʿīl b. ʿUmar b. Niʿmaturrūmī al-ʿAttār Abū at-Tahir b. Abī Hafs 1/452
- 164- İsmāʿīl b. Zāfir b. ʿAbdullah al-ʿUkaylī Abū at-Tahir al-Makrī an-Nahvī
1/448

K

- 165- Kāmil b. Abī al-Faṭḥ Abū Tamnām az-Zarīr an-Nahvī 2/266

L

- 166- Lub b. ʿAbdullah b. Lub b. Ahmed Abū ʿĪsā al-Balansī 2/269
- 167- Luʿluʾ b. Ahmed b. ʿAbdullah Abū ad-Dur ad-Dimaşkī 2/270

M

- 168- Mahmūd b. ʿAbid b. Husayn b. Muhammed b. ʿAlī Tācuddīn 2/278
- 169- Mahmūd b. Carīr az-Zabī al-İşbahānī 2/276
- 170- Mahmūd b. al-Hasan b. ʿAlī b. al-Hasan Abū aş-Sanāʾ 2/276
- 171- Makki b. Rayyān b. Şabbata b. Şālīḥ al-Makīsīnī 2/299
- 172- Mālīk b. ʿAbdurrahman b. ʿAlī b. ʿAbdurrahman b. al-Farac Abū al-Hakam 2/271
- 173- Mansūr b. Falah b. Muhammed b. Sulaymān b. Maʿmar al-Yamānī 2/302
- 174- Masʿūd b. Muhammed b. Hālīş al-Amruḥī Abū Bakr 2/286

- 175- al-Mubārak b. al-Mubārak b. Sa'īd b. Abī as-Sa'adat al-Vacīh 2/273
- 176- Mufarriq b. Salama b. Aḥmed al-Kaysī al-Baṭalyavsi 2/296
- 177- Muḥammed b. 'Abdul'azīz b. Ḥalaf ar-Racīhi as-Sakī al-İşbīlī Abū Bakr 1/160
- 178- Muḥammed b. 'Abdulkavī b. 'Abdullah b. 'Alī İmāduddīn Abū 'Abdillah al-Anṣārī 1/162
- 179- Muḥammed b. 'Abdullah b. 'Abdul'azīz b. 'Umar Abū 'Abdillah Muḥyiddīn b. Abī Muḥammed az-Zanātī 1/138
- 180- Muḥammed ('Abdullah) b. Abī al-Faṭḥ b. Aḥmed b. 'Alī İbn Aḥmed b. 'Alī b. Umama b. as-Sanad 1/208
- 181- Muḥammed b. 'Abdullah b. 'Abdurrahman b. Muḥammed b. Sa'ada b. Aḥmed İbn 'Uṣmām al-Muḫhici al-Lavṣī 1/137
- 182- Muḥammed b. 'Abdullah b. al-Farrā' al-Cazīrī Abū Bakr va Abū 'Abdillah 1/150
- 183- Muḥammed b. 'Abdullah b. Ḥalṣata al-Andalasi Abū 'Abdillah 1/128
- 184- Muḥammed b. 'Abdullah al-Ma'ruf bi İbn Mudra al-Andulusi Abū 'Abdillah 1/150
- 185- Muḥammed b. 'Abdalmelik b. Mūsa b. 'Abdalmelik b. Valīd al-Andulusi 1/163
- 186- Muḥammed b. 'Abdurrahman b. Aḥmed b. al-'Asī al-Fahmī an-Nahvī 1/153
- 187- Muḥammed b. 'Abdurrahman b. al-Ḥasan b. Kāsım b. Maṣraf b. Kāsım İbn Muḥammed b. Ḥanī' al-Lahmī Abū al-Ḥasan 1/154
- 188- Muḥammed b. Abī al-'As al-Barri Abū al-Cayṣ 1/123
- 189- Muḥammed b. Abī al-Farac b. Farac b. Abī al-Kāsım Abū 'Abdillah al-Maliki 1/210
- 190- Muḥammed b. Abī al-Vafa b. Aḥmed b. Ṭahir al-'Umari Abū 'Abdillah al-Kubayzī 1/260
- 191- Muḥammed b. Aḥmed 'Abdul'azīz b. Sa'ada Abū 'Abdillah aṣ-Şatibi 1/29
- 192- Muḥammed b. Aḥmed b. 'Abdillah b. Mişām Abū 'Abdillah al-Fihri az-Zahabi 1/28
- 193- Muḥammed b. Aḥmed b. Cuvāmar aṣ-Şirāzī an-Nahvī Abū Bakr 1/22
- 194- Muḥammed b. Aḥmed b. Ḥamza al-Ḥalabi Abū al-Farac 1/23
- 195- Muḥammed b. Aḥmed b. Muḥammed b. Galib al-Anṣārī al-Kurtubi Abū 'Abdillah 1/45
- 196- Muḥammed b. Aḥmed b. 'Umar b. Aḥmed b. Abī Şakir b. 'Abdillah 1/37
- 197- Muḥammed b. Aḥmed b. Ṭahir b. Aḥmed Abū Mansūr 1/27
- 198- Muḥammed b. Aḥmed b. Vahbatullah b. Taḡlab al-Fizārī 1/48
- 199- Muḥammed b. 'Alī ad-Dur'ī an-Nahvī 1/197
- 200- Muḥammed b. 'Alī b. Muḥammed b. 'Abdalmelik al-Amavi al-Garnati 1/189
- 201- Muḥammed b. 'Alī b. Muḥammed Abī ar-Rabi' Abū 'Umar al-Karaṣi 1/190
- 202- Muḥammed b. 'Alī as-Salaki an-Nahvī al-Adīb 1/196
- 203- Muḥammed b. 'Alī b. Yahya Abū 'Abdillah Kaṣi al-Cama'at 1/193

- 204- Muḥammed b. Ayyūb b. Muḥammed b. Vahb b. Nuh Abū ʿAbdillāh al-Ġafikī al-Andalusī al-Balansī an-Nahvī 1/58
- 205- Muḥammed b. Cabīr b. ʿAlī b. Saʿīd b. Mūsā b. ʿUsmān b. ʿAdnan al-Anṣarī al-İşbīlī Abū Bakr 1/68
- 206- Muḥammed b. Farac b. Caʿfar b. Halaf b. Abī Somura al-Ḳaysī 1/209
- 207- Muḥammed b. Halaf al-Hamazānī al-Ġarnatī Abū Bakr 1/101
- 208- Muḥammed b. al-Ḥasan b. ʿAlī b. Muḥammed b. Şaddād b. Tufayl Abū ʿAbdillāh al-Murādī 1/86
- 209- Muḥammed b. al-Ḥasan b. Yūsuf b. al-Ḥasan b. Habīş 1/92
- 210- Muḥammed b. Ḥayr b. ʿUmar b. Ḥalīfa Abū Bakr al-Amavī al-Lamtunī al-İşbīlī al-Ḥafīz an-Nahvī 1/102
- 211- Muḥammed al-Hicāzī al-Malīkī Abū ʿAbdillāh 1/288
- 212- Muḥammed b. Ḥumayd b. Ḥaydara b. al-Ḥusayn b. al-Arkāt Abū al-Ḥusayn al-Ḥusaynī an-Nahvī 1/98
- 213- Muḥammed b. İbrāhīm b. ʿAbduşşālem at-Tamīmī Abū ʿAbdillāh 1/11
- 214- Muḥammed b. İbrāhīm b. Aḥmed b. ʿAbdurrahman at-Tucībī al-Marakaşī Abū ʿAbdillāh an-Nahvī 1/8
- 215- Muḥammed b. İbrāhīm al-Cuzāmī al-Ġarnatī İbn al-Ḥac Abū ʿAbdillāh 1/8
- 216- Muḥammed b. İbrāhīm b. Maşrab b. Zırva al-Aşcaʿī 1/15
- 217- Muḥammed b. İbrāhīm b. Muḥammed b. al-Mufacric al-Avsi al-İşbīlī İbn ad-Dabbāğ 1/13
- 218- Muḥammad b. İmrān b. Mūsā b. ʿAbdulazīz b. Muḥammed b. Muḥammed b. Hazm İbn Ḥumayr b. Muʿad... al-Maʿrūf bi al-Kerkī 1/202
- 219- Muḥammad b. ʿİsā al-Ḥayracī al-Malīkī al-Malīkī 1/206
- 220- Muḥammed b. Ḳasım b. Mindās Abū ʿAbdillāh al-Maġribī al-Bicāī 1/214
- 221- Muḥammed b. Mālik b. Yūsuf b. Mālik al-Fihri aş-Şarişī Abū Bakr 1/217
- 222- Muḥammed b. Mansūr b. Camīl, Abū ʿAbdillāh al-ʿAzīz 1/250
- 223- Muḥammed b. Masʿūd al-ʿİsamī al-İşbahānī 1/244
- 224- Muḥammed b. Mikāil b. Aḥmed b. Şaḥīd Macduddīn al-Muşulī 1/254
- 225- Muḥammed b. al-Mucallā aş-Şaig al-Cazari 1/217
- 226- Muḥammed b. Muḥammed b. ʿAbdulġafūr b. Ġalib b. ʿAbdurrahman 1/229
- 227- Muḥammed b. Muḥammed b. Aḥmed al-Hazramī al-İşbīlī, Abū Bakr 1/218
- 228- Muḥammed b. Muḥammed b. al-Ḥusayn aş-Şahristānī Abū al-Barakāt İbn Abī Caʿfar an-Nahvī 1/222
- 229- Muḥammed b. Muḥammed b. ʿİsā b. Muḥammed b. ʿAlī b. Zunūn al-Anṣarī al-Malīkī 1/234

- 230- Muḥammed b. Muḥammed b. Sulaymān b. Muḥammed b. ʿAbdul ʿazīz al-Anṣarī 1/224
231- Muḥammed b. Muḥammed at-Takrītī an-Naḥvī 1/237
232- Muḥammed b. Mūsā as-Salvī an-Naḥvī 1/253
233- Muḥammed b. Mūsā b. Valīd al-Aṣbahī al-Kuṭubī, Abū Bakr, 1/253
234- Muḥammed b. ar-Raḡidī al-Ḥazfī as-Sarahṣī Abū Bakr al-Imām 1/288
235- Muḥammed b. Rīzvan b. Ibrāhīm b. ʿAbdurrahman al-Uzrī al-Mahallī Zaynuddīn
al-Muʿarrāf bi Ibn ar-Raʿad 1/103
236- Muḥammed b. ʿUbaydullah b. Aḥmed b. Muḥammed b. Ḥiṣām b. ʿAbdurrahman Ibn Ḡa-
lib b. Naṣr al-Ḥuṣanī al-Malākī, Abū ʿAbdillāh 1/169
237- Muḥammed b. ʿUmar b. Ḥalaf al-Ḥamdānī al-Ġarnatī 1/197
238- Muḥammed b. ʿUmar b. Kutrī az-Zubaydī an-Naḥvī al-Iṣbīlī 1/199
239- Muḥammed b. ʿUmar b. Yūsuf b. ʿUmar b. Naʿīm 1/203
240- Muḥammed b. ʿUmayyat al-Cayyānī, Abū ʿAbdillāh 1/58
241- Muḥammed b. Yabka b. Zarb b. Zayd b. Maslama Abū Bakr al-Kuṭubī 1/260
242- Muḥammed b. Yūsuf b. Aḥmed al-Ḥaḡīmī al-Lavṣī al-Malākī Abū ʿAbdillāh
at-Tancalī 1/276
243- Muḥammed b. Yūsuf al-Cuzāmī al-Ġarnatī Abū ʿAbdillāh 1/287
244- Muḥammed Yūsuf b. Ḥabiṣ Abū Bakr al-Adīb 1/276
245- al-Muntahab b. Abī al-ʿīz Raḡid al-Imām 2/300
246- Mūsā b. ʿAbdurrahman b. Yahya al-ʿArabī al-Ḥumayrī 2/307
247- Muzaḡḡar b. Ibrāhīm b. Camaʿa b. ʿAlī b. Aḥmed b. Naṣīr Ibn ʿAbdurrazzāk
2/289

- N -

- 248- Naḡbata b. Yahya b. Ḥalaf b. Naḡbata ar-Ruʿaynī 2/312
249- Naṣr b. Abī Aḥmed al-Maʿūd b. am-Muzaḡḡar b. al-Ḥaḡr 2/213

- R -

- 250- Ravḡ b. Aḥmed b. Yūsuf al-Cuzāmī 1/568
251- Rīzvan b. ʿAbdillāh al-Balansī Abū al-Maʿd 1/567

- S -

- 252- Ṣābit b. Ḥasan b. Ḥalīfa b. ʿAbdulkarīm al-Laḡmī 1/480
253- Ṣābit b. Muḥammed b. Yūsuf b. Ḥayyān al-Kulʿī 1/482
254- Saʿd b. al-Ḥasan b. Sulaymān b. at-Turānī Abū Muḥammed al-Ḥarrānī 1/577
255- Saʿdullah b. Ḡanāim b. ʿAlī b. Ṣābit Abū Saʿīd al-Ḥamavī 1/580
256- Saʿīd b. Abī Maṣṣūr al-Ḥalabī an-Naḥvī at-Tāc Abū al-Kāsim 1/591
257- Saʿīd b. ʿAlī b. Saʿīd Raḡiduddīn al-Basrī 1/585

- 258- Sa'īd b. Muḥammed b. Aḥmed b. Mālik b. Muḥammed b. Saḥl b. Mālik al-Azdī Abū 'Uṣmān 1/588
- 259- Ṣāliḥ b. 'Adī al-Anṣatī an-Naḥvī al-Kiftī 2/9
- 260- Ṣāliḥ b. 'Alī b. 'Abdurrahman b. Ibrāhīm b. Salama al-Anṣarī 2/11
- 261- Ṣāliḥ b. Ibrāhīm b. Aḥmed b. Naṣr b. Pars 2/8
- 262- Sarāc b. 'Abdulmalik b. Sarac Abū al-Ḥusayn b. Abī Marvān 1/576
- 263- Saḥyūn b. 'Abdurrahman b. Maḥmūd b. 'Abdurrahman al-Balansī 1/592
- 264- Sulaymān b. 'Abdillāh b. 'Alī b. 'Abdilmalik b. Yahya b. 'Abdilmalik al-Azdī al-Mursī 1/598
- 265- Sulaymān b. 'Abdillāh at-Tuḥībī al-Ḥazrāwī Abū ar-Rabī al-Ḥusaynī 1/599
- 266- Sulaymān b. 'Abdillāh b. Yūsuf Abū ar-Rabī al-Ḥuvarī al-Ḥalvatī az-Zarīr as-Ṣāliḥ 1/599
- 267- Sulaymān b. Muḥammed b. Sulaymān b. 'Alī b. Sabil al-Ḥallī al-Yamanī 1/601
- 268- Sulaymān b. Muḥammed b. az-Zubayr b. Aḥmed al-Cayṣī as-Ṣavārī 1/601
- 269- - § -
- 269- Ṣurayḥ b. Muḥammed b. Ṣurayḥ b. Aḥmed b. Ṣurayḥ ar-Ru'aynī Abū al-Ḥasan 2/3
- T -
- 270- Ṭahir b. 'Abdurrahman b. Sa'īd b. Aḥmed al-Anṣarī 2/18
- 271- Ṭalḥa b. Muḥammed b. 'Abdulmalik al-Amavī 2/19
- 272- Ṭawfīq b. Muḥammed b. al-Ḥusayn b. Muḥammed b. 'Abdullāh b. Zarīk Abū Muḥammed al-Aṭrābulūsī 1/479
- 273- at-Ṭayyib b. Muḥammed b. at-Ṭayyib Ḥarūn b. at-Ṭayyib al-Kinānī 2/21
- 274- Ṭirād b. 'Alī b. 'Abdul 'Azīz as-Sulamī 2/19
- U -
- 275- 'Ubaydullāh b. Muḥammed b. 'Ubaydullāh b. 'Abdurrahman b. 'Abdillāh Ibn Ibrāhīm b. al-Valīd al-Mazḥiccī al-Baḡī Abū al-Ḥusayn 2/129
- 276- 'Umar b. 'Abdillāh b. Abī as-Sa'adat Abū al-Qasīm 2/219
- 277- 'Umar b. Aḥmed b. Abī Bakr b. Aḥmed b. Mihrān al-'Irākī an-Naḥvī Maḥduddīn Abū Ḥafṣ az-Zarīr 2/216
- 278- 'Umar b. Ḥasan b. 'Alī b. Muḥammed b. al-Camīl b. Far 2/218
- 279- 'Umar b. İsmā'īl b. Ma'sūd b. Sa'd b. Sa'īd al-Fāriki 2/216
- 280- 'Umar b. Muḥammed b. 'Alī b. Abī Naṣr 2/224
- 281- 'Umara b. 'Alī b. Zaydān b. Aḥmed al-Yanani 2/214
- 282- 'Usman b. 'Abdillāh b. 'Allak b. Ta'sā'n Abū 'Amr 2/134

- 283- Usman b. Hasan b. Ali al-Cumayl Abu Amr al-Kalbi as-Sabti 2/133
284- Usman b. Sa'id b. Abdurrahman b. Ahmed b. Ahmed b. Tuluva al-Kuragi
2/133

- Y -

- 285- Yahya b. Abdillab b. Muhammed b. Ahmed b. Abdusselam 2/335
286- Yahya b. Abdillab b. Yahya Abu al-Hasan al-Ansari 2/336
287- Yahya b. Ahmed b. Abdurrrahman b. Zafir b. Ibrahim b. Ahmed Abu
Bakr 2/330
288- Yahya b. Ali b. Ahmed b. Muhammed b. Galib Abu Zakariyya 2/337
289- Yahya b. al-Kasim b. Mufarric b. Vava b. Hizar b. al-Hasan 2/339
290- Yahya b. Sa'id b. al-Mubarak b. Ali b. Abdillab b. at-Dahhan 2/334
291- Ya kub b. Yusuf b. Kasim b. al-Husayn b. Ivez al-Ansari Abu Yusuf al-
Malaki an-Nahvi Naomuddin 2/351
292- Yazid b. al-Muhallab al-Amiri al-Ustaz an-Nahvi Abu Halid 2/347
293- Yunus b. Ibrahim b. Sulayman as-Serheddi Badruddin 2/365
294- Yusuf b. Abdillab b. Sa'id b. Abdillab b. Abi Zayd al-Balansi 2/357
295- Yusuf b. Ahmed b. Ali Abu al-Haccac 2/354
296- Yusuf b. Cami b. Abi al-Barakat Abu Ishak al-Kafasi 2/355
297- Yusuf b. Ibrahim b. Yusuf b. Sa'id b. Abi Rayhanata 2/353
298- Yusuf b. Yahya b. Isa b. Abdurrahman an-Nadili Abu Yakub 2/363

- Z -

- 299- az-Zahhak b. Salman b. Salim b. Dahhaba Abu al-Azhar 2/12
300- Zulfikar b. Muhammed b. Agraif b. Muhammed Abu Ca far al-A lavi 1/565

B İ B L İ Y O G R A F Y A

- al-Bağdādī, İsmā'īl Paşa b. Muhammed; Hadiyyat al-‘Ārifīn ve Asmā al-Muallifin va Āşār al-Muşannifin, İstanbul, I, 1951, II, 1955.
- İẓāḥ al-Maknūn fi az-Zayl ‘alā Kaşf az-Zunūn An Asāmī al-Kutub va al-Funūn, İstanbul, I, 1945, II, 1947
- Brockelmann, C., Geschichte der Arabischen Literatur, Leiden, I, 1943, II, 1949.
- Supplement, I, 1937, II, 1938, III, 1942.
- Hācī Halīfa, Kaşf az-Zunūn an- Asāmī al-Kutub va al-Funūn, İstanbul, I, 1941, II, 1943
- İbn al-Cazārī, Tabakāt al-Kurra’, 1352.
- İbn İmād al- Hanbali, Şazarāt az-Zahab, 1350
- İbn Tağrī Birdī, an-Nucūm az-Zahira, Mısır, 1929.
- Kaḥḥala, Umar Rıza, Mu‘cam al- Muallifin, Şam, 1957-1960.
- al-Kāftī, ‘Alī b. Yūsuf, İnbāḥ ar-Ruvāt ‘alā anba’ an-Nuḥāt, Mısır, 1374-1379.
- al-Kuraşī, ‘Abdulkāhir b. Muhammed al-Cavāhir al-Muẓiyya fī Tabakāt al-Ḥanafīyya, Hayderabad, 1332.
- Küçük Türk İslām Ansiklopedisi, İstanbul, 1978, Arabistan maddesi.
- al-Laknavī, Muhammed ‘Abdulhay, al-Fevāid al-Bahiyya fī Tarācim al-Ḥanafīyya, Mısır, 1324.
- al-Munaccid, Şaleḥuddīn, Mu‘cam al-Maḥtūṭat al-Maṭbū‘at, I, 1962, II, 1967, III, 1973.
- Sarkis, Yūsuf İlyās, Mu‘cam al-Maṭbū‘at al-‘Arabiyya va al- Mu‘arraba, Mısır, 1346/1928.
- Suyūṭī, Buğyat al- Vu‘āt fī Tabakāt al-Lugaviyyin va an-Nuḥāt, Mısır, I, 1964, II, 1965.
- Tuhfat al-Arib fī Nuḥāti Muḡnī al-Labīb, yazma, Şehid Ali Nr. 2352(Fezullah Ef. Nr. 444)(II)
- Yakut ar-Rumi, Mu‘cam al-Udaba’, nşr. Ahmed Farid Rufa‘i, Beyrut, 1355/1963.
- az-Zirikli, Hayruddin, al- A‘lām, Kahira, 1954.

